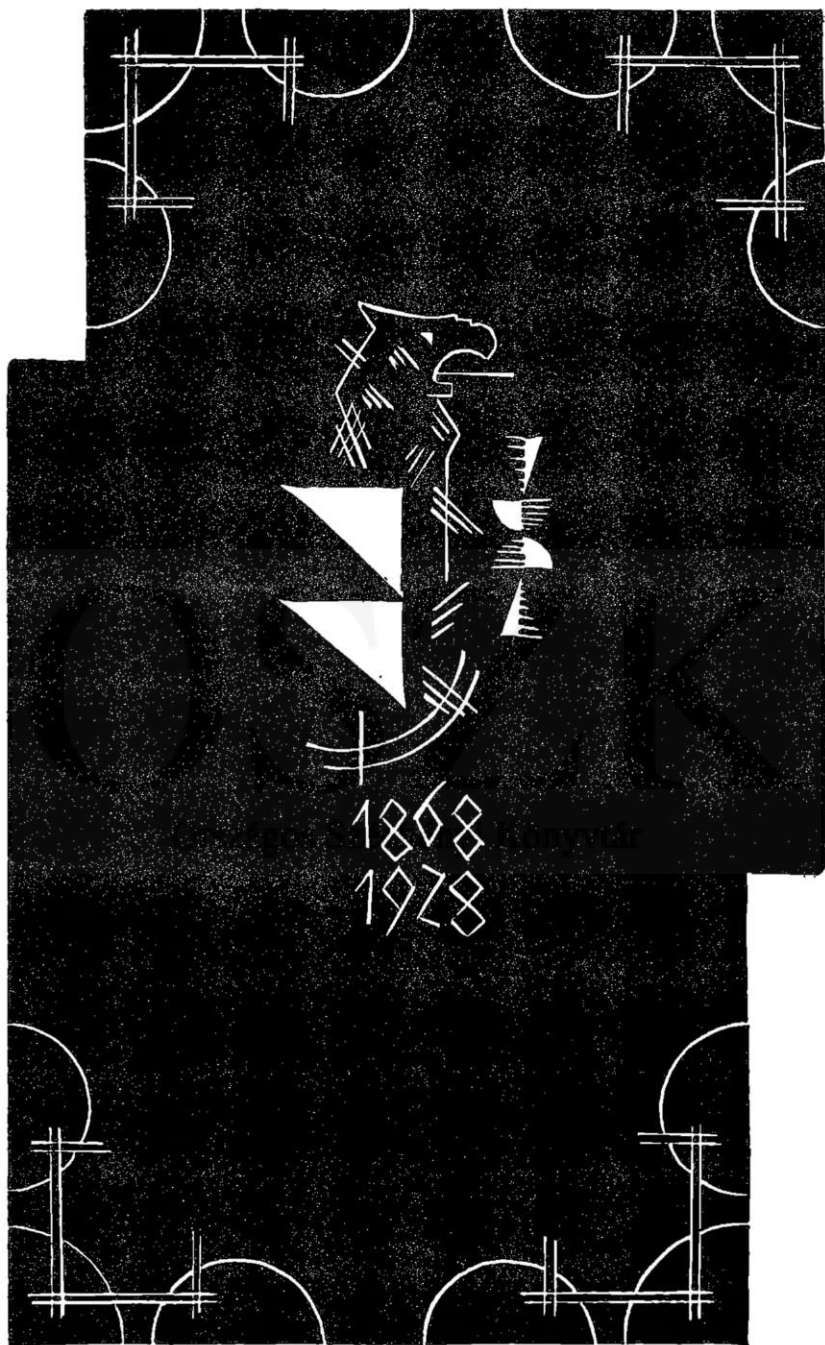

60

év

Szlovenszkó
és Pod-
karpatszká
Rusz
nyomdász-
szervezeté-
nek
történetéből

ESZTENDŐ

A NYOMDÁSZSZERVEZET TÖRTÉNETÉBŐL

A SZLOVENSZKÓI
ÉS PODKARPATSKARUSZI
GRAFIKAI MUNKÁSOK
EGYESÜLETÉNEK
MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTÉK:

KOWARIK KÁROLY FÜLÖP

ÉS

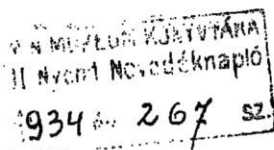
OROVAN SÁNDOR

BRATISLAVA, 1928. ÉV

132663

**A Szlovenszkói és Podkarpatszkaruszi Grafikai Munkások Egye-
sületének kiadása**

**Nyomatott a „Typographia” könyvnyomdában
Bratislava, Duna-ucca 55**

Országos Széchényi Könyvtár

Ez a könyv

***a bratislavai helyicsoport áldozatkészségével,
egy teljes esztendei önkéntes megadóztatásból
kerül kiadásra***

***és a bratislavai szaktársak emlékes ajándéka
Szlovénzsó és Podkarpatszka Rusz
nyomdai munkásságának***

Legyen ez a könyv hirdetője

a dicsőséges Multnak,

erősítője a harcos Mának

és reménye a jobb Jövendőnek!

Országos Széchényi Könyvtár

JOBBAGYISÁG ÉS REAKCIÓS KORSZAK

1840—1868

Menállhatatlan erővel támadt fel a szervezkedés iránti vágy az úgynevezett március előtti korszakban, vagyis az 1848-ban lezajlott forradalmi események előtt, az akkori könyvnyomdai munkásságban s így a bécsi nyomdászszág már 1842-ben lerakta alapjait az „Alsóausztriai könyvnyomdász- és betűöntő egyesületnek”. Ebben az időben Európa népeit önkényuralom tartotta igában, amelynek tobzódása mindenkiben a haladás, szabadság és egyenlőség iránti törekvéseket ébresztette fel.

Csoda-e tehát, hogy Pozsonyban, amely akkoriban a magyar királyok koronázási városa és az országgyűlésnek székhelye volt, lassan érnei kezdett a szakmában dolgozók összefogásának gondolata. A régi irattárakban nem találhatunk ugyan feljegyzéseket, amelyekből tiszta képet lehetne nyerni a pozsonyi nyomdászszervezet kicsirázásáról, de az egyesület 1870 február hó 14-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyvében a következő mondatokat olvassuk:

„Több mint husz esztendő telt el azóta, hogy Pozsony nyomdászai a szabad gyülekezési jogot részben nem gyakorolhatták, részben nem akarták gyakorolni, egyszóval mióta egyesülettel bírtak, amely liberális módon számot velett jótékonyasági, illetve segélyezési törekvésekkel...”

Sehol sem található fel olyan irat, amely felvilágosítással szolgálna a pozsonyi nyomdászok akkori életviszonyairól és így csak egy öreg szaktársnak bemondásaira lehet támaszkodni, aki maga is átélte ezt a korszakot. Ez a szaktárs az ősz Farkas József gépmester volt, aki 1888-ban ünnepelte nyomdászszága 50 éves jubileumát. Farkas József szaktárs szerény és egyszerű szavakban vázolja az egykori pozsonyi viszonyokat, egészen az 1848-as magyar szabadságharcig, amikor is kényszerítették, hogy a harcban résztvegyen.

Az itt említett egyesület — nem szabad azt hinnünk, hogy ez a mai szakszervezetünkkel volt összehasonlítható — nemzeti alapon volt felépítve, aminthogy akkoriban minden más is nemzeti vízeken evezett, és az 1848-as magyarországi forradalomig működött. Az egyesület tagjai részben a szabadságharc zászlaja alá álltak, részben, külföldiek lévén, Pozsonyt el kellett hagyniok és így történt, hogy a fenti bemondásokon kívül, nem maradt fenn írott dokumentum,

amely tanúságot tehetne az akkori nyomdászegyesület viszonyairól.

Pozsony mint határváros több ízben került hol magyar, hol osztrák uralom alá. A cenzurát szigorúan és a legmesszebbmenően kezelték s ezáltal a nyomdaipar sokat szenvedett. Wigand Frigyes Károly nyomdatulajdonos, a Pressburger Zeitung akkori tulajdonosa, sajtó útján elkövetett politikai vétség címén le is volt tartóztatva és a hatóságok hasonló erőszakosságai miatt minden szabad megnyilvánulás esztendőkre lehetetlenné lett téve. A szabadság harcnak Világosnál történt letörése, Magyarországot teljesen osztrák uralom alá juttatta. A reakció fénykorát élte. Jól szervezett kémhálózatot építettek ki és minden meg gondolatlan szót, még ha tréfából hangzott is el, halállal büntettek.

1849-től az Ausztriával kötött kiegyezés napjáig Pozsonyban nagyban virágzott a besúgás, úgy hogy minden szabadságra törekvő megmozdulás már csirájában lett elfojtva. A kiegyezés és I. Ferencz József pesti megkoronázása után végre szabadabb légkör támadt és Magyarországon is bevezették a sajtószabadságot. Ennek következtében felvirult a nyomdaipar és a pozsonyi nyomdászság között is újból feltámadt az egyesülés és szervezkedés gondolata.

HARC ÉS ELŐTÖRÉS

1868—1873

ig Ausztriában és más országrészek fővárosaiban már jóval azelőtt fejtettek ki áldásos tevékenységet a nyomdászegyesületek, Pozsonyban nem kerülhetett erre sor, mert a reakciós szellem, különösen a határvárosokban, minden szabadságtörekvést és megmozdulást elfojtott. Pozsony és Nyugatmagyarország nyomdászai szomorú napokat éltek át ekkor. Ha egy nyomdász megbetegedett, vagy útja városunkba vezette, gyűjtést kellett rendezni, hogy a legszerényebb támogatásban részesülhessen. Ezek a tarthatatlan viszonyok néhány bátor szaktársunkban megérlelték a gondolatot egy segélyezőegyesület alapítására.

1867-ben néhány szaktárs, élükön Faubel Henrik, Kaminsky János és Trilovský Józseffel, összeállt, hogy egyelőre egy beteg- és utassegélyző pénztárt létesítsenek. Az első erre irányuló taggyűlés 1867 júniusában folyt le, Effenberger János, Lőrincskapu 24. sz. (Scharitzer-ház) alatti vendéglőjében. Ezen a gyűlésen ideiglenes bizottságot választottak, melynek elnöke Faubel Henrik szaktárs lett. Ez megbízást kapott az előmunkálatok elvégzésére és alapszabálytervezet kidolgozására. Az előkészítő bizottság rövid időn belül eleget tett a feladatnak és egy későbbi gyűlés jóváhagyta a betegjesztett alapszabálytervezetet, egyúttal megválasztotta az egyesület választmányát, Eichleiter Ferdinánd szaktárral az élén. Az alapszabályokat „A pozsonyi betegsegélyző és utassegélypénztár alapszabályai” cím alatt terjesztették be hatósági jóváhagyásra, de csak 1869 január 13-án érkezett meg a jóváhagyás a következő szöveggel: „20.068. sz. Ezen alapszabályok a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. Miniszteriumnak a törvény értelmében bemutatottak. Pesten, 1869. évi január 13-án. Gorove István s. k.”

Pénzkezelőnek a Sieber-nyomda bérlője, Mayer Ferencz, utassegély utalványozónak Angermayer Károly akkori faktor, későbbi nyomdatulajdonos, a főnöktestület mai elnökének atyja lett megválasztva. A három pozsonyi nyomdatulajdonos*) alapítási hozzájárulás jegyzésére kéréstett fel. Mind a három főnök egyenkint 25 forintot juttatott a betegsegélyző, 10 forintot pedig az utaspénztárnak, azonkívül kötelezték magukat járulék fizetésére is. A tagok

*) Schreiber Alajos, Wigand Károly Frigyes és H. Sieber örökösei.

3 forint beiratási díjat és 15 krajcár hetiilletéket fizettek, ebből 12 krajcár a betegsegélyző, 3 krajcár pedig az útassegélyző pénztárnak jutott. Az alapítási jegyzőkönyv végén a következő aláírásokat találjuk: Eichleiter Ferdinand elnök, Squarenina József pénztáros, Maudry I. jegyző, Poppius M. A., Kulitzka A., Anderthalb I., Frankl E., Griesz I., Trilofszy István, Kondoszy János, Langenthal Ferenc, Benyács L., Promber C., Karl E. és Farkas József.

A betegpénztár egy év múlva kezdte meg működését s dacára annak, hogy csak kis tőke állott rendelkezésre, a betegsegély heti 3 forintról 4 forintra lett felemelve.

Az 1869 május hó 29-én tartott gyűlés egy házirendet fogadott el és megválasztotta a bécsi nyomdászkongresszusra a kiküldöttet, Squarenina József személyében. A 13 forint 40 krajcárt kitevő kiküldetési költségeket a tagok heti 10 krajcáros megadóztatásával teremtték elő. Eichleiter Ferdinand elnök indítványára a tagok 5 krajcáros heti különilleték fizetését határozták el, az agitációs és adminisztrációs költségek fedezésére. Ez képezte a továbbképző osztály megalakításának alapját.

Ugyanezen év június 11-én megbeszélés tárgyát képezték a Mayer-nyomdában uralkodó viszonyok. Faubel szaktárs indítványára elhatározta a gyűlés, hogy az üzemből megszűnik a munka és a személyzet fel lett szólítva, hogy kondícióját mondja fel. Squarenina küldött beszámolt a bécsi második nyomdászkongresszusról, amelyen elhatározták egy osztrák-magyar nyomdászszövetség létesítését, amelynek megalakulása után az összes illetékek a központi főpénztárba volnának befizetendők.

Sauter szaktárs az 1869 szeptember 4-én tartott gyűlésen indítványt terjesztett elő a vasárnapi munka beszüntetésére, amelyet behatóan indokolt meg.

Az 1870 január 7-én tartott havi gyűlésen, amelyen Eichleiter elnök betegsége miatt nem vehetett részt, a jegyző a következő indítványt terjesztette elő: „Wigand főnök úr és az egész ott dolgozó személyzet nevében indítványozom, hogy a Mayer úrnál letétbe helyezett pénz azonnal visszaveendő és egy nyilvános pénzügyintézetnél helyezendő el. Az elnöklő Squarenina állást foglalt ez ellen és annak a véleményének adott kifejezést, hogy csak a közgyűlés mondhat ki ilyen határozatot, amely Mayer ellen bizalmatlanságot jelent: „Az egyesület a pénz nyilvános intézetben való elhelyezése által 28 forinttal károsodna. S melyik pénzügyintézet szavatol a pénz biztonságáért? Indítványozom, hogy a javaslatot terjesszék elő a közgyűlésen, ahol a szaktársak dönthetnek fölötte és a pénzt is Wigand úrnál helyezhetik el.”

Első rendkívüli közgyűlését az egyesület 1870 február 14-én tartotta, amelyen a vezetőség részletes jelentést hozott az egyesület működéséről. Ebből a következő adatokat idézzük: Az egyesület készpénzvagyona 486 forint 14 krajcár. Az ellenállási pénztár, amely fokozottabban lett igénybevéve, 10 forint hiányt mutat ki. Az utassegély*) hat hétnél rövidebb utazásnál 60 krajcárról 80 krajcárra, 6 hétnél hosszabb utazás esetén 1 forintra lett felemelve. Szükség esetén 1 forint 50 krajcár lett folyósítva. A jelentés tudomásulvétele után elnök megköszönte a tagok bizalmát. Az új vezetőségbe megválasztottak: Eichleiter elnök, Squarenina pénztáros, Griess József jegyző, Popius és Zimmermann választmányi tagok. Pénztárkezelőnek ismételten Mayer Ferenc nyomdatulajdonost választotta meg egyhangulag a közgyűlés.

Az 1870 december 3-án tartott taggyűlés határozatot hozott egy munkanélkülieket segélyző pénztár létesítésére, amely tulajdonképpen megrendszabályozási pénztárnak volt szánva. Ebbe a pénztárba a szaktársak, a taggyűlés határozata értelmében heti krajcáradót fizettek.

Ebben az esztendőben az egyesület szép fejlődésnek indult. A segélypénztárt csak kevesen vették igénybe, úgy-hogy a készpénzállomány, szaktársaink nagy öröme, 500 forintra emelkedett. Ezt az örömet azonban hamarosan üröm váltotta fel, mert egy szép napon Mayer főnök úr, a pénztár kezelője eltűnt s vele együtt a pénz is. A tagok sorában nagy volt a felháborodás, mindenki a választmányt okolta, hogy a pénztárkezelő megválasztásánál nem járt el kellő elővigyázatossággal. A választmány azonban azzal háritotta el magáról a felelősséget, hogy Mayer urat a tagok összessége választotta meg, tehát a választmányt mulasztás nem terheli. Haladéktalanul megtették a szükséges lépéseket a pénz visszaszerzésére. A sikkasztót a szaklapok útján köröztették, de minden intézkedés hiábavalónak bizonyult. Mayer urat és a pénztárt a szaktársak soha többé viszont nem látták. Habár Mayer tartózkodási helyét biztosan tudták — Bécsben volt — hatósági feljelentéstől mégis elálltak Gottl, az akkori polgármester kérésére, kinek fia Mayer veje volt. Annál is inkább, mert Gottl megígérte, hogy az egyletnek segédkezet nyújt a pénz visszaszerzésénél és befolyása által segélyekhez is juttatja. Tényleg kapott az egylet a városi tanács befolyása által a Schreiber-féle alaphól 100 forintot. Az egyesület 1870 szeptember 3-án nagy kerti ünnepélyt rendezett a Pálffy-kertben, mely ünnepélyhez a város fuvarokat és több más

*) Akkoriban csak helyi utassegély létezett.

ingyen adott. Az ünnepély tekintélyes anyagi eredménnyel zárult, úgy hogy a kár részben megtérült.

Az 1871. január 23-án tartott közgyűlésen új választmány került az egyesület élére, amely a következő szakértársakból állott: Zech elnök, Frankl E. pénztáros, Hackenschmidt jegyző; pénztárkezelőnek Wigand C. F. nyomdatulajdonos lett megválasztva.

Sajnos, az egyesület további sorsáról nincsenek feljegyzések, ami annak tulajdonítható, hogy szakértársaink egész tevékenységét akkoriban gazdasági helyzetük megjavítása kötötte le.

Az 1872. esztendő a pozsonyi nyomdászok harci éve volt, amelyben új árszabályt is kötöttek. Az alábbiakban kivonatossan ismertetjük a szakértarsak által felállított követeléseket: Abc-számolás: garmond és borgisz 1000 betűnként 18 krajcár, kolonel, petit és cicero 19 kr., nonpareille és mitteltől felfelé 23 kr., perl 24 kr. Napilapoknál 2 krajcárral több. Ehhez járulnak még a különböző pótlékok és határozmányok. Rendszeres vásár- és ünnepnapra munka nincsen megengedve. Rendkívüli esetekben a szakszervezet választmánya dönt annak engedélyezése felett. Megengedett vásár- és ünnepnapra munkánál a 2 forintos kárpótláson kívül a szedés kétszeresen számítandó. Nyomók számára is számolási rendszer lett kidolgozva, ezt azonban terjedelménél fogva e helyen nem ismertetjük. Érdeklődők megtekinthetik az idevonatkozó érdekes feljegyzéseket az egyesület irattárában. Az általános határozmányok szerint a munkaidő — napilapok kivételével — napi 10 óra. A bizonyospénz minimuma 10 forint. Az addig fennállott 10—15 forint bizonyospénz 20 százalékkal emelendő. Az árszabály függelékét a tanoncszabályzat képezte, amely igen sok szempontból előnyösebb volt a mainál.

Az árszabálybizottság, amelynek élén a szakképző pénztár akkori elnöke, Prochászka János állott, májusban a három pozsonyi nyomda mindegyikének megküldte az árszabálytervezetet és felkérte a tulajdonosokat annak elfogadására.

Erre a munkaadók hamarosan értekezletet hívtak össze és ámbár csak hárman voltak, mégsem tudtak egymás között megegyezni, úgy hogy az árszabályt teljes egészében, minden változtatás nélkül elfogadta a Nirschy Ferenc vezetése alatt álló akkori társasnyomda.*)

Ezt a nyomdát haladószelemű férfiak alapították és az üzem mindenben támogatta a munkásság törekvéseit.

*) A társasnyomda helyiségei a mai Palacky-tér 6—8. számú házban voltak.

Ebben az időben alapították meg a nyomda tulajdonosai a „Westungarischer Grenzboten“ című lapot is, amely Grenzboten címen a mai napig is fennáll. Az árszabály a társasnyomdában azonnal életbe is lépett.

Ezzel szemben a két másik pozsonyi nyomdatulajdonos elutasító álláspontot foglalt el, árulással vádolták meg Nirschy urat és csak nehezen fanyalodtak rá, hogy a munkássággal tárgyalásba bocsátkozzanak. A bécsi világkiállítást megelőző gazdasági fellendülés dacára, a nyomdaipari konjunktúra nem volt kedvező és így a megindult tárgyalások folyamán olyan árszabály született meg, amely nem állott összhangban a benyújtott tervezettel. Az új árszabály szerint, a bérminimum szabad megegyezés tárgyát képezte. A fennálló bizonyospénzek csak 10 százalékkal lettek felemelve és a napilapszedés csak 1 krajcárral lett magasabban számítva. A tanoncszabályzat teljesen töröltetett. Az új árszabály 1872 július 1-ével lépett életbe.

Szaktársainkra nagyon lesújtólag hatott a munkaadók eljárása, azonban a fennálló viszonyokra való tekintettel, ellenszenvvel bár, de mégis elfogadták az előterjesztéseket, abban a reményben, hogy alkalmas pillanatban sikerülni fog jobb árszabályt kiharcolni. A társasnyomdában az eredetileg elfogadott árszabály maradt érvényben, ez a tény azonban oly viszás helyzetet teremtett, mely sokáig nem volt fenttartható.

A nyomdaipari konjunktúra 1872 végén annyira javult, hogy számolni lehetett egy gazdasági harc biztos sikerével. A bécsi világkiállítást 1873-ban nyitották meg s ez oly vad spekulációt szült, hogy a nyomdák nem győztek alapszabályokat, részvényeket és árjegyzékeket szállítani a gombamódra szaporodó új társaságoknak.

Ezt a kedvező alkalmat a nyomdai munkásság nem akarta kihasználatlanul hagyni és megegyezésre sikra szállott követeléseiért. 1873 április végén erőyes hangú beadványt intézett a munkaadókhoz, amelyben követelte a tavaly beterjesztett árszabály elfogadását. Ez alkalommal azonban a munkaadók egységesen léptek fel és visszautasították ezt a követelést, úgy hogy a szaktársak május 9-én sztrájkba léptek, abban a biztos reményben, hogy keresztülviszik akarataikat. Azonban nem választhattak volna szerencsétlenebb dátumot május 9-nél. Ezen a napon omlott ugyanis össze a börzspekulációk levegőbe emelt egész építménye. Százszámra mentek tönkre a tisztességes kereskedők, akik a csalóknak léprementek és csak két útjuk maradt: az öngyilkosság vagy a koldusbot. — Szaktársaink fel akarták venni a tárgyalásokat, azonban a munkaadók minden közeledést nyersen visszautasítottak.

Angermayer Károly*) nyomdatulajdonos átvette a városi munkákat és a „Preßburger Zeitung“ napilapot s így a sztrájk miatt nagyon kellemetlen helyzetbe került. Arra törekedett tehát, hogy egyezséget teremtsen a sztrájkoló munkásság és a munkaadók között. Ez azonban nem járt sikerrel. A sztrájkolók Bécsből és Budapestről anyagi segítséget kaptak és nem voltak hajlandók kapitulálni. Angermayer úr becsületszavával fogadta meg a többi főnököknek, hogy nem fog tárgyalni a munkásokkal, azonban hosszabb ideig nem bírta ki a sztrájkot s így mégis meg egyezett a sztrájkolókkal, amennyiben minden nála alkalmasított szakmunkásnak 20 forint hetibért ajánlott fel. A megegyezés mindaddig érvényben marad, amíg a sztrájk az összes nyomdáknak meg nem szűnik és új árszabályközösség nem létesül. A munkába lépett szaktársak kötelezték magukat, hogy a sztrájkolók segélyezésére heti 1 forintot fizetnek. A munkásság nem adta fel a reményt, hogy a többi munkaadókat is rábírtja az árszabály elfogadására és így a sztrájk 1873 október végéig tartott. Ekkor azonban a szaktársak egy része beleunt a harcba és fel-tétel nélkül tért vissza a szedőszekrények és nyomógépek mellé. A sztrájk támogatására a bécsi szaktársak május 17-től október elejéig 2817 forint 81 krajcárt, a budapesti szaktársak 740 forintot küldtek. — Angermayer úr is szép lassan és taktikusan leépítette az általa felajánlott béréket s csak egyes nélkülözhetetlenek, akiket nem bocsáthatt el, tartották meg addigi bérüket. Szaktársaink hónapokig tartott harca a rossz gazdasági viszonyok és egyesek kishitúsége miatt elbukott és a vereséget sokáig nem bírták kiheverni.

Erről a két harccal teli esztendőről csak egy öröndetes eseményt lehet feljegyezni, a Typographenbund szaktársi dalegyesület megalakítását, amely 1872-ben kezdte meg működését.

1873 november 1-én és 2-án folyt le Bécsben a hatodik nyomdászkongresszus, amelyen a pozsonyi egyesületet Henkel Henrik szaktárs képviselte. A kongresszus napirendje, amelyet Jacobi W. akkori bécsi nyomdatulajdonos nyitott meg, Ausztria-Magyarország nyomdatulajdonosainak üdvözlését tolmácsolva, a következő volt: 1. Egységes alapszabálytervezet kidolgozása és a szaktársi egyesülések egységes országos egyesületekbe való tömörítése. 2. Egységes árszabály összeállítása. A tárgyalások folyamán sokszor heves vitákra került sor, sőt a második napon annyira

*) Angermayer Károly vette át 1871-ben Schreiber Alajos nyomdáját.

fokozódtak az ellentétek, hogy a magyar szaktársak elhagyták az üléstermet, miután a szavazásnál az ő álláspontjuk nem ment keresztül. A magyar szaktársakat ezen a kongresszuson Klein Lajos és Bauer J. M. Budapestről, továbbá Leszka (Debrecen) és Patzauer (Szeged) képviselték. Kiindulva abból az elvből, hogy nagyobb keretű egység többet tud kivívni és a vívmányokat is jobban meg tudja tartani, az volt az álláspontjuk, hogy létesítsék egy egységes ausztria-magyarországi nyomdászszervezet, amely az egyes országrészek autonóm egyleteiből tevődne össze. Ezt az álláspontjukat a legmesszebbmenően megindokolták és védelmezték. Ennek a tervnek azonban számos ellenzője akadt, akik elsősorban is azzal érveltek, hogy Ausztriában és Magyarországon teljesen elűtő törvények vannak érvényben az egyesülési jog szempontjából is s az ellentétek aligha volnának áthidalhatók. Indítványozták azonban, hogy a monarchia összes egyesületei egységes alapszabályok szerinti folytassák működésüket. A kongresszus végül ezt az álláspontot magáévá is tette s az egységes alapszabályok kidolgozására bizottságot küldött ki. A bizottság csakhamar el is készült az alapszabálytervezettel, amely az összes egyesületeknek meg lett küldve, azzal a felszólítással, hogy ennek alapján módosítsák alapszabályaikat s azokat minél előbb léptessék életbe.

A GAZDASÁGI HARC ÖSSZEOMLÁSA UTÁN. AZ EGYESÜLET KIÉPÍTÉSE

1874—1892

November hónapban egy taggyűlés keretében hozta meg jelentését Henkel Henrik küldött a bécsi VI. nyomdászkongresszusról és az egyesület az adott irányban folytatta tovább működését. A szaktársak hangulata az összeomlott mozgalom után nem volt nagyon bizakodó és a gazdasági helyzet sem volt kedvezőnek mondható. Így nem szabad csodálkozni, hogy a szaktársak csak nagyon nehezen határozták el magukat új cselekvésre. Egész tevékenységüket az egyesület kiépítése foglalta le.

Mindemellett azonban mégis hozzáláttak az egyesület alapszabályainak a hatodik nyomdászkongresszus határozatai szellemében való átdolgozásához és 1874-ben be is terjesztették a módosított alapszabályokat a magyar belügyminisztériumnak jóváhagyás céljából.

Az új alapszabályok szerint a létesítendő szakszervezet hivatalos címe volt: „Északnyugatmagyarországi Könyvnyomdászok, Betűöntők és Kőnyomók Egylete.” Magába foglalta: Pozsony, Komárom, Nyitra, Trencsén, Turóc, Veszprém, Győr, Sopron, Moson és Vas megyéket. Az egyesület egy segélyezési és egy önképző osztályból állott.

A segélyző osztály a következő célokat tűzte ki: 1. Betegek segélyezése, valamint temetkezési segély nyújtása; 2. rokkantak segélyezése és az öreg tagok nyugdíjazása; 3. az elhalt tagok özvegyeinek és árváinak segélyezése; 4. árutazók utipénzzel való segélyezése.

Az önképző osztály feladata volt: 1. A tagok szellemi és technikai kiképzésének emelése; 2. a főnökök és segédek közt közös megegyezés folytán létrejött árszabály és munkaidő betartásának ellenőrzése, továbbá szükség esetén azoknak békés tárgyalások által való revíziója; 3. munkanélküli tagok segélyezése.

A főnt elősorolt célok elérésére a következő eszközök szolgáltak: 1. A tagok heti járuléka és beiratási díjai; 2. a főnökök heti járuléka; 3. rendezendő ünnepélyek esetleges jövedelmei; 4. rendkívüli bevételekből, mint adományok, végrendeletek stb.; 5. technikai és tudományos előadások, politikai és vallási témák kizárásával; 6. nyelvtani stb. tanfolyamok; 7. az egyleti könyvtár és olvasóköri igénybevétele; 8. díjtalan munkaközvetítés; 9. békéltető bíróságok választása.

Az 5-ik §-ban a tagok járuléka 45 krajcár volt meghatározva, mely összeg következőkép lett felosztva: a betegsegélyző-, rokkant-, özvegy- és utassegélyzőpénztárnak 25 kr. jutott, az önképzőosztály pénztárának pedig 20 krajcár. Azok a főnökök, akik tiszteletbeli tagságra igényt tartottak, minden egyes segéd után 6 krajcárnyi heti járulékot fizettek.

Beiratási díjként azok, akik munkába lépésük után 6 héten belül iratkoztak be, 1 forintot; azok, akik később jelentkeztek, 10 forintot

fizettek. A beíratási díj fizetése alól fel voltak mentve azok az ide-utazott szaktársak, akik már egy hasonlócélu egyeslet tagjai voltak és azok, akik olyan helyről jöttek, ahol ilyen egyeslet nem létezett, de azelőtt már egyesleti tagok voltak, abban az esetben, ha ezt kellően igazolhatták.

A segélyezések mértéke: betegsegély hetenkint 6 forint 50 krajcár 52 héten át. Elhalálozás esetén 30 forintnyi temetkezési járulék. Rokkantságsegélyre minden 65 éven felüli tag tarthatott igényt, tekintet nélkül munkaképességére. Ez a segély heti 3 forintban lett megállapítva. Az özvegysegély szintén 5 évi tagság után volt fizetendő 100 forinttal. Az árvák segélye hónaponként 2 forint, a betöltött 14-ik életévig. Az utóbbi három segély abban az esetben is fizetendő, ha a tag 5 évi járulék után hadkötelezettségének teljesítése közben vált rokkantá, vagy halálozott el. Utassegély 6 heti utazási tartam alatt 1 forint, 6 héten felülinél 1 forint 50 krajcár. A munkanélküliek segélyezése az önképző osztályból folyik és pedig a nőtlenek 4 forintot, a házások 6 forintot kaptak 5 héten át. E segély élvezésére 6 havi tagság jogosított.

Az alapszabályok értelmében az egyesletnek minden hasonló célu egyeslettel kölcsönösségi viszonyba kell lépnie.

Miután az alapszabályok jóváhagyás céljából be lettek terjesztve, az egyesület működését az új alapszabályok szerint folytatta. A felsorolt megyék nyomdávárosainak szaktársai fel lettek szólítva, hogy lépjenek be az egyesületbe. Jelentkeztek is új tagok, akik pontosan fizették be az illetékeket.

Csakhamar sikerült az egyesletet teljesen kiépíteni, mely szép virágzásnak indult. Ekkor azonban váratlan csapás érte a vezetőséget. Az alapszabályok, amelyek már három éve feküdtek a minisztériumban, visszaérkeztek, de jóváhagyás nélkül és azzal a felszólítással, hogy az azóta beszédett illetékek a tagoknak visszafizetendők. A vezetőség értesítette a vidéki tagokat a minisztérium döntéséről, ezek azonban hallani sem akartak az illetékek visszafizetéséről és felszólították a vezetőséget, keressen módot és lehetőséget, hogy az egyesületet hasonló módon mégis kiépítse. Illetékeiket továbbra is pontosan fizették.

Budapesti szaktársainknak nagyobb szerencsájuk volt, amennyiben a minisztérium 1877 november 28-án jóváhagyta az általuk beterjesztett alapszabályokat. Ezek min-tájára a vezetőség új alapszabályokat dolgozott ki, amelyeket a minisztérium rövidesen jóvá is hagyott.

Az új egyesület a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyesülete” címet viselte és a segélyezési ágakat, valamint az önképző osztályt egy alapszabály alá vonta. Csak „a főnökök és segédek közt közös megegyezés folytán létrejött árszabály és munkaidő betartásának ellenőrzése, továbbá szükség esetén azoknak békés tárgyalások által való revíziója” passzus maradt el, mert a minisztérium elsősorban ezért nem hagyta jóvá az eredeti alapszabályokat.

Uj felépítésében az egyesület szép működést fejtett ki és az 1878 május 11-én tartott közgyűlés pénztári jelentése már 3214 forint 75 krajcár pénztárállományt mutat ki. A betegpénztárból kifizetésre került: 741 forint 70 krajcár betegségély, 120 forint temetkezési segély, 95 forint 50 kr. adminisztrációs költség. A rokkantpénztár, amely 1887 nov. 10-ig nem folyósított segélyt, csak 47 forint 75 kr. kezelési kiadást mutatott ki. A munkanélküli pénztár bevétele volt 541 forint 68 krajcár, kiadása 510 forint 96 krajcár. A tagok száma 1878 végén 90-re emelkedett. A tagok a következő városokban oszlottak meg: Pozsony, Sopron, Nyitra, Turócszentmárton, Szombathely, Magyaróvár, Nagyszombat, Trencsén, Vasvár és Felsőőr. Az alapító tagok közül a kimutatásban még a következő nevekkal találkozunk: Andert-halb János, Eder István, Eichleiter Ferdinánd, Farkas József, Glasl Viktor, Griess József, Kondosky János, Maudry János, Resch Károly, Promber Károly és Kulitzka Lajos. Ezekhez járulnak még a tiszteletbeli alapító tagok: Angermayer Károly, Alkalay Adolf, Löwy, Wigand Károly. — A napirend harmadik pontja a nyomdászkongresszus indítványával foglalkozott. A közgyűlésen Bóna Károly nyitrai szaktárs is résztvett. Kongresszusi küldötteknek Bóna K. (Nyitra) és Griesz József (Pozsony); pótküldötteknek: Gábrriel A. (Szombathely) és Eichleiter Ferdinánd (Pozsony) lettek megválasztva.

Az 1878 június 22-én tartott taggyűlés elhatározta egy ünnepély rendezését a rokkant-, özvegy- és árvasegélyző pénztár javára, a Typographenbund közreműködésével. Az ünnepély augusztusban lett megtartva a Grassalkovich-palota*) parkjában. Akkor vette kezdetét Bosznia okkupálása s hogy a sikert biztosítsák, a választmány Dirmeyer Ferdinánd szaktárs indítványára az ünnepélyt a bevonultak hozzátartozói, valamint a saját rokkant-, özvegy- és árvasegélyző pénztár javára rendezte. A közönség tömeges látogatása és áldozatkészsége, valamint a tagok munkakedve mellett a siker rendkívül nagy volt és 1800 forint tiszta felesleget eredményezett. Közelebbit ez ünnepélyről, amelynek rendezése körül különösen Fodor István szedő**) tevékenykedett, az érdeklődők a Typographenbund irattárában levő feljegyzésekből tudhatnak meg. Az egyesület akkori elnöke Herzog János szaktárs volt.

Az 1879. esztendő nyugalmasan telt el. Uj helyicsoportok: Győr, Komárom és Körmen.

*) A mai országos katonai főparancsnokság.

**) Jelenleg Fodor István udvari tanácsos, a budapesti Egyesült Villamosművek nyug. igazgatója.

Az 1882. évben megtartandó osztrák-magyar nyomdász-kongresszusra szóló meghívó beérkezése alkalmával az a kívánság hangzott el, hogy Budapest hívjon össze egy külön magyar nyomdász-kongresszust is. Ezt az eszmét a budapesti „Typographia” útján propagálta az egyesület, s oly visszhangra talált szaktársi körökben, hogy 1881 augusztus 20–21-én meg is tartották Budapesten a második magyar nyomdász-kongresszust, amelyen a pozsonyi egyesület Herzog János és Griesz József küldöttek képviselték. A kongresszus legfőbb célja volt egységes alapszabályok teremtése az összes magyarországi egyesületek részére.

Az egyesület szemmel láthatólag fejlődött, a tagok száma nőtt, de a gazdasági harc teljesen szünetelt s oly állapotok állottak be, amelyek nemcsak a nyomdai munkásságot sujtották érzékenyen, de a tönk szélére juttatták az egész ipart. A tanonctenyésztés hallatlan méreteket öltött és a szaktársak bérei alig voltak magasabbak a napszámosokénál. 1882-ben sikerült ugyan a teljes vasárnapi munkaszünetet kivívni, ami nem volt könnyű feladat, miután Bécsben és Budapesten a lapok hétfő reggeli kiadásokat adtak ki, de több nem volt elérhető. A munkaidő korlátlan volt. Egyes nyomdákban, nemcsak Pozsonyban, hanem Budapesten is, de főleg a vidéken, egészségtelen helyiségekben napi 12–14 órát dolgoztak.

Ekkor közölte a Typographia 1883 december 7-én a Bóna J. Károly*) által jegyzett felhívást egy országos egyesület alapítására. A nyitrai szaktársak az összes magyarországi nyomdászegyesületekhez körlevelet intéztek, amelyben felszólították őket egy új országos nyomdászegyesület megalapítására, Pozsony székhellyel.

A pozsonyi egyesület 1884 március 31-én tartott évi közgyűlésén a nyitrai szaktársak indítványa a napirend 6. pontja alatt szerepelt. Az indítvány a magyarországi nyomdávárosokban lelkes visszhangra talált, csak Budapesten nem tudtak felmelegedni e terv iránt és azt tanácsolták a vidéki szaktársaknak, hogy ügyüket egy vidéki városba összehívandó kongresszuson maguk rendezzék. A nyitrai szaktársak azonban ragaszkodtak indítványukhoz s ennek indokolását is leköszölték a Typographia 1884. évi március hó 28-iki számában.

Másodszor és behatóan az 1884 március 31-iki közgyűlés foglalkozott az indítvánnyal, azonban gyakorlati okokból kikapcsolta magát az agitációból. A választmány a következő indokolással foglalt állást az indítvány ellen:

*) Bóna J. Károly 1885-ben halt meg Nyitrán.

„Először, egy országos egyletet életbehívni az ország fővárosának mellőzésével, mely tudvalevőleg a legtöbb tagot szolgáltatja, képletlenség, másodsorú őszintén kétségbe kell vonnunk, hogy egy oly egylet — a nyitrai szaktársak hézagos számításai dacára*) — egyáltalán életképes volna; és harmadszor, egy oly veszélyes kísérletezés okvetlen szükségességét be nem láthatjuk. Debreczen szintén agított a központosítás érdekében, de ama teljesen helyes érveléssel, hogy az egész ország központja Budapest legyen és Pozsony, valamint az összes többi kerületek — kettő kivételével — csak ezt az indítványt fogják pártolni. Ez különben könyvnyomdász-gyűlési határozat és ha a vidéki egyletek elégedetlenek, akkor joguk is van hozzá, mert a fővárosi szaktársak, mint az ország első és leghivatottabb testülete, ezideig semmit sem tettek. A könyvnyomdász-gyűlésen való képviseltetés, az összes egyleteknek jelentékeny kiadást okozott. Itt nagyon sokat ígérő határozatok hoztak, de sajnos, azok csak határozatok maradtak. A budapesti szaktársaknak egy része, körülbelül két év óta veszélyes úton halad, mert ha még oly dícséretes a nemzeti eszmének minél szélesebb körben való terjesztése, éppoly veszélyes, ha a munkás ebből sportot űz. A szociális nyomor, mely magyarán a könyvnyomdászok között is, bizonyára nem indít erre és azt hisszük, hogy egy a sorstól keményen sújtott szaktársan nagyon keveset segítünk, ha más egyébbel nem szolgálhatunk neki, mint vigasztalással anya- vagy hazanyelvén. Hagyjuk tehát a nemzeti politika űzését azoknak, akik ezt a sportot**) megengedhetik maguknak. Nekünk első kötelességünk, szociális nyomorunkat elhárítani vagy legalább enyhíteni. A nemzeti kérdés nem-sokára a mi hozzájárulásunk nélkül, magától is megoldódik.

Mi tehát ezeknél fogva csak a debreczeni állásponthoz csatlakozhatunk és ezen az úton is fölkerjük budapesti szaktársainkat, hogy a könyvnyomdász-gyűlési határozatok végrehajtása iránt intézkedjenek.“

E közgyűlési határozat folytán az országos egyesület kérdésének megoldása más fordulatot vett és Budapest kényszerítve volt a vidéki szaktársak kívánalmaival számolni. A nyitrai helyicsoport folytatta agitációját az országos egylet érdekében és Magyarország összes kerületei csatlakoztak hozzá. Budapesten egy öttagu bizottság bizatott meg a központosított szervezkedés tanulmányozásával és javaslatok előterjesztésével. A bizottság az ugyanez évi október hó 19-én tartott közgyűlésnek terjesztette be jelentését, mely szerint a budapesti egyletnek országos egyesületté való átalakítását határozták el. Az előmunkálatok elvégzésére egy 11 tagu bizottság lett megválasztva, amely 1884 november 16-án felhívást intézett az összes magyarországi nyomdászegyletekhez és az országos egyesülethez való csatlakozásra szólította fel őket. Ismertette a belépés feltételeit és az összes egyletektől statisztikai kimutatást kért a pénztári ügykezelésre és taglétszáma, továbbá a nyomdaüzemek viszonyaira, személyzetére és munkaide-

*) A nyitrai szaktársak felhívásukban egy évi költségvetés-tervezetet is közöltek.

**) Ebben az időben indult meg az erős magyarosítási folyamat s néhány budapesti szaktársunk azt hitte, hogy részt kell benne vennie.

jére vonatkozólag. Erre a fölhívásra beküldött válaszában több egyesület örömmel üdvözölte a központosítást, míg más egyesületek csak a rokkantpénztár központosítását kívánták.

Pozsonyban 1884 december 30-ára rendkívüli közgyűlés lett egybehívva, melynek napirendjén mint második pont „A magyarországi nyomdászegyletek központosítása” szerepelt. Ebben az ügyben a pozsonyi egyesület összes kerületei által jóváhagyott következő határozati javaslat lett elfogadva:

„A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyesületének 1884 december 30-án tartott rendkívüli közgyűlése az országos egyesület alapításának ügyében határozatként kimondja, hogy a 11-es bizottság határozataival elvileg egyetért, valamint a statisztikai és általában az országos egyesületre vonatkozó adatokat alkalomadtán beküldi.”

Az 1885 szeptember 6–8-án Budapesten tartandó III. nyomdászkongresszusra az ugyanezen év augusztus 25-én tartott közgyűlésen Dirmeier Károly és Raffel Odón lettek küldötteknek megválasztva. Ezen a kongresszuson, amelynek napirendjén szerepelt az országos egyesület megalakítása és az alapszabályok kidolgozása is, vidékről 20, Budapestről 12 küldött vett részt. Mint az ausztriai nyomdászegyesület képviselője Faber Henrik*) szaktárs jelent meg. Küldötteink a tárgyalások folyamán önfeláldozóan szálltak sikra a vidéki szaktársak érdekei mellett és azok súlyos megterhelése ellen is felemelték szavukat. Végül az összes szavazatokkal kettő ellenében kimondotta a kongresszus az országos egyesület megalakítását.

A pozsonyi küldötteknek az 1885 november 30-án tartott rendkívüli közgyűlésen hozott beszámolója nem elégitette ki a pozsonyi szaktársakat s ezen az ülésen nem is hozatott határozat. A helyicsoportok sem voltak megelégedve az országos egyesület alapszabály-tervezetével s így a december hó 12-én tartott taggyűlés az alábbi határozati javaslatot fogadta el és hozzájárulás céljából az összes tagoknak megküldötte:

Határozat.

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyesülete az országos egyesület érdekében oda nyilatkozik, hogy annak alapításával egyetért és a következő feltételek mellett ahhoz csatlakozni szándékozik:

1. Miután az országos egyesület heti járuléka nagyon magasak és a segélyigények mégsem nagyobbak, mint jelenlegi egyesületünk 40 krajcárnyi heti járulék mellett, a belépés egyelőre csupán egy évre történik. Ezen provizórium alatt kötelezi magát az egyesület az országos egyesület minden rendes kiadásában s bevételében résztvenni.

*) Meghalt 1927 szeptember 16-án, a stájerországi Feidbachban.

2. Az egyleti orvosok intézményébe az egylet bele nem egyezik, miután ez kivihetetlen. Ez az országos nyomdászkongresszus által hozott határozat a kisebb nyomdavárosok szaktársait érzékenyen sérti, mivel ezek orvosi kezelés nélkül maradnak és a feltételezett járási orvosok ingyenes kezelésére semmiesetre igényt nem tartanak. Ha egyik vagy másik egylet mégis egyleti orvost szándékozna tartani, köteles annak költségeit külön járulék által fedezni.

3. Annak tekintetbe vételével, hogy az egyleti orvosok mellőzésével jelentékeny megtakarítások eszközölhetnek, a heti járulék 60 krajcáról 50 krajcárra leszállítandó.

Ez időtől kezdve állandóan folyt a vita az országos egyesület körül és ugyyszólván minden taggyűlésen új határozatok hozattak, hol a csatlakozás mellett, hol pedig ellene.

Eichleiter Ferdinánd szaktárs, az egylet pénztárosa az 1887 március 12-én tartott közgyűlésen jelentést hozott a pénztár helyzetéről, amelyből kitűnik, hogy az egylet összvagyonára 11.584 forintra emelkedett. Egyben azt az eszmét vetette fel, hogy az egylet tőkéjét jó volna házvételbe vagy új egyesületi ház építésébe fektetni. Az önképző osztály pénztárosa jelentette, hogy a pénztár vagyona 162 forint 88 krajcárral emelkedett s hogy a pénztár az elmúlt esztendőben 1764 „Typographiát” és 3275 „Vorwärts”-ét osztott ki a tagoknak. A választmányba Schweizer József lett beválasztva.

Az országos egyesület alapszabályait a minisztérium 1887 március 20-án jóváhagyva küldte vissza és a budapesti egyesület választmánya, június 5-én tartott ülésén elhatározta, hogy az országos egyesület alapszabályai 1887 július 1-ével életbelépnek. A vidéki nyomdászegyesületek fel lettek szólítva, hogy augusztus 1-ig jelentésük be csatlakozásukat a központi választmánynak. A vidéki egyesületek teljes beolvadása az országos egyesületbe 1887 december 31-ére volt tervezve. A felhívás értelmében „ama egyletektől, melyek 1881. évi január hó 1-ig a „Magyarországi könyvnyomdászok egyleté”-hez nem csatlakoztak, a kölcsönösség megvonatik.”

1887 július hó 30-án a pozsonyi egylet rendkívüli közgyűlést tartott, a következő napirenddel: „Csatlakozás a magyar országos egyesülethez”. A választmány részéről Dirmeier Károly szaktárs hozott az ügyről kimerítő jelentést, amelynek alapján a közgyűlés a következő határozatot fogadta el:

„A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének július 30-án tartott rendkívüli közgyűlése kijelenti:

1. hogy az egylet elvben kész az országos együlethez csatlakozni;
2. a mai gyűlés kijelenti, hogy miután a viszonyok a vidéken és a fővárosban nagyon különbözők, lehetetlen a vidéki tagokat azoknak megkárósítása nélkül a fővárosiakkal ugyanegy kategóriába sorozni.

Az országos egylet tehát két közigazgatási kerületbe oszlassék, melyek közül az egyik a fővárost, a másik pedig az egész vidéket foglalja magába;

3. minden közigazgatási kerület köteles saját kiadásait fedezni és tagjaitól oly magas járulékot szedni, hogy azzal a jövő fokozott követelményein felül, még megfelelő fölösleg is elérjék;

4. mindkét közigazgatási kerület Budapestről lesz vezetve. A jelenleg létező és az országos egylethez csatlakozó vidéki egyleteknek összes vagyona Budapesten lesz kezelve és a központi választmány felügyelete alatt áll;

5. minden jelenlegi kerületi egylet belügyeiben teljes autonómiával bír."

A magyarországi nyomdászok 1887 augusztus 20-án Budapesten összeült kongresszusára Eichleiter Ferdinánd és Dirmeier Károly szaktársak delegáltattak. A kongresszus behatóan foglalkozott a pozsonyi egylet csatlakozásának kérdésével, de nem sikerült megegyezést létrehozni. Erre az 1887 szeptember 27-én Pozsonyban tartott közgyűlés elhatározta, hogy a csatlakozás kérdésében várakozó álláspontra helyezkedik, miután a budapesti szaktársak nem tanúsítottak megfelelő megértést a vidék kivánságai iránt.

Az 1887 november 26-án tartott rendkívüli közgyűlésen bejelentette a választmány, hogy a rokkant-, özvegy- és árvasegélyző pénztár megkezdte működését. Dirmeier Károly indítványozta, hogy a budapesti rokkant-, özvegy- és árvasegélyzőpénztár szabályzata, némi módosítással, mint függelék csatoltassék az egylet alapszabályaihoz és terjesztessék fel a minisztériumba jóváhagyás végett. Szóba került az országos egyesülethez való csatlakozás kérdése is, amelyben a következő egyhangu határozat hozatott:

„A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének 1887 évi november hó 26-án tartott rendkívüli közgyűlése kimondja, hogy: 1. mindaddig, míg Budapesten a kétségbeejtő egyleti állapotok annyira meg nem változnak, hogy a csatlakozást kívánatosá tegyék; 2. mindaddig, míg az egylet elnöki tisztét egy főnök foglalja el és 3. mindaddig, míg a „Typographia” szerkesztője az összes tagok által nem választatik, az országos egylet ellenében passzív álláspontot foglal el."

A választmány 1888 június 14-én tartott ülésének napirendjén szerepelt a magyaróvári helyipénztáros jelentése, amely szerint utasítást kapott az országos egyesület budapesti központjától, hogy a pozsonyi egylet tagjainak ne folyósítson utassegélyt. Mivel ez a kölcsönösségnek durva módon való megsértését jelentette, a választmány a budapesti egyletnél haladéktalanul óvást emelt. Augusztus hó 20-án az országos egyesület pénztárosa, Tschutschegg V. szaktárs meglátogatta a pozsonyi egyletet és beható tárgyalásokat folytatott a csatlakozást illetőleg. Ezek eredményeképpen az országos egyesület választmányának szeptember

3-án tartott ülésén indítványozta, hogy küldessék ki egy bizottság, amely a pozsonyi egyesület csatlakozását megvalósítaná. Az indítványt a budapesti szaktársak kategórikusan elvetették.

Július 27-én ismét rendkívüli taggyűlés folyt le, amelyen az V. magyarországi nyomdászkongresszusra Dirmeier Károly elnök lett kiküldve, aki teljesen szabad kezet kapott az ottani állásfoglalásra vonatkozólag. Ezen a gyűlésen mondott le Eichleiter Ferdinánd szaktárs hosszú éveken keresztül viselt pénztárosi tisztségéről. Helyét Dirmeier Ferdinánd szaktárs foglalta el, aki az önképző osztály pénztárosának, Rohrbeck Józsefnek lemondása folytán mindkét pénztár kezelésével bízott meg.

Augusztus 18-án vette kezdetét Budapesten az V. magyar nyomdászkongresszus, amely a munkaadó-elnök kérdésében elfoglalt pozsonyi álláspontot magáévá tette. Erre a pozsonyi küldött kijelentette, hogy a pozsonyi egylet valószínűleg még az esztendő folyamán csatlakozni fog az országos egyesülethez. A kongresszus kimondotta, hogy mindazokkal az egyletekkel, amelyek az év végéig nem csatlakoznak az országos egyesülethez, megszüntetendő a kölcsönösségi viszony.

Küldöttünk visszatérése után a választmány hozzálátott a csatlakozás előkészítéséhez. E célból szavazólapokat bocsátott ki, de nem sikerült a tagok kétharmadának hozzájárulását a csatlakozáshoz megnyerni, úgy hogy a kérdés megoldását ismét el kellett halasztani.

1890 áprilisában a budapesti országos egyesület értesítette a választmányt, hogy megszünteti a kölcsönösségi viszonyt a pozsonyi eglyettel. A választmány kérte ennek a határozatnak visszavonását, mivel a pozsonyi egylet kötelezettségeit pontosan teljesíti. Ennek ellenére 1890 július 1-ével az országos egyesület tényleg megszüntette a kölcsönösséget, azonban a pozsonyi egylet továbbra is folyósította az utassegélyeket minden áttutazónak, ami a budapestiek intézkedéseinek életét némileg letompította. Röviddel rá az ausztriai egyesület is beleavatkozott a viszályba, amennyiben a kongresszusi bizottság átiratban követelte a pozsonyi egylet felosztatását szavazás útján és bekérte a kisebbségben maradt tagok névjegyzékét.

Végül az 1890 november 28-án tartott gyűlés kimondta az egylet felosztatását és az országos egyesülethez való csatlakozást. A szavazás eredménye a következő volt: Pozsonyban mindenki a csatlakozás mellett szavazott, a helyi csoportokban 9 tag mellette, 5 tag ellene szavazott s a többi tagok tartózkodtak a szavazástól. Erre kimondták 1891 január 1-ével az országos eglyelethez való csatlakozást s ez

a kérdés végleg elintézettnek látszott. Ez a feltevés azonban csakhamar tévesnek bizonyult.

Az 1891 február 28-án tartott rendes évi közgyűlésen elnök jelenti, hogy az egyesület, áldásos működése után, feladta önállóságát s hogy az ügyeket az országos egyesület fogja tovább vezetni. Ezen a közgyűlésen egy határozat került elfogadásra, amely szerint követelték, hogy az országos egyesület élére szaktárs válasszassék meg. Az indítványt Dirmeier Károly szaktárs felszólalása után az országos egyesület 1891 március 22-én tartott közgyűlése magáévá is tette és az egyesület elnökévé Leitner Pál szaktárs lett megválasztva.

Ugyanezen év július 6-ára nyomdászkongresszus lett összehívva Temesvárra, amelyen Dirmeier Ferdinánd szaktárs, küldött jelentette, hogy a pozsonyi egyesület feloszlására minden intézkedés megtörtént s az idevonatkozó iratok Bartal György királyi közjegyzőnek lettek átadva továbbítás végett.

Ebben az esztendőben a gazdasági harc terén is némi előhaladás történt, ami azonban sok nehézséggel járt. Az idősebb szaktársak távoltartották magukat minden akciótól s csak a fiatalabb tagok vitték előre a mozgalmat. Megfelelő anyagiak és a szaktársak erkölcsi támogatása híján, bizony nehéz volt valamit kezdeményezni. Ez azonban nem riasztotta el a törekvőket. 1891-ről 1892-re virradó Szilveszter éjjelén, amikor a szaktársak gondtalanul szórakoztak, Kalmár Henrik és Kowarik Károly F. szaktársak elmentek az akkori Ferencziek tere 1. szám alatt létezett Brég János nyomdába és kiszedték a főnökökhöz intézendő beadványt és árszabálytervezetet. Megfelelő előkészítés után az árszabály a munkaadóknak be lett terjesztve. A fiatalok követelése nem mentek ugyan mindenben keresztül, azonban mégis egy lépés történt előre, a mennyiben 1872 óta első ízben árszabályszerinti viszonyok álltak be a nyomdáknak. Az árszabály 1892 február 15-én lépett életbe. A minimum 9 forintot, napilapoknál 10 forintot tett ki. Ez nagy haladást jelentett, ha tekintetbe vesszük, hogy addig 7, illetve napilapoknál 8 forintos béréket fizettek. A 9 órás munkanap követelését, támogatás híján, el kellett ejteni. — A fiataloknak e lépése szabadabb légkört teremtett a szervezetben, s ha az áldatlan csatározási viszály nem kötötte volna le a tagok idejét és energiáját, az új szellem bizonyára sok hasznosat teremtett volna a tagok érdekében. Az adott körülmények között azonban csak lassan lehetett előrehaladni.

z 1892. év folyamán a csatlakozási ügy elintézése többször lett megsürgette. Közben egy hazug besúgás következtében az országos egyesületet feloszlottnak jelentette ki a kormány és az ügyek vite- lére kormánybiztost nevezett ki. A buda- pesti központ sürgős átiratban felkérte a pozsonyi választmányt, hogy haladék- talanul kérje vissza a minisztériumtól a pozsonyi egylet felosztatására vonatkozó kérelmét, mert az országos egyesület felosztatása után a „Pozsonyi könyv- nyomdászok és betűöntők egyesülete” a magyarországi könyvnyomdászok egyedüli mentsvára lehet. A felosztatási kérelem elintézés nélkül való visszaszolgáltatását célzó be- advány azonban tárgytalan lett, mert időközben a mi- nisztériumtól a következő leirat érkezett a pozsonyi egylet vezetőségéhez:

7006/V—10. szám.

Magyar királyi Belügyminisztérium.

Pozsony szabad királyi város közönségének.

Tekintettel arra, hogy a magyarországi könyvnyomdászok és betű- öntők egylete általam feloszlattatott, mert az egyesület az „alapszabá- lyokban körülírt hatáskörét túllépve, céljaitól eltérő s az egyleti tagokra nézve sérelmes működést fejtett ki, a pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének azon közgyűlési határozata, mely szerint az egy- let azon célból, hogy a magyarországi könyvnyomdászok és betű- öntők egyletbe olvadjon, feloszlik, ezen közbejött körülménynél fogva tárgytalanná vált s végre nem hajtható. Erről a város közönségét f. évi január hó 20-ról 18847. sz. alatt kelt tanácsjelentésre hivatkozva, a csatolmányok visszaküldése mellett, további megfelelő eljárás végett ezennel értesitem.

Budapesten, 1893. évi április hó 29-én.

A miniszter meghagyásából:

(olvashatlan aláírás)
miniszteri tanácsos.

Miután Dirmeier Károly elnök a közgyűlésen kérte, hogy a választásnál tekintsenek el személyétől, Kalteis József lett elnöknek megválasztva. Jelentéséből kivesszük, hogy az egyesületnek 1892 végén 155 tagja volt és a vagyon 18.074 forint 42 krajcárra emelkedett. A lemondott Dir- meier pénztáros szaktárs helyébe Hampel Mihály szak- társ lett megválasztva.

A rendes évi közgyűlés február 25-én lett megtartva, amelyen Sopron, Győr és Szombathely küldöttel képviselték magukat. Budapestről Lipp Károly szaktárs jelent meg, aki bejelentette, hogy az országos egyesület ügye rövid időn belül elintézését nyer. Mivel azonban ez nem látszott valószínűnek, a közgyűlés elhatározta az egyesületi alapszabályok módosítását s e célra bizottságot küldött ki. Elnökké Schweizer József szaktárs lett megválasztva. A brünni nyomdászkongresszusra Kalmár Henrik szaktárs delegáltatott.

Kalmár szaktárs feladatául tűzte ki, hogy megnyeri a szaktársakat a szociáldemokrata szellemnek. Ezáltal kihívta maga iránt mindazok haragját, akik hallani sem akartak a szocialista eszmékről, ámbar számos esetben szabadgondolkodó munkásoknak vallották magukat. Ezért Kalmár szaktárs nem is tudott boldogulni, dacára annak, hogy a szaktársak gazdasági helyzetének megjavításán fáradozott.

1895 január 28-án újból árszabálytárgyalások folytak le, amelyek során nagyobb eredményt sikerült elérni, a szaktársak határozottabb magatartása folytán. A munkaidőt kilenc órára*) szorították le, a minimum 9 forintról 10 forintra, napilapoknál 12 forintra emelkedett. Napilapoknál a munkaidő 9½ óra volt. Ezideig a napilapoknál korlátlan munkaidő volt s 11—13 óra között váltakozott; sőt a tanoncok is este 10—11-ig szedtek lapot. Az árszabály betartásának ellenőrzésére minden nyomdában bizalmiférfit választva. Ezek azonban alig teljesítették kötelességüket. Az új árszabály 1895 február 18-án lépett életbe és keresztülvitele két áldozatot**) követelt, akik kénytelenek voltak Pozsonyt elhagyni.

Az 1895 március 10-én tartott évi közgyűlés kimondotta, hogy az egyesületi pénz ingatlanba fektetendő.***) E célból haitagu bizottság lett kiküldve, amely Schweizer József, Marinczel Rezső, Hampel Mihály, Zindl József, Dirmeier Károly és Preisak Viktorból állott. A bizottság nagy igyekezettel fogott neki a terv megvalósításának és az április 25-én tartott választmányi ülésen Dirmeier Károly szaktárs már elő is terjesztette a bizottság jelentését, amelyben indítványozta, hogy a házvételtől annál is inkább tekintsenek el, miután hosszas keresés után sikerült a Dunacuccában egy teljesen megfelelő építőteltet találni. A választmány erre megbizta Dirmeier és Hampel szaktársakat,

*) Pozsony a 9 órás munkanap bevezetésével megelőzte a bécsi és budapesti szaktársakat.

**) Kalmár Henrik és Preisak Viktor szaktársak.

***) Az eszmét az akkori alelnök, Kalmár Henrik szaktárs vetette fel.

hogy lépjenek érintkezésbe Gratzl építőmesterrel, közelebbi tájékoztatás céljából.

A július 26-án tartott választmányi ülésnek már elő lett terjesztve az egyesületi ház teljes tervrajza és az építési bizottság jelentése. A jelentés német és magyar nyelven az összes tagoknak ki lett osztva. A választmány 1895 augusztus hó 11-ére rendkívüli közgyűlést hívott össze a Häckel vendéglő (Stefánik-ucca 7) kertjébe, amelyen a magyaróvári és malackai csoportok is küldöttel képviselték magukat. A többi csoportok írásban adták hozzájárulásukat a házépítéshez. A közgyűlésnek beterjesztették a részletes terveket és költségvetést, amelyek beható vita után jóvá lettek hagyva. Ez a határozat a legfontosabb határkövet jelenti egyesületünk történetében és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a szabadabb szellem lassan, de biztosan kiszorította a konzervatív gondolkodást. — Az 1896 március 15-én tartott rendes közgyűlésen az építési bizottság jelentette, hogy a ház 1896 augusztus 1-ére teljesen elkészül. Egyben beterjesztette még az egyesületi helyiségeknek szánt épületszárny terveit, amelynek költségei 1700 forintot tettek ki. Ez az összeg azonban az építkezésnél elért megtakarításokból lett fedezve. A jelentést a közgyűlés tudomásul vette és hozzájárult az egyesületi helyiségek felépítéséhez.

1896 július 26-án történt a ház ünnepélyes átvétele, mely alkalomból ugyanazon a napon délelőtt 11 órakor az új együleti helyiségben ünnepi közgyűlés tartatott. Délután a ház udvarán kedélyes mulatságot rendezett a választmány, amelyről azonban a fiatalabb tagok távolmaradtak és egy magánkertben rendeztek külön mulatságot. Távolmaradásuk oka az volt, hogy az idősebb szaktársak részéről bizonyos mellőzésben volt részük.

Az 1897 november 21-én tartott gyűlésen Zaka szaktárs Budapestről is résztvett, s ez alkalomból végleges rendezést nyert a viatikum folyósítása. A leköszönt Hampel pénztáros helyébe Korunka István szaktárs lett megválasztva.

Tekintettel arra, hogy az egyesületi pénztár nagy nehézségekkel küzdött és a deficit csak egy bál 120 forintos jövedelmének felhasználásával volt kikerülhető, az 1898 április 7-én tartott közgyűlésen, július 1-től kezdve 60 krajcárra emelték fel a hetiilletéket.

1899 szeptember 10-én Grünfeld Sándor budapesti szaktárs kíséretében Silbermann szaktárs, nemzetközi titkár látogatta meg Pozsonyt. Grünfeld szaktárs sürgette a csatlakozást, míg a nemzetközi titkár nem talált kivetnivalót abban, hogy egy ország területén két egyesület működik.

Miután az árszabályközösség 1900 februárjában lejárt, a munkásság 1899 november végén felmondta az árszabályt és új árszabálytervezetet nyújtott be a munkaadóknak. A tervezetben, tekintettel arra, hogy a munkaadók a minimumot egyúttal maximumnak is tekintették, a minimum 13 forintban volt megállapítva werk- és mesterszedők részére, míg a lapszedőknek egy forinttal többet követeltek. A gépmesterek 15 forint hefibért kértek. Egyben a tanonctenyésztés megszüntetésére új tanoncszabályzat lett kidolgozva. A főnökök 1899 december 18-án beérkezett válasza arra készítette az árszabálybizottság elnökét, Löwy Samu szaktársat, hogy leköszönjön tisztségéről és helyébe Kowarik Károly F. szaktársat választotta meg ajánlatára a taggyűlés. Kowarik szaktárs el is fogadta a megbízatást és a munkaadókat megbeszélésre hívta fel, amely az árszabály lejárta előtt a Nemzeti (ma Savoy) szállóban végbe is ment.

A munkásbizottság elnökének felszólítására a munkaadók titkára*) felolvasta a benyújtott árszabálytervezet egyes pontjait, amelyek pontonként szavazás útján el lettek fogadva. Két óra leforgása alatt tető alatt volt az új árszabály. A munkaadók követelése az „n” számolásra vonatkozólag el lett vetve és továbbra is fenmaradt az abc-számolás. A minimum 11, napilapoknál 13 forintban lett megállapítva és a gépmesterek is ugyanezt a bért kapták. A tanoncszabályzatból csak két pontot sikerült felvételni az árszabályba, de első lépésnek ez is szép eredmény volt. A vitás ügyek elintézésére árszabályhivatal létesítettett, a melynek tagjai lettek: id. Angermayer Károly, Éder István rendes és Alkalay Adolf pótagok; a munkások részéről Kowarik Károly F., Löwy Samu és Hampel Mihály szaktársak. Az árszabály megkötéséről hozott jelentés nagy örömet váltott ki a szaktársaknál és nagyban erősítette meg az ifjabb nyomdászgeneráció szolidaritását.

Az 1900 április 22-én tartott évi közgyűlésen beterjesztett pénztári jelentés 23.101 forint 17 krajcár összvagyonot mutatott ki. A vezetőségbe a következő szaktársak lettek megválasztva: Hampel Mihály elnök, Kowarik Károly F. alelnök, Korunka István pénztáros, Löwy Samu házigazdónok. A választmány nagyrésze fiatal szaktársakból állott, miáltal sokat veszített eddigi konzervativizmusából, ami az előhaladást nagyon megkönnyítette. A soproni küldött interpellációjára a továbbképző osztály feloszlátására és szakszervezet létesítésére vonatkozólag, elhatározta a közgyűlés, hogy az országos egyesület alapszabályainak jóváhagyásáig

*) Batizfalvy szaktárs volt akkor a munkaadók titkára.

az egylet megtartja addigi konstrukcióját. Az egyesületi pénzkezelésben áttértek a koronaszámításra.

Ugyanebben az esztendőben ünnepelték meg méltó módon Gutenberg nagymesterünk születésének 500. évfordulóját. 1900 június 23-án este ez alkalomból ünnepi közgyűlés folyt le az egyesületi helyiségben, amelyen az összes szaktársak és a munkaadók is résztvettek. Vasárnapon, június 24-én délután, nagyszerű időjárásban tartotta meg az egylet János-ünnepélyét az „Albrecht“-kertben, amelyen 1400 személy, köztük számos kiválóság vett részt. Az ünnepi beszédet a „Preßburger Tagblatt“ szerkesztője, Pichler Lajos úr tartotta. Az ünnepély tiszta jövedelme 800 korona volt.

1901 január 21-én halt meg Schweizer József, az egyesület volt elnöke. Holttestét, az egyesület fejlesztése körüli érdemeire való tekintettel, az egyesületi helyiségben ravaltozták fel s az összes pozsonyi szaktársak kísérték el utolsó útján.

Az egyesületi ház értéke, a gondnoknak az 1901 március 25-iki közgyűlésen hozott jelentése szerint 95.000 korona. Az április hó 14-iki választmányi ülésen egyhangulag el lett határozva, hogy a helyicsoportok felvilágosítása és pontos statisztika készítése céljából a választmány küldöttei beutazzák az egyesület területét. Ennek költségei 175 korona 30 fillérre rúgtak. A begyűjtött gazdag anyagból Hampel Mihály és Kowarik Károly F. szaktársak egy jelentést dolgoztak ki, amelyet a május 22-iki taggyűlésen terjesztettek elő. A jelentést az 1902 évi országos nyomdász-kongresszus alkalmából átadták a budapesti szaktársaknak.

Miután az országos egyesület alapszabályait, Budapest-ről érkezett jelentés szerint, jóváhagyták, 1901 július 14-én a következő csatlakozási határozat lett elfogadva:

1. Az egyleti vagyon, t. i. a ház, az országos egylet birtokába megy át az összes terhekkel (törlesztési adósság); a ház azonnal el nem adható mindaddig, míg jövedelmezése az országban dívó kamatláb alá nem süllyed.
2. A házban levő egyleti helyiség a pozsonyi egyleti tagoknak mindenkorra díjmentesen átengedendő.
3. A tagok a pozsonyi egylet által biztosított összes jogaikkal felveendőek.
4. Az átlépés a pozsonyi egylet feloszlata által történne. Ha már 1902. évi január hó 1-ével miniszteri engedéllyel nem is csatlakozhatunk, úgy 1901. évi december hó 31-ével a pozsonyi egylet könyvei az országos egylet küldöttei jelenlétében lezáratnak, tagjaink könyveikkel (mintha elutaznának) az országos egyletnek átadatnak, s ezek 1902. évi január hó 1-től fizetik a magasabb illetéket és a segélyeket is az országos egylet alapszabályai szerint élvezik.
5. A kerületek végleges beosztása csak a miniszteri jóváhagyás után történhetik.
6. A szakegyletbe való belépés csak azon esetben történik, ha a szakegylet azt a kötelező ígéretet teszi, hogy kebelébe csak azokat a

könyvnyomdászokat veszi fel, kik a könyvnyomdász segélyegyletnek tagjai. Az egyesület nekünk, kiválkép a pozsonyiaknak, miután Nyugat-magyarország szervezkedési központját alkotjuk, a „Pozsonyi könyvnyomdászok szakegylete. Központ: Budapest” cím viselését engedélyezi.

7. Az éjjeli szállás Pozsony, Sopron és Győr városokban okvetlenül megterendő.

Ezzel a határozattal mentek le Budapestre Hampel M. és Korunka I. pozsonyi és Berczeller A. soproni szaktársak. Miután a küldöttek beszámolója nem elégitette ki a tagokat, az augusztus 28-án tartott taggyűlés elhatározta, hogy a szeptember 15.—17-én Bécsben tartandó VI. ausztriai nyomdászkongresszusra Kowarik Károly F. és Kalmár Henrik szaktársakat küldi ki, hogy ott a kölcsönösségi viszony fenntartását szorgalmazzák.

A két küldöttnak sikerült is a kölcsönösségi viszonyt egy évre meghosszabbítani, amiről a szeptember 29-én tartott taggyűlésen hozták meg jelentésüket. A jól látogatott taggyűlés erre elvetette az országos egyesülethez való csatlakozás kérdésében előterjesztett javaslatokat és elhatározta, hogy ez ügyben várakozó álláspontra helyezkedik, amíg

1. a régi követelés, hogy az országos egyesület elnökének okvetlenül szaktársnak kell lennie;

2. hogy az egyesület ismét egy önképző-osztállyal rendelkezék, az országos egyesület alapszabályai által nem biztosítottak.

A választmány meg lett bízva: 1. az alapszabályok áttanulmányozásával, 2. esetleges illetékemelés meghatározásával és 3. a fenti ügyben, legkésőbb november hó végére, rendkívüli közgyűlés egybehívásával, amelyre a vidéki tagok is meghívandók.

Ez a közgyűlés 1901 december 1-én folyt le. A magyaróvári, győri, szombathelyi, soproni, nagyszombati, trencséni, nyitrai és turócszentmártoni csoportok küldöttel képviseltették magukat. Az országos egyesület Peidl Gyula és Wagner Károly szaktársakat küldte ki. A közgyűlés lefolyása szenvedélyes, sőt helyenkint viharos volt. Az indítványokat, hogy „az országos egyesület elnöke szaktárs legyen” és „a segélyző egyesület kebelében az önképző osztály újból megalakíttassék”, a jelenlevők hamis értelmezés folytán két szavazatnyi többséggel elvetették. Erre oly jelenetek játszódtak le, amelyek példátlanul állanak a pozsonyi egyesület történetében, s miután nem lehetett megegyezést teremteni, komolyabb összetűzések elkerülése céljából a közgyűlés be lett rekesztve. — A közgyűlés utáni napokban a turócszentmártoni, nagyszombati és magyaróvári csoportok, valamint a pozsonyi szaktársak írásbeli tiltakozást küldtek be a szavazás ellen. Erre a vezetőség elhatározta,

hogy az 1902 április 6-án tartandó rendes évi közgyűlés előtt leszavaztatja az összes tagokat. Beérkezett összesen 233 szavazat, ebből 132 a csatlakozás mellett és 101 ellene. Erre az elnök a következő indítványokat terjesztette elő a közgyűlésnek: „1. Miután a szavazásnál a tagok a csatlakozás mellett döntöttek, a választmány utasíttatik, hogy ezt a határozatot a legrövidebb időn belül a minisztériumhoz jóváhagyás végett felterjessze. 2. Külön tárgyalások nem szükségesek, miután a múlt év augusztus havában a pozsonyi egyesület küldöttei által folytatott tárgyalások határozatai szolgálnak irányadásul a csatlakozásnál. 3. A pozsonyi egyesület a csatlakozás miniszteri jóváhagyásáig az eddigi keretben folytatja működését.” A minisztériumi beadvány elkészítésével dr. Löwinger pozsonyi ügyvéd bízott meg. A segélyező pénztárak deficitjére való tekintettel, az egyesületi hetiilletéket 1 korona 40 fillérről 1 korona 60 fillérré emelte fel a közgyűlés.

Itt említjük meg, hogy 1902-ben állították fel Pozsonyban az első szedőgépet (Linotype) Angermayer K. nyomdájában (Pressburger Zeitung), amelyet napilapszedéshez használtak fel. A személyzetből nem bocsátottak el senkit, hanem a feleslegessé vált lapszemélyzetet a folyó munkáknál helyezték el.

Az 1903 május 10-én tartott rendes évi közgyűlésen, amely május 24-én folytatódott, szóba került, hogy a pozsonyi egyesület működésének huszonötödik esztendejébe*) lépett. A közgyűlés elhatározta, hogy a jubileumot méltóan megünnepli, emlékiratot ad ki és az egyesületi házon emléktáblát helyez el, amelyre a háztulajdonos egyesület címe és a felépítés esztendeje lesz rávezetve. A felirat szövege: „Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete. Épült 1896.” Az emlékirat szerkesztésével Kowarik Károly F. szaktárs lett megbízva. A jubileumi ünnepségeket 1903 szept. 3-án tartották meg. Délelőtt 10 órakor ünnepi közgyűlésre gyűltek a szaktársak, amelyen az ausztriai nyomdászegyesület részéről Dvořáček József, a magyarországi egyesület és a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők szakegyesületének központja részéről Rothenstein Mór, a soproni helyi csoport képviselőjében Sorger Lajos szaktársak; a pozsonyi szervezett munkásság részéről Wittich Pál elv-

*) Tévedés volt a dologban. Akkoriban azt hitték ugyanis, hogy az egyesület csak akkori formájában fejtett ki érdemleges működést és így az 1878 esztendőt vették alapítási évnek. Tény azonban az, hogy ebben az esztendőben csak az özvegy-, árva- és rokkantsegélyező pénztárt alapították meg, de maga az egyesület, ha más elnevezés alatt és más alapszabályokkal is, már 1868-ban létesült s így most éri el fennállásának 60-ik évét.

társ; a betegsegélyzőpénztár részéről Somlay Lajos titkár és a nyomdatulajdonosok jelentek meg mint vendégek. A díszgyűlést a Typographenbund nyitotta meg a „Gutenberg-émlény“ eléneklésével, majd Hampel Mihály elnök üdvözlése után Kowarik Károly F. szaktárs mondotta az ünnepi díszbeszédet. Ezután sorban szólaltak fel a megjelent vendégek, megbízóik üdvözlését tolmácsolva és felolvastattak az összes testvéregyesületektől és helyicsoportoktól beérkezett üdvözlő átiratok. A díszgyűlést a Typographenbund zárta le, „A munka dalá“-nak*) eléneklésével. Az ünnepély és a bál este a „Bellevue“ termeiben folyt le. — Szeptember 21-én választmányi ülés volt, amelyen Dvořák és Rothenstein szaktársak is résztvettek. Szenvedelmes vita után kimondták a szakszervezet helyicsoportjának megalakulását, amelyre annál is inkább szükség volt, mert az ausztriai egyesület csak azoknak a magyarországi szaktársaknak nyújtott utassegélyt, akik úgy a segélyző- mint a szakegyletnek tagjai voltak. — Október 11-én Grünfeld Sándor szaktárs jött le Budapestről, aki megadta a szükséges felvilágosításokat a szakszervezeti helyicsoport megalakítására vonatkozólag. E célból 1903 október 25-ére alapító taggyűlést hívott össze a választmány, amelyre a munkásnők és segéd munkások is meg lettek hívva. A gyűlés elhatározta, hogy a szakszervezeti illeték első ízben november 7-én fizetendő. A szakegyesületi csoport vezetőségébe a következő szaktársak lettek beválasztva: Hampel Antal elnök, Kugelman Gyula pénztáros, Hackler Károly jegyző, Ruttner Károly és Rüttgen Antal (segéd munkás) ellenőrök. A pozsonyi egyletnek az országos egyesülethez való végleges csatlakozásáig, a segélyző- és szakegyesületi választmány együttesen tartotta üléseit.

Az 1904-ben tartott évi közgyűlésen indítványt nyújtottak be egy nyugatmagyarországi nyomdász kongresszus összehívására, amely augusztus 20.—21-én lett megtartva Pozsonyban. Résztvettek rajta: Budapest, Győr, Sopron, Szombathely, Magyaróvár, Nagyszombat, Trencsén és Pozsony nyomdavas városok küldöttei. A kongresszuson bejelen-

*) Hogy a szaktársak a házfelavatási ünnepély óta milyen változáson mentek át, az legjobban kitűnik abból a körülményből, hogy akkor a „Typographenbund“ az ünnepélyt a „Szózat“ eléneklésével zárta le. A jubileumi ünnepségek előtt is még valósággal harcot kellett vívni azért, hogy a dalkör elénkelje a „Munka dalát“, de mégis sikerült megtörni a megcsontosodott „nyomdászbüszkeséget“, mert egyesek még mindig lealázónak tartották munkásvoltukat. Érdekes, hogy éppen a legradikálisabb és legvéresebb száju szaktársak vonakodtak a „Munka dalát“ elénkelni, kiléptek a dalkörből és nyugodtan nézték, hogy a munkásmozgalomtól távolálló dalosok fentartás nélkül énekelték el ezt a gyönyörű munkásdalt.

tették, hogy a minisztérium követeli a csatlakozás módzatainak és a pozsonyi egyesület vagyonskimutatásának benyújtását. Ez meg is történt s így megvolt a remény arra, hogy a csatlakozás ügye hamarosan végleges elintézését fog nyerni. Az 1905 május 7-én tartott rendes évi közgyűlés kimondta, hogy a továbbképző osztály illetékét a segélyező pénztár javára fordítja, ami annál is inkább lehetséges volt, mert a továbbképző pénztár ügykörét a szakszervezet vette át. Néhány nappal a közgyűlés után beérkezett a minisztérium következő leirata:

47746/III. a. 1905. szám.

Magyar kir. Belügyminisztérium.

Tárgy: A pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyesületének az országos egyesülethez való csatlakozása ügyében.

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyező-egyesülete 1904. évi március hó 6-án tartott közgyűlésének azon határozatát, mely szerint az egyesület feloszlását és a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesületéhez való csatlakozását azon kiszabással kimondotta, hogy a fentemlített egyesület vagyontát a f. évi augusztus havában tartott választmányi ülésben meghatározott feltételek szerint az orsz. egyesületnek átengedi, jóváhagyólag tudomásul veszem.

További eljárás végett, a közvetlenül nálam átadott folyamodvány mellékletei visszaküldése mellett, s vonatkozólag a f. évi június 16-án kelt 44119. számú kiadványomra, értesitem Önt fenti határozatomról.

Budapest, 1905. évi május hó 20-án.

A miniszter megbízásából:

Szabó László, s. k.
miniszteri tanácsos.

3251/I. 1905. szám.

Véghatározat.

Tudomásul vétetik és a „Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyező-Egyesülete” dr. Lichtner Jenő ügyvéd úr által értesítettik.

Erről értesítettnek:

1. a városi levéltáros: Batka János,
2. a városi rendőrkapitányság és
3. dr. Lichtner Jenő ügyvéd úr, Pozsonyban, a 6 drb melléklet kiadása mellett.

Pozsony szab. kir. város tanácsa, 1905. évi június hó 30-án.

Schier, s. k.
tanácsjegyző.

Végre sikerült tehát a 21 év óta húzódó csatlakozást megvalósítani. A választmány kimondta a csatlakozás keresztülvitelét s Hampel Mihály elnök értesítette erről az országos egyesület választmányát is. A tagok a június hó 12-én tartott második nyugatmagyarországi nyomdászkongresszuson hagyták jóvá a határozatot, ahol a jelenlevő küldöttek kívánságára felolvasták a csatlakozás alábbi módjait, amelyek a feloszlítás iránti kérelemhez is hozzá voltak csatolva:

Budapest, 1904 augusztus 24.

A Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének

P o z s o n y.

Folyó hó 23-án tartott rendkívüli választmányi ülésünk értelmében értesítjük Önöket, miszerint a Pozsonyi könyvnyomdászok és öntők egyletének egyesületünkbe való beolvadását elfogadjuk s a csatlakozás feltételeit a következőkben állapítjuk meg: A Pozsonyi könyvnyomdászok egyletének csatlakozása, illetve beolvadása esetén ezen egylet összes tagjainak a beteg-, munkanélküli-, özvegy- és árvasegélyek tekintetében ugyanazon jogokat nyújtjuk, melyeket alapszabályaink 13., 32., 33., 34., 38., 41. és 46. szakaszai a segélyekre nézve saját tagjainknak is biztosítanak. A rokkantségélyt illetőleg alapszabályaink 26., 27. és 29. szakaszai mérvadók, azzal a kikötéssel, hogy a 31. § értelmében az 1899. május 1-je után belépett tagok, ha azok nem közvetlen a felszabadulásuk utáni négy héten belül léptek a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletbe, a II. oszt. tagok közé fognak soroztatni.

A választmány megbízásából:

Tisztelettel

Pollák Simon

I. alelnök.

P. H.

Novitzky László

El lett határozva továbbá, hogy a csatlakozás még július hónap folyamán keresztülvendő. Július hó 1-ével a pozsonyi egylet tényleg beszüntette működését és az országos egyesület alapszabályai léptek életbe. A könyveket alaposan átvizsgálták és a tagoknak is kézbesítették befizetett illetékeik kimutatását, hogy az adatok helyességét ellenőrizhessék. Ennek keresztülvitele után, 1905 július 30-án megtörtént az egylet beolvadása a központba.

A feloszlató közgyűlést, amelyen Budapestről Peidl Gy., Siegfried József és Novitzky László, továbbá Győrből Flock N. szaktársak vettek részt, Hampel Mihály elnök nyitotta meg, aki a választmány nevében megtette jelentést s ennek tudomásul vétele után bejelentette a választmány lemondását.

Az egyesület tagjainak száma a beolvadás idejében 312 volt, ezek között 7 segélyt élvező rokkant és 4 árva. Az országos egyesület tulajdonába átment egyesületi vagyon a következő jegyzőkönyvben van részletesen körülírva:

Jegyzőkönyv

Iőlvétetelt 1905. évi augusztus hó 1-én a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző egyesületébe történt beolvadása alkalmából.

Jelen vannak: Novitzky N. László, Peidl Gyula és Siegfried József a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző egyesülete képviselőiben és Hampel Mihály, Korunka István és Löwy Samu a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete képviselőiben.

Tárgy: A volt Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete vagyonának átvétele. A pozsonyi nyomdászegylet jelenlevő képviselői átadják a volt pozsonyi nyomdászegylet aktív és passzív vagyonát feltüntető, 1905 január 1-től 1905 június 30-ig szóló félévi mérleget, mely szerint az egylet vagyona:

Aktíva: A Duna-utca 55. sz. ház 82.000 korona becsértékben, 2 drb 4 százalékos magyar koronajáradékkötvény összesen 300 korona névértékben, készpénzben 42 korona 18 fillér.

Passíva: Betáblázott amortizációs kölcsön: 26.727.73 kor., kölcsön a Schreiber-Wigand-alaptól 3000 kor. és 691.27 korona deficit.

Ezen mérlegszerű vagyon átvételét a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző egyesülete jelenlevő képviselői elismerik, minek megtörténtét jelen jegyzőkönyvben saját aláírásukkal igazolják.

Kelt Pozsonyban, 1905. évi augusztus hó 1-én.

Peidl Gyula

I. alelnök,

Novitzky N. László

ellenőr,

Siegfried József

pénztáros,

mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesülete képviselői.

Kowarik K. Fülöp

alelnök,

Hampel Mihály

elnök,

Löwy Samu

gondnok,

Korunka István

pénztáros,

mint a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete képviselői.

Azonban még a pozsonyi egyletnek az országos egyesületbe való beolvadása előtt Pozsonyban bérmozgalom zajlott le, amely egy egynapos sztrájkjal fejeződött be. Az árszabálytárgyalások alatt a szaktársak az első vasárnapot a Fácán-vendéglőben, a másodikat az egyesületi helyiségben töltötték a legvigabb hangulatban. Miután a tárgyalások még a második vasárnapon sem jártak kielégítő eredménnyel, a vezetőség elrendelte a sztrájkot. Az árszabálytárgyaló bizottság átvette a sztrájk vezetését, amelyről még az éjszaka folyamán értesítette Pozsony szervezett munkásságát, valamint a hatóságokat és a budapesti központot, míg a munkaadókkal csak hétfőn reggel tudatták a munkabeszüntetést. Minden üzem elé sztrájkjárőr lett állítva. Még a délelőtti folyamán meghívták a munkaadók a bizottság elnökét, Kowarik szaktársát és felelősségre vonták a munkabeszüntetésért. Délben megindultak az új

tárgyalások, amelyek azonban ismét eredménytelenül végződtek. Budapestről a délután folyamán Rothenstein és Lerner szaktársak érkeztek le, akik a tárgyalások sikertelensége miatt nem a legjobb hangulatban találták a szaktársakat. A kedvtelenség csak fokozódott, amikor meghallották, hogy a sztrájksegély mily mértékű lesz, azért hozzá kellett látni a sztrájk likvidálásához, mielőtt még katasztrófára kerülhetett volna sor. A munkaadók este 7 órára újból tárgyalásra hívták meg a sztrájkbizottságot s miután a hangosak szemrehányásokat tettek a tárgyaló bizottságnak, közülük kettő be lett vonva a tárgyalásokba, amelyek folyamán elfogadásra kerültek a már vasárnap este előterjesztett pontok és kedden reggel minden üzemben ismét felvették a munkát. A megállapodás alapján a vezetőség új árszabályt kötött le. A budapesti küldöttek felhívták a tárgyaló bizottság figyelmét arra, hogy az árszabályt csak két évre kössék meg, mivel ez idő alatt országos vidéki árszabály lesz életbeléptetve. Ezt azonban a bizottság nem bírta keresztülvinni és így az árszabály öt évre lett megkötve, azzal a záradékkal, hogy „amennyiben időközben, azonban legalább három esztendő letele előtt, új országos vidéki árszabály kerülne elfogadásra, a két fél által kiküldendő bizottság fog dönteni annak kötelező elfogadása, vagy a jelenlegi árszabály érvényességének kimondása felett.”

Országos Széchényi Könyvtár

BEOLVADÁS A NAGY NYOMDÁSZCSALÁDBA A VILÁGHÁBORÚ

1905—1918

beolvadása után a pozsonyi egyesület csakhamar bekapcsolódott az egész ország nyomdászágának életébe és kivette a részét annak minden öröméből és bánatából.

Az 1901 december 1-i értekezleten a magyaróvári, szombathelyi, soproni, győri, nagyszombati, nyitrai, trencsényi és turócszentmártoni helyicsoportok delegátusai-val megbeszélés folyt egy vidéki árszabály lefektetésére, amelyen Budapestről Peidl és Wagner szakt. is résztvettek. Az árszabály kidolgozásával a pozsonyi árszabálybizottság lett megbízva. Miután Sopronban, Győrött és Trencsénben már árszabályszerinti viszonyok uralkodtak — Turócszentmárton az akkori prágai árszabályt vette át — különösen azokra a nyomdahelyekre fektették a fősúlyt, ahol még nem volt árszabályközösség. Az árszabálybizottság első-sorban: Nagyszombatban, Szombathelyen, Felsőőrön, Magyaróváron, Kőszegen, Malackán,*) Holicson és Szakolczán igyekezett árszabályhü viszonyokat teremteni, de az ottani szaktársak meg nem értésén minden fáradozása hajótörést szenvedett. Ily körülmények között kedvezőbb időpontra kellett halasztani a kérdés megoldását s ez a pozsonyi egyesület beolvadása után rövidesen be is következett. — 1906-ban Budapesten új országos vidéki árszabályt dolgoztak ki és fogadtak el. A tárgyalások folyamán a munkaadók egyik képviselőjének indítványára május 1-ét fizetett munkáünneppé nyilvánították.**)

(Május 1-jét a pozsonyi nyomdászok első ízben 1891-ben ünnepelték meg, a szervezett összmunkássággal együtt. A következő esztendőkből azonban csak a „Westungarischer Grenzboten“ személyezte ünnepelte meg május elsejét. A többi újszemekben dolgoztak és a „Preßburger Zeitung“ napilap is megjelent, a szervezett munkásság bosszuságára. Általánosságban május 1-jének megünneplését csak 1901-ben vezették be a pozsonyi nyomdákban.) Az akkor kidolgozott országos árszabály még

*) Malackán akkoriban kedvezőek voltak a viszonyok, dacára annak, hogy nem volt az árszabályközösségben.

**) Engel szegedi munkaadó tette ezt az indítványt, már az előtanácskozások során, nem holmi munkásbarátságtól vezéreltetve, hanem azért, mert szedőgépekkel felszerelt üzeme volt s ennek részére a tárgyalások folyamán bizonyos ellenszolgáltatást várt a munkásküldöttek részéről, ami azonban nem következett be.

1907-ben Pozsonyban is be lett vezetve, ámbár a munkaadók eleinte vonakodtak azt elismerni s hivatkoztak arra, hogy a pozsonyi árszabály csak 1910-ben jár le. Ezek után a pozsonyi nyomdászság nemcsak szervezetileg, de a gazdasági harc terén is bekapcsolódott a magyarországi nyomdászcsaládba.

Tekintettel arra, hogy Pozsony közel volt az osztrák határhoz és Bécsben szigorúan keresztülvitték a kötelező munkaközvetítést, míg a Pozsonyon keresztülutazó szakársak szabadon kereshettek munkát, miáltal a pozsonyi munkanélküliek nagy hátrányban voltak, Pozsonyban is bevezették a munkaközvetítést. Munkaközvetítőnek Kowarik Károly F. szakársat választották meg, aki a szakszervezeti helycsoport vezetését is átvette.

1908 szeptember hó 6—13-án a szakcsoport nemzetközi nyomtatványkiállítást rendezett a Primáspalota tükörméjében, amely nagy sikerrel járt. Kiállításra kerültek a következő országokból beszerzett munkák: Magyarország, Ausztria, Horvátország, Németország, Olaszország, Spanyolország, Argentína és az Északamerikai Egyesült Államok. Szeptember 8-án az egykori városi tanácssteremben Augenföld budapesti szakárs tartott szakelőadást. A kiállítás és szakelőadás belépődíj nélkül folyt le, de a város, a kereskedelmi kamara és Hubert ácsmester előzékenysége folytán — aki faanyagot és munkaerőket bocsátott ingyen rendelkezésre az állványok elkészítéséhez — mégis 300 korona tiszta jövedelemmel zárult.

1910 május 5—8-án és 20-án Budapesten tárgyalások folytak egy új vidéki árszabály megkötésére, amelyek azonban eredmény nélkül szakadtak meg. Erre a nyomdai munkásság egy úgynevezett oktroj-árszabályt terjesztett be, amelyet eleinte csak a kassai és pozsonyi munkaadók fogadtak el. Magyarország többi vidéki városaiban a szakársak sztrájkba léptek, amely nagyon jó volt megszervezve. A vidéki nyomdatulajdonosok erre nem voltak elkészülve és a tárgyalások felvételét szorgalmazták, amelyek június hó 7-től 10-ig folytak le. Közben azonban tovább folyt a sztrájk. A munkaadóknak nagyon sürgős volt a munka újból való felvétele, ami abból is kitűnik, hogy az utolsó napon délután 9-től másnap reggel 6 óráig egyfolytában folyt a tárgyalás. Az új árszabály 1910 június 10-én lépett életbe és 1918 június 10-ig volt érvényben. Az árszabály tehát 8 évre lett megkötve és 2—2, illetve 4 év után bérjavítást biztosított a munkásságnak. A bérminimum az első osztályban 1910 június első hétfőjétől 1912 június első szombatjáig heti 28, 1912 június első hétfőjétől 1916 június első szombatjáig heti 30 és 1916 június első hétfőjétől 1918 június

első szombatjáig heti 32 koronában lett megállapítva. A munkaidő 1915 januárjáig napi $8\frac{3}{4}$ óra, $\frac{1}{4}$ óra uzsonna-idővel, 1915 januárjától napi $8\frac{1}{2}$ óra, az uzsonnaidő elhagyásával.

1912-ben létesült az utasszálló 10 ágygal. Erre a célra három magánlakás lett kiürítve az egyesületi házban. Ezekben a helyiségekben van ma elhelyezve az egyesületi iroda és a könyvtár. Az utasszállót 1912 szeptember 12-én adták át rendeltetésének, a budapesti szállóbizottság küldöttjének jelenlétében. A nagyszámban jelenlevő valcolók jó ebédet kaptak a Rudolf-szállodában, este pedig kedélyes mulatság volt, amelyen az átutazó szaktársak is résztvettek. Szállógondnoknak id. Macháts Ferenc lett megválasztva. Pozsonyban felette szükségessé vált egy utasszálló létesítése, mert a régi, nagyhirűvé vált utasszállót, amely a „Fekete oroszlánhoz” című szállodában volt elhelyezve, a tulajdonos felmondta és az ipartestületi szálláson nyújtott fekvőhelyek, ahol az átutazó szaktársak a hatóságok zaklatásának is ki voltak téve, nem feleltek meg. Az újonnan berendezett utasszálló, amelynek vezetésére bizottság lett megválasztva, állandóan meg volt szállva és valósággal üdülőhely számba ment a valcolók körében.

Ausztriai szaktársaink 1913-ban megindult árszabálymozgalma nehéz harccal végződött, amely egy emberéletet is áldozatul követelt.*) A munkaadók mindenfelé sztrájk-törőket toboroztak, hogy megtörjék a sztrájkolók egységes, szilárd ellenállását. A bécsi Gerin-nyomda automobilon nyomóformákat szállított le Pozsonyba, hogy azokat itt kinyomassa. A bécsi vezetőség értesítette erről a pozsonyi szaktársakat. A formákat, tekintettel arra, hogy este 10 órakor érkeztek Pozsonyba, sikerült ugyan zavar-talanul lerakni, de két nap múlva kinyomatlanul újból vissza kellett szállítani Bécsbe, mert épségük veszedelemben forgott. Az osztrák határon fekvő többi nyomdavárosokban is megkísérelték ezt az ausztriai nyomdatulajdonosok, hasonló eredménnyel. A harc továbbfolyt és a vége az lett, hogy ausztriai szaktársaink, dacára fegyelmezettségüknek és áldozatkészségüknek, mégis kénytelenek voltak oly árszabályt elfogadni, amely távolról sem felelt meg törekvéseiknek. Ez a hatalmas mozgalom mintha előre vetett árnyéka lett volna a nagy világgégésnek, amely 1914-ben tűzbe, vérbe és gázsza borította Európát. Senki sem sejtette még ekkor, mily veszedelmes viharfelhők gyűlnek fejük felett.

*) Solinger János szaktársat egy sztrájk-törő Bodenbachban agyonlőtte.

Pozsonyban a tagok száma, különösen a Németországból beözönlő szaktársakkal, jelentékenyen megnőtt. Sokan nem értették meg, illetve nem akarták megérteni szervezeti berendezkedéseinket és saját nézetük szerint cselekedtek. Ezért a vezetőség „Nachrichten” címen egy helyilap kiadását határozta el, hogy a szaktársak kellő időben és módon értesüljenek a szervezeti élet minden megnyilvánulásáról. A lap első száma 1914 február 1-én jelent meg és az összes tagoknak ingyen lett kiosztva. Löwy Gusztáv nyomdátulajdonos előzékenysége folytán ingyen volt előállítható is.

Mint minden esztendőben, 1914-ben is elhatározták a pozsonyi nyomdászok egy nyári ünnepélyi megrendezését, a helyipénztár javára. Az ünnepség „Török rózsáünnepély” cím alatt 1914 június 28-án lett megrendezve, egy verőfényes szép napon, ami a teljes siker előfeltétele volt. Szorgos kezek varázsolták át a Bellevue kertjét az ünnepély jellegének megfelelően keleti pompába és délután 3 órakor megkezdődött a vendégek bevonulása, ha nem is oly mértékben, mint azt a vezetőség várta. Mindamellett 5 órakor már kb. 500 vendég gyűlt egybe, mikor a városból jövők hírül hozták, hogy Szarajevóban megölték Ferencz Ferdinánd trónörökösét. A hír futótüzként terjedt el, de a rendezőség mégis igyekezett az ünnepély zavartalan lebonyolítását biztosítani. Este 6 órakor azonban már detektívek jelentek meg a helyiségben és felszólították a rendezőséget az ünnepély beszüntetésére. Közben bevitték a nyomdákba a lapszemélyzeteket, rendkívüli kiadások kibocsátása céljából és az ünnepély este 8 órakor befejeződött. Nyolc nappal később behívták a tartalékos katona szaktársakat és a németországi szaktársak is visszatértek hazájukba.

Júliusban elrendelték az általános mozgósítást és az egyésméleti szállót katonai beszállásolásokra foglalták le. A nyomdákban visszavonták a magánrendeléseket és a beállott gazdasági válság csak a lapüzemeket kímélte meg. A munkaadók a munkaidő korlátozását és ennek megfelelően a bérek leszállítását követelték, de a pozsonyi szaktársak a központ beleegyezése nélkül ebbe nem voltak hajlandók belemenni. Miután a posta e zavaros napokban nem volt eléggé gyors és megbízható, a helyi választmány Kowarik szaktársat küldte le Budapestre ez ügyben, aki hajóval tette meg az utat, mivel a vasutat teljesen a katonaság szállítására foglalták le. Kowarik szaktárs egy választmányi ülés keretében számolt be a budapesti központ állásfoglalásáról, mely szerint a beállott gazdasági viszonyokra és a nagy munkanélküliség megelőzésére való tekintettel, engedélyezendő a korlátozott munkaidő. Budapesten

is belementek a munkaidő leszállításába, abban a reményben, hogy a helyzet hamarosan megjavul. A választmány elfogadta a központ javaslatát is, hogy a hadbavonultak hozzátartozóinak támogatására külön illeték vetendő ki és a „Török rózsaszünetpénz” 300 koronás tiszta jövedelme is ennek az alapnak lett átutalva.

Az élelmiszerárak rohamosan emelkedtek és 1915 elején már alig lehetett a bérekből megélni. Sovány vigaszul szolgált, hogy a többi munkásság még rosszabb helyzetben volt. Néhány szaktárs a helybeli Róth-féle tölténgyárban helyezkedett el, de nem bírták el a szokatlanul nehéz munkát. — A Typographenbund Szilveszter-estét rendezett a Waltschek-féle vendéglő helyiségeiben, a bevonultak hozzátartozóinak segélyezésére. Ez volt a dalkör utolsó szereplése a háború alatt, mert időközben legtöbb tagja bevonult, sőt későbbben mindössze öten maradtak otthon a dalosok közül.

Mindjárt az első csoportban behívták az ellenállási-alap pénztárosát, Spengler Károly szaktársat, akit azonnal ki is vittek a harctérre. Őt követte több házipénztáros szaktársunk. Az ellenállási pénztár kezelésével Hruby Antal szaktárs lett megbízva, de hamarosan neki is be kellett vonulnia és a pénztár kezelését a szakszervezeti pénztáros, Hakler Károly szaktárs vette át. Úgy látszott, hogy ezzel megoldódott a pénztárosság kérdése. Ekkor azonban váratlan csapás érte Pozsony nyomdászait. Hakler Károly szaktárs, aki szakadatlan tevékenységet fejtett ki a szakszervezet érdekében, tüdőgyulladásban hirtelen megbetegedett és a kór nyolc nap alatt végzett vele. A pénztárak kezelését ekkor Konrád Ágoston szaktárs vette át.

Időközben a központban arra törekedtek, hogy a bérek pótlékok által összehangzásba hozassanak a megdrágult életviszonyokkal. Többször sikerült is kiharcolni a drágasági pótlékok emelését, de a napról-napra növekvő drágasággal nem lehetett lépést tartani. — A folytonos bevonulások folytán annyira megritkult a dolgozó nyomdászok sora, hogy a nyomdatulajdonosok a katonai munkaosztagokból kértek munkaerőket, úgy hogy 1918-ban már számos szaktárs került vissza vezénylés és felmentés útján a szekrényhez és a géphez.

Mikor az oroszországi cárizmus összeomlott, a monarchia lakosságában, de különösen a munkásságban, fokozott erővel támadt fel a békevágy, anélkül, hogy ennek valaki nyíltan hangot mert volna adni. 1918 márciusában sztrájkra került a sor az állami dohánygyárban, amelyhez a vas- és fémmunkások is csatlakoztak és csak idő kérdése volt, hogy a nyomdászok is szimpátiasztrájkba lépjenek. —

A „Munkásház“ termében és kertjében nagy békedemonstráció folyt le, amelyen élesen kikeltek a háborus uszítók és a háboru meghosszabbítói ellen. Dacára annak, hogy nagyszámu katonaságot vonultattak fel „a rend fentartására“, ezt a mozgalmat csak a munkásság követeléseinek teljesítésével bírták leszerelni. E naptól kezdve nyert újból hatalmasan talajt a szociáldemokrata eszme a munkásság között s a mozgalomban a nyomdászok is élénk tevékenységet fejtettek ki.

Június 10-én járt le az 1910-ben kötött árszabály, amelyet a budapesti központ vett revízió alá a vidéki munkaadók szövetségével, a vidéki szaktársak bevonása nélkül. A megkötött új árszabályban 63, 61, 59 és 57 koronás bérminimumok lettek megállapítva. Ezekhez járult még különböző helyi és egyéb pótlék. Az árszabályt a munkaadók minden ellenvetés nélkül aláírták.

1918 október 28-án tört ki a forradalom, amely Magyarország teljes függetlenségét hozta meg. Minden városban megalakult a Nemzeti Tanács, amelynek ünnepélyes beiktatása Pozsonyban a Primáspalota előtti téren ment végbe. A munkásság több képviselője között a helyi nyomdásszervezet elnöke, Kowarik szaktárs is tagja lett a Nemzeti Tanácsnak. November elején ugyanezen a helyen hirdették ki a magyar népköztársaság megalakulását, ünnepies harangzúgás közepette.

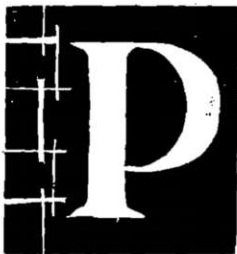
Ezekben a mozgalmas napokban hazatértek a bevonultak. A kormány bevezette az állami munkanélküli segélyt, amelyet a központból folyósítottak. A törvény rendelkezésének, mely szerint minden hazatérőt volt munkaadója alkalmazni köteles, a felfordulás következtében beállott gazdasági pangás miatt nem lehetett eleget tenni. Magyarország északi területeit cseh katonaság szállta meg és minden nap számolni kellett azzal a lehetőséggel, hogy Pozsony is elvágják volt fővárosától, Budapesttől. A helyi elnök utasította az anyaegyesület pénztárosát, hogy a novemberi elszámolást már ne küldje be Budapestre és a befolyt pénzt tartsa vissza a beteg- és rokkantségélyek folyósítására. Míután azonban a pénztáros még Budapestről kapta a munkanélküli segélyeket, a pénzt és az elszámolást mégis elküldte a központba. November végén már rendszertelenül érkeztek a segélyek Budapestről, a fontos értesítések is egyre jobban kimaradoztak és egy szép napon teljesen megszakadt az összeköttetés Budapesttel. A munkanélküliek nem kaphattak segélyt és a beteg és rokkant szaktársaknak adósa maradt a teljesen kiürült pénztár. A cseh csapatok Érsekújvárnál elérték a vasuti fővonalat és már nem voltak messze Pozsonytól sem. Pozsonyban

december hó végén zavargások támadtak. Az itt állomásozó katonaság megbizhatatlan volt és a rendőri karhatalom csekélynek bizonyult a rend fentartására. Fosztogatásokra is sor került, amelyekben a katonaság is résztvett, mire a szociáldemokrata munkásság elhatározta, hogy gondoskodni fog a város nyugalmanak fentartásáról és felfegyverzi a munkásságot. Wittich Pál elvtárs, a párt vezetője átvette a város rendőri karhatalmának parancsnokságát. 1919 január 1-én este a várost cseh légionáriusok szállották meg, Barecca olasz ezredes vezetésével. A magyar katonaság a nap folyamán a hidon át a ligetbe vonult vissza. Közben megkísérelte a kaszárnyákban és raktárakban felhalmozott élelmiszerkészletek elhurcolását, ezt azonban a munkásság lehetőség szerint megakadályozta.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1919—1927

Pozsony megszállásával Magyarország egész felső része a csehszlovák katonaság kezébe került, mert néhány nappal azután Komáromba is bevonultak a csapatok. A virágzó, sok áldozattal kiépített nyomdászszervezetet pusztulás fenyegette és a tagok joggal aggódtak évtizedes illetékfizetéssel elért jogaikért. Ebben a nagy politikai zűrzavarban a pozsonyi szaktársak minden eszközzel igyekeztek felvenni a kapcsolatot a megszállott területek többi nyomdávárosaival, ez azonban csak nehezen ment, egyes szaktársak téves politikai tájékozódottsága miatt, akik azt hitték, hogy a megszállás csak átmeneti jellegű.

Felszólítás ment a nyomdávárosok szaktársaihoz, hogy az illetékeket pontosan szedjék be és tartsák nyilván, nehogy az illetékfizetésben hézag támadjon, mert a tagok ezáltal elveszithették volna tagsági jogaikat. Már 1919 január első felében Turč. Sv. Martinban egy megbeszélés folyt le, amelyen Bratislavából Kowarik Károly F. és Fröhlich Eduárd vettek részt. Ezen a megbeszélésen csak nehezen sikerült egyezséget teremteni. Végül arra a határozatra jutottak az egybegyűlték, hogy a további lépések megkezdése előtt először Budapesttel folytatandók le a szükséges tárgyalások. Bellák (Turč. Sv. Martin), Lisický (Ružomberok) és Kowarik (Bratislava) lettek Budapestre küldve, ahol csak Preusz Mór szaktárssal bírták a tárgyalást felvenni. Beszámoltak neki a beállott helyzetről és tudatták vele, hogy a megszállott területen alakult új ország, Szlovenszko területén élő nyomdászok szervezeti egységbe fognak tömörülni, míg a politikai viszonyok nem tisztázódnak és nem kerülhet sor a végleges szervezkedési berendezkedés kiépítésére. Ez alkalomból le lett szegezve, hogy csak azok a tagok kaphatják meg régi tagsági jogaikat, akik megszakitás nélkül teljesítették illetékfizetési kötelezettségüket.

A budapesti tárgyalások után sem volt könnyű feladat az új szervezeti egység megteremtése. 1919 február 4-én vonult be a szlovák kormány Bratislavába. Ez alkalomból általános sztrájk tört ki, melyhez a nyomdászok is csatlakoztak. A szociáldemokrata párt vezetői és más polgári személyek a Ferencrendiek zárdájában voltak internálva, mikor a bratislavai küldött aznap délután hazatért Pestről, meglepetéssel vett tudomást az eseményekről, mert a szociáldemokrata pártvezetőség előzőleg úgy határozott,

hogy a kormány bevonulása alkalmából dolgozni fog a munkásság. Még mielőtt beszámolhatott volna a budapesti tárgyalásokról, hozzá kellett látni a politikai helyzet tisztázásához. Február 12-én délután népgyűlés lett összehívva a sztrájk likvidálása céljából, a Vásárcsarnok előtti térre, azonban a katonaság fegyveres beavatkozása miatt a gyűlés megszakadt. A vértelen forradalom után itt hozta meg a város véradózatát. Kilenc halott és számos sebesült maradt az uccákon. A sztrájk befejeződött. — Eközben több szaktárs jött át a történeti országokból és lépett itt kondícióba egyes nyomdavárosokban. Ezek csak törzsegyesületűeknek voltak hajlandók illetéket fizetni. Ezért Kowarik Károly F. szaktárs, aki a vezetőség megbízásából februárban Prágában járt a pénzlebélyegzés ügyében, ez alkalomból felkereste a csehországi egyesület akkori vezetőjét, Szövecségünk jelenlegi elnökét, Němeček szaktársát. Előzetes bejelentés nélkül látogatott el irodahelyiségébe és asztalán megpillantotta a pozsonyi egyesület 25 esztendő történetét, jeleül annak, hogy Němeček szaktárs már előzőleg is foglalkozott a szlovenszkói nyomdászág ügyeivel. Kölcsönös bemutatkozás után Kowarik szaktárs tolmácsolta a szlovenszkói szaktársak kívánságát és megállapodás történt arra nézve, hogy Szlovenszkó területén egy új nyomdászegyesület alakul. El lett határozva továbbá, hogy a történelmi országokból Szlovenszkóba készülő szaktársak kondícióbalepésüket előzőleg tudatni kötelesek a szlovenszkói egyesület bratislavai központjával és illetékeiket a szlovenszkói egyesületbe kell fizetniök, mert ellenesetben elvesztik régi tagsági jogukat.

Ekkor már mutatkoztak a kezdődő konjunktúra előjelei. Új napilapok indultak meg, amelyek nemsokára saját nyomdákat is létesítettek. A szociáldemokrata párt is tervbe vette egy nyomda alapítását, hogy „Volksstimme” című hetilapját naponta jelentethesse meg. A „Volksstimme” ebben az időben a legolvasottabb német helyilap volt és példányszáma a 10.000-et is elérte. Az 1919 év elején mint napilap kezdett megjelenni, a pártnyomda azonban csak az év végén létesült.

Márciusban, röviddel a magyarországi proletárdiktatúra előtt, Kowarik szaktárs újból Prágába lett kiküldve, ahol Němeček szaktárral megbeszélést folytatott a szlovenszkói nyomdászok képviselőinek mielőbbi értekezletére és a szlovenszkói nyomdászszervezet végleges kiépítésére vonatkozólag. Az értekezlet helyéül, központi fekvésénél fogva, Ružomberok lett kiszemelve. A politikai viszonyok miatt azonban nem kerülhetett mindjárt sor az értekezlet összehívására. 1919 március 21-én kikiáltották Magyaror-

szágon a tanácsköztársaságot és Szlovenszkóban újból megkezdtek az internálást, úgyhogy a szervezet kiépítését el kellett halasztani. A vidéki szaktársak körirat útján ismét fel lettek hívva kötelességeik teljesítésére, hogy megtartasság megszerzett tagsági jogaikat.

Szlovenszkóba nagy számban özőnlöttek be a szaktársak, új nyomdák alakultak és a meglévők bővítették üzemeiket. Néhol két schichtben is dolgoztattak. Oly kedvező konjunktúra állott be, amelyre még nem volt példa. Ez is arra indította a pozsonyi szaktársakat, hogy a vidék nyomdászágával minél előbb felvegyék a legszorosabb kapcsolatot. Kowarik szaktárs indítványára Pozsonyban 13-tagu bizottság alakult, amelybe beválasztották a következő szaktársakat: Denk János, Fabianič Rudolf, Fröhlich Ede, Fazcinek Pál, Hruby Antal, Konrád Ágoston, Kowarik F. Károly, Kugelman Gyula, Landesmann Lipót, Möser Károly, Stippanitz Rudolf, Wilschke Adolf és Wohlleitner Rudolf. A bizottság kiadásait a szakegyleti pénztárból fedették. A szlovenszkói szaktársakat a bizottság körlevélben szölitotta fel, hogy küldjék ki megbizottaikat a ružomberoki országos értekezletre. A körlevelet Kowarik K. F. (Bratislava) és Novák Antal (Turč. Sv. Martin) jegyezték.

1919 augusztus 10-én, miután némiképpen enyhült a politikai feszültség, a pozsonyi nyomdai munkásság taggyűlést tartott az egyesületi helyiségben a következő napirenddel: 1. Jelentések. 2. Az 1919 szeptember 7-én és 8-án Ružomberokban tartandó országos értekezlet ügyrendje és a küldöttek megválasztása. 3. Esetleges indítványok és interpellációk. A taggyűlés meglelégedéssel vette tudomásul a jelentéseket és megbizta a 13-as bizottságot a szervezet további kiépítésével. A gyűlés a tagok megfelelő tájékoztatása céljából egy közlönny kiadását határozta el. A bizottság a Kowarik szaktárs szerkesztésében 1914-ben kiadott és még le nem jelentett „Nachrichten“ című közlönny adta ki újból három nyelven „Zprávy“, „Nachrichten“, „Közlemények“ cím alatt, amelynek első száma 1919 augusztus 23-án jelent meg. A lapot Schaffranek István szaktárs jegyezte. A vezércikk befejező szakasza így szölt:

„... Minden nyomdai munkásnak erkölcsi kötelessége, elősegíteni minden törekvést e feladatok teljes megvalósítására. Szaktársak! Rajtatok a sor! Fogjatok hozzá a munkához azzal a tüzzel és lelkesedéssel, amely a nyomdászokat, a munkásmozgalom úttörőit mindenkor jellemezte s amellyel kiépítették és minden támadással szemben megvédték hatalmas szervezeteiket.

Ne válasszon el bennünket sem vallás, sem nemzetiség, szálljunk szembe a töké bomlasztó kísérleteivel. Legyetek résen és egybeforrva, erős akarattal gyülekezzetek szakszervezetünk hatalmas bástyái mögé. Építsük ki a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületét s akkor

győzni fogunk minden akadály ellenére, a magunk és segélyre szoruló szaktársaink javára, ellenfeleink fájdalmára.”

Az országos értekezlet 1919 szeptember 7. és 8-án zajtott le Ružomberokban, a következő napirenddel: Első nap: 1. Anyaegyesület: a) az egykori budapesti központtól való elszakadás, b) egyesületünk kiépítése Szlovenszkóban, c) bizottság megválasztása az egyesületi alapszabályok kidolgozására. 2. A szakszervezet feloszlata és beolvasztása az anyaegyesületbe. 3. Az új egyesület központjának megállapítása. Második nap: 1. Az árszabály kérdése. 2. Szlovenszkói szaklap kiadása. Az értekezleten a következő nyomdárosok képviseltették magukat: Trenčín, Trnava, B. Bystrica, Komárno, Nitra, Žilina, Lipt. Sv. Mikuláš, Turč. Sv. Martin, Uh. Skalica, Bratislava, Lučenec, B. Štiavnica, Košice, Prešov és Ružomberok. Megjelentek még: Valaštiak Ádám a könyvkötőmunkások, Kvasnas Pál és Brunner András a badini bányamunkásság részéről. Prágából megjelentek: Němeček Vencel, a cseh nyomdászegylet elnöke, Martinek János, Pavel József és a „Veleslavin“ szerkesztője: Veselý Vojtech. Brünnből: Hlavaček, a morvaországi egyesület elnöke. Azonkívül megjelent a 40 tagból álló prágai „Typografia“ dalkör, amely az értekezletet az Internacionálé-val nyitotta meg és néhány lelkes dal eléneklésével üdvözölte az egybegyűlteket. Az értekezlet elnökeinek Kowarik Károly F. (Bratislava), Drab Sándor (Košice) és Jámbor József (Turč. Sv. Martin); jegyzőknek Lisický Miklós (Ružomberok) és Fabianič Rudolf (Bratislava) lettek megválasztva. Kowarik elnök kimerítően beszámolt az eddigi munkáról és ismertette az értekezlet célját. Élénk vita indult meg, amelyben az összes küldöttek résztvettek. A košicei szaktársak azt az álláspontot képviselték, hogy egy önálló szlovenszkói egyesület létesítése még korai és könnyen megtörténhetik, hogy az eddigi központba fizetett tagsági hetek kárbavesznek. — Kowarik szaktárs a következő indítványt terjesztette elő:

1. A mai értekezlet egy felszámoló bizottságot választ, amely a budapesti központtal megkezdí a likvidációs tárgyalásokat.

2. Ugyancsak a mai értekezlet bizottságot küld ki, amely megbízást kap a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületének megalapítására szükséges előmunkálatoknak a legrövidebb időn belül való foganatosítására.

3. Fenti intézkedések teljes keresztülviteléig egy átmeneti szerv létesítendő, mely hivatva volna a Szlovenszkóban felmerülő egyesületi és árszabályügyeket egy központból intézni.

Němeček szaktárs (Prága) ehhez a következő pófindítványt tette:

A bratislavai 13-as bizottság megbizatik, hogy az összes egyesületi ügyeket intézze, alapszabály- és árszabálytervezetet dolgozzon ki és küldjön szét Szlovenszko összes nyomdavárosai. A felszámoló bizottságba küldjön ki: Košice 1, Bratislava 1, Ružomberok 1 és Banská Bystrica 1 tagot. A felszámolás munkáját a pozsonyi bizottság végezze.

Hosszabb vita után az indítványokat elfogadta az értekezlet és áttért a tagilleték összegének megállapítására. Az új egyesület székhelyéül Bratislava lett meghatározva. A szakmunkások hetiilletéke 5, a segédmunkásoké és munkásnőké 4 koronában állapított meg. Első ízben 1919 szeptember 26-án volt fizetendő. Az összes mellékpénztárak eszerint egy pénztárrá olvadtak össze és úgy ezek vagyona, mint a feloszlátandó szakegylet vagyona, az új országos egyesület pénztárába folyt be.

A második napon az árszabály kérdése került tárgyalásra és Kowarik szaktárs indítványára a következő határozat hozott:

„Miután az árszabály 1919 augusztus 31-én lejárt, nekünk azonban nem lett felmondva, követeljük, hogy az árszabály 14. pontja elfogadtassék és az alapfizetés 300 százalékkal felemeltessék, de az újság-szedők, gépszedők, gépmesterek stb. pótléka az alapfizetésbe beszámítandó.

Szenvedélyes, hosszas vita után az indítvány el lett fogadva és e megállapodás egy évre való megkötését határozta el az értekezlet. A végrehajtással a 13-as bizottság lett megbizva. Ezután beható vita eredményeképpen az értekezlet elhatározta egy külön szlovenszkoí szaklap kiadását és így született meg a „Typographia“, amelynek első száma 1919 szeptember 26-án jelent meg, három nyelvben. Mivel a lap kiadása nagy költséggel járt, a tagok erre a célra külön 1 korona hetiilletéket fizettek.

Nagy feladatokkal bizta meg az országos értekezlet a 13-as bizottságot, anélkül hogy megállapította volna a szervezet kiépítésének módozatait. A 13-as bizottság felhatalmazást kapott az alapszabályok kidolgozására, egy szaklap kiadására és egy árszabálymozgalom levezetésére, de a szlovenszkoí szaktársak egy része e határozat dacára még mindig nem tudta magát elhatározni az illetékeknek Bratislavába való beküldésére. Közvetlenül az országos értekezlet után, a 13-as bizottság Faczinek Pál szaktársat választotta meg elnökének, egyesületi pénztárosnak — tekintettel sokéves szervezeti munkálkodására — Kowarik Károly F. szaktárs lett megválasztva, aki e tisztséget mindjárt át is vette. Jegyzők lettek: Fabianič Rudolf, Wilschke Adolf és Denk János; ellenőrök: Hruby Antal és Kugelmann

Gyula szaktársak. A szaklap német és magyar részének szerkesztésével Landesmann Lipót, a szlovák rész szerkesztésével Korman Mihály és Mikuš András szaktársak lettek megbízva.

Az 1919 szeptember 11-én tartott bizottsági ülés foglalkozott a munkabérek szabályozására vonatkozó javaslattal és elhatározta, hogy a kidolgozott javaslatot nyomtatásban szétküldi az összes munkaadóknak. Bratislavában a bizalmiférfiak kézbesítették ezt a javaslatot a munkaadóknak és hétfőig kértek rá választ. A tárgyaló bizottságba Bratislavából: Faczinek, Kowarik, Landesmann, Fabianič és Mikuš szaktársak lettek kiküldve. El lett határozva, hogy a bizottság minden tárgyalás után informálja a bizalmiférfiakat és utasításokkal látja el őket. Szeptember 14-én folyt le az első tárgyalás. Vidékről már beérkeztek a hírek a bérszabályozás keresztülviteléről. Nyitrán két nyomda fogadta el a feltételeket, Turč. Sv. Martinban eleinte csak részben teljesítették a követeléseket, később azonban teljes egészében hozzájárultak az előterjesztett bérszabályozáshoz. Ugyanigy történt Trnaván is. Miután a bratislavai munkaadókkal a tárgyalások szeptember 24-én megszakadtak, 25-én passzív rezisztenciában nyilvánult meg a szaktársak elégedetlensége. A helyzet annyira kiéleződött, hogy a „Slovenský Denník” személyzete a Wigandnyomdában beszüntette a munkát. Erre a kormány képviselői, dr. Markovič Iván és Lehotský Emánuel léptek közbe és szeptember 30-án a következő megegyezés létesült: A bérek 1919 október 4-től 240 százalékkal, 1919 október 31-től 1919 december 31-ig további 10 százalékkal emelkednek, ezenkívül a szakmunkások 60 Kcs, a segédmunkások és munkásnők 25 Kcs egyszeri gyorssegélyt kapnak. Ez a gyorssegély négy héten belül volt folyósítandó. A harc nem volt könnyű, mert a munkaadók tudták, hogy pillanatnyilag nem rendelkezünk a mozgalomhoz szükséges anyagi eszközökkel. Azonban a vezetők energikus fellépésével és a szaktársak példás összetartásával és fegyelmével mégis sikerült a győzelmet kivívni.

Mindeme harcok mellett a 13-as bizottság tovább dolgozott a szervezet kiépítésén. Az egyesületi alapszabályokat a Typographia útján küldték szét a tagoknak és a bizottság új árszabálytervezetet dolgozott ki. Ebben az időben a szociáldemokrata párt is hozzálátott egy nyomda alapításához és a felszerelés Bécsben való megvásárlásával Kowarik szakt. lett megbízva. Az 1919 október 12-én tartott taggyűlés az egyesületi ház udvarának egy részét átengedte a szociáldemokrata pártnak a nyomdahelyiség felépítésére. Ugyanez a taggyűlés elhatározta az egyesület 50 éves jubi-

leumának egy ünnepi taggyűlés keretében való megünneplését s ezt követőleg egy országos alapító közgyűlés egybehívását.

A 13-as bizottság az ünnepi és alapító gyűlést 1919 december 7. és 8-ára hívta össze a Munkásház (Duna-ucca 48) termébe a következő napirenddel: Első nap: Ünnepi taggyűlés:*) 1. Megnyitás. 2. Üdvözlések. 3. Ünnepi beszédek. 4. Záró karének. — Második nap: Alapító közgyűlés: 1. Megnyitó. 2. Az alapszabályok lefektetése. 3. Vezetőség választása. 4. Ellenőrző bizottság választása. 5. Indítványok. — Tekintettel arra, hogy az egyesület anyagi helyzete nem engedte meg nagyobb számú küldött behívását, csak azok a helyicsoportok delegálhattak küldöttet, amelyek taglétszáma az 50-et meghaladta. Megjelentek a következő szaktársak: Banekovics György és Michalovics Jenő (Košice), Nemes Ferenc (Prešov), Zságár János (Trnava) és Pimpr Gottlieb (Prága). A közgyűlés megnyitása után a košicei küldött tiltakozott az ellen, hogy csak az 50 tagnál többet számláló helyicsoportok lettek meghívva. Kijelentette továbbá, hogy Budapesten folytatott személyes megbeszélései során a pozsonyi szaktársaknak szemrehányásokat tettek, hogy a budapesti központ megkérdezése nélkül új egyesület alapítását szorgalmazzák és ezzel veszélyeztetik a tagok megszerzett jogait. Hosszabb vita után a gyűlés holtpontra jutott, mire Kowarik szaktárs a következő közvetítő javaslatot tette: „A mai közgyűlés megbizza a 13-as bizottságot, hogy az alapszabályokat módosított formában hatósági jóváhagyásra beterjessze, ezek azonban a tagok részére csak provizóriumot képeznek.” A javaslatot a közgyűlés elfogadta. A 13-as bizottságnak, minden önfeláldozó munkássága mellett nagy nehézségekkel kellett megküzdenie a vidéki szaktársak akadékoskodása miatt.

A bizottság december 10-én tartott ülésén Kowarik és Landesmann szaktársak megbízást kaptak, hogy szerezzenek be maguknak utazási engedélyt Budapestre, a likvidációs tárgyalások lefolytatása céljából. — A december 19-iki ülésen jelentette az elnök, hogy Kowarik szakt. viszály ideiglenesen viselt pénztárosi tisztségéről, miután csak egy nyelvet bir s így nem képes az egyesület ügyeit akadálytalanul vezetni. — December 25-én a Redoute nagyertermében nyomdászmulatság volt, amely a segélyzőpénztár javára Kcs 3264.10 jövedelmet hozott.

*) Ezt az ünnepi taggyűlést Eichleiter Ferdinánd szaktárs, a 60 év előtti elnök vezette le, Fáciznek Pál szaktárs segédletével. Az ünnepi beszédet Zrunek Agoston cseh, Kowarik Károly F. német és Landesmann Lipót magyar nyelven tartotta.

Miután árszabálymozgalom küszöbén állottunk és a szaktársak beözönlése nagy méreteket öltött, az egyesület területét 1920 január 15-ével zárlat alá helyezte a bizottság. Kowarik és Landesmann szaktársak hosszas utánjárással megkapták utazási engedélyeiket és hajón utaztak le Budapestre. Utjuk eredményéről az 1920 január 25-én tartott ülésén a következőkben számoltak be: Preusz Mór szaktárs azon a véleményen volt, hogy a békeszerződések megkötéséig okvetlenül fentartandó a régi helyzet. Mikor azonban tudomást szerzett a csehszlovák kormány felszólításáról, miszerint az egyesület három hónapon belül megalakítandó, megváltoztatta véleményét és azt tanácsolta a 13-as bizottságnak, hogy a likvidációra vonatkozó összes kívánságait és javaslatait foglalja össze egy beadványban és terjessze elő a budapesti választmánynak, egyben Bécsen keresztül vegye fel a levélbeli érintkezést a budapesti eggyel. Faczinek szaktárs indítványára a bizottság elhatározta, hogy a budapestiek álláspontját röpirat útján tudatja a szlovenszkói szaktársakkal. — Az egyesületi hivatalnok tisztségére két szaktárs nyújtott be pályázatot: Landesmann Lipót és Schaffranek István. A választás február 15-ére lett kitűzve. — Az országos árszabálybizottságba a 13-as bizottság Faczinek Pál, Zrunek Ágoston és Kowarik Károly F. szaktársakat küldte ki. A vidék nyolc taggal volt képviselve.

Február 1-re voltak kitűzve az árszabálytárgyalások, de a munkaadók szabotálása miatt el kellett halasztani azokat. A munkaadók átiratukban február 20-át tűzték ki a tárgyalások napjául, miután azonban ezt a terminust sem tartották be és az volt a meggyőződésünk, hogy az urak időt akarnak nyerni, a bratislavai nyomdai munkásság hélfőn, március 8-án egy órás tüntetőszárajkot tartott, amely az egész vonalon keresztül lett véve. Ez a fellépés megmozgatta a munkaadókat. Egyik üzemből a másikba szaladtak, élénk telefonbeszélgetések folytak le, végül Angermayer Károly és Stromszky Gyula munkaadók, a cseh-országi főnökegyesület titkáranak, Čejka urnak kísérelében megjelentek az egyleti irodában. Kowarik szaktárs megadta nekik a kellő felvilágosításokat és figyelmeztette az urakat, hogy a tárgyalások csak a mi javaslataink alapján indulhatnak meg és hogy a szlovenszkói nyomdászság a legerélyesebben tiltakozik Čejka urnak a tárgyalásokon való részvétele ellen.

Végre március 10-én megindultak a tárgyalások. A munkaadók képviseletében megjelentek: Id. Angermayer Károly, Stromszky Gyula, Mandl Samu, Sekey és Roháček (Bratislava), Matzner (Košice), Mészáros (Komárno), Huszár István (Nitra), Gábor (Trenčín) és Bežo (Trnava) urak.

A munkásságot: Denk, Erdélszky, Fabianič, Faczinek Pál, Korman, Kowarik, Pienták, Zrunek és Holba (berakónő) Bratislavából; Stier Béla és Banekovics György (Košice), Baumgartner Lajos (Komárno), Dudák János (Ružomberok), Willimek (Trnava) és Pollák (B. Bystrica) szaktársak képviselték. A tárgyalások megnyitása után az elnöklő Angermayer Károly tudatta, hogy 1920 március 7-én megalakult a szlovenszkói nyomdatulajdonosok egyesülete, amely őt választotta elnökül. Javasolta, hogy a tárgyalásokat a prágai árszabály alapján folytassák le. Kowarik szaktárs, a munkásdelegáció elnöke, elutasította ezt a javaslatot, mire élénk vita indult meg, amely majdnem a tárgyalások megszakítására vezetett. Csak délután sikerült a tulajdonképpeni tárgyalásokat elkezdeni, amelyek nagyon lassan, pontról-pontra haladtak előre, míg végül a 8-ik napon sikerült az árszabályt megkötni. Ennek fontosabb pontjai a következők: Szakmunkások hetibére az I. osztályban 280, a II. osztályban 275 és a III. osztályban 270 korona. Gépszedők minimuma nappal 20, éjjel 30, vegyes éjjel-nappali üzemben 40 koronával magasabb. Gépszedők munkaideje nappal 7½, éjjel 7 óra. Napilappótlék nappal 10, éjjel 20, reggeli és esti kiadásoknál 25 Kcs. Berakónők minimális hetibére az I. osztályban 120, a II. osztályban 115 és a III. osztályban 110 koronában lett megállapítva. A tanoncok fizetése is szabályozva lett. A munkaidő napi 8 óra, szombaton 7½. A bérfizetés szombaton délből történik. Fizetett szabadságidő 1–3 évig egy hét, 3 év után két hét.

Február 15-én Landesmann Lipót szaktárs vette át az egyesületi hivatalnok tisztségét Kowarik Károly F. szaktárstól. A nehéz árszabályharc befejeztével a vezetőség teljes igyekezettel látott hozzá az egyesület megalapozásához és ennek jegyében folyt le Žilínán 1920 június 27.—29-én az egyesület alakuló küldöttközgyűlése, amelyen Faczinek, Janiga, Kowarik, Mikuš, Landesmann, Sebők (Bratislava), Banekovics és Stier (Košice), Nemes (Prešov), Obert (B. Bystrica), Dudák (Ružomberok), Šulek (Trenčín), Weisz (Nitra), Červen (Trnava), Maurer (Komárno), Bagó (Levice), Matuškovič és Groszmann (Žilina) vettek részt. Mint vendégek megjelentek: Němeček (Prága), Formáček (Brünn) és Preusz Mór szaktársak. A 13-as bizottság jelentése alapos, de cseppet sem tárgyilagos kritikának lett alávetve, amely oly messzire ment, hogy a bratislavai szaktársak az adott körülmények között nem is akarták az új egyület székhelyét átvenni. Hosszabb vita után azonban mégis meg egyezésre került a sor. A közgyűlés az egyület provizórikus jellegét véglegessé változtatta és az egyesület vezetését a

megválasztott országos választmányra bízta. — Szakmunkások részére heti 7, munkásnők és segédmunkások részére heti 4 koronás illeték lett megállapítva. Egyben kimondta a közgyűlés, hogy ezentul minden illeték az új központnak küldendő be. A segélyek mértéke következőképpen lett megállapítva: rokkantségély 780 hetiilleték után Kcs 16.50, 1040 hetiilleték után Kcs 18.—, 1300 hetiilleték után Kcs 19.50 és 1560 hetiilleték után Kcs 22.50 hetenkint. Betegségély szakmunkásoknak 13 hetiilleték után napi 3, 260 hetiilleték után napi 4 korona, 365 napig, további 365 napig 2 Kcs. Utassegély 6 hetiilleték után napi 2 korona, 91 napig. Özvegy- és temetkezési segély 13 hetiilleték után 150, 520 hetiilleték után 250, 780 illeték után 350, 1040 hét után 500 korona mint végkielégítés. Árvasegély a 14. életévig havi 10 korona. — Segédmunkások és munkásnők betegsegélye 13 hét után napi 2, 260 illeték után napi 2.50 korona, 365 napig, további 365 napig napi 1.30 korona. Munkanélküli segélyük 52 hetiilleték után napi 5 korona, 91 napon keresztül.

Nagy merészség kellett a segélyek ily mértékben való megállapításához, mert az egyesület csak nagyon szerény anyagi eszközök felett rendelkezett s csak a rendkívül jó konjunktúrának volt köszönhető, hogy a pénztár egyensúlya nem borult fel. A közgyűlés kimondta, hogy az ellenállási alapha minden tag százalékos illetéket fizet kérésére után.

Végre tehát határozott és szilárd formát öltött a szlovenszkói nyomdászsakszervezet, amely most már zavartalanul fejlődhetett a nyomdai munkásság örömeire és javára. Minden nemzetiségi széthúzást és bizalmatlanságot sikerült áthidalni és a szlovenszkói nyomdászság összességét csak egy gondolat vezérelte: minél hatalmasabbá kiépíteni az új egyesületet, hogy minden támadást sikeresen tudjon visszaverni.

Közvetlenül a žilina-i közgyűlés után, ugyanott egy árszabálybizottsági ülésnek kellett volna lefolyni a drágasági pótlék meghatározása céljából. A munkaadók azonban nem jelentek meg, hanem kérték az árszabálybizottsági ülésnek július 4-ére Piešťanyba való összehívását. Ez az ülés azonban csak július 12-én lett megtartva Piešťanyban és 20 százalékos bérjavítást eredményezett, amely első ízben július 17-én került kifizetésre.

A központi vezetőség 1920 június 20-án tartott alakuló ülésén a következő szaktársakat választotta az elnökségbe: Faczinek Pál elnök, Mikuš András és Kowarik Károly F. alelnökök; Mandl Emil, Janiga Róbert és Denk János jegyzők, Korunka István pénztáros.

Mivel tetemesen megszorodott a munka az új egyesületben, a vezetőség a budapesti egyesület hosszabb időre szabadságolt tisztviselőjét, Lerner Dezső szaktársát alkalmazta mint kisegítő erőt az egyesületi irodában és megbízta az ügyviteli és szervezeti szabályzat kidolgozásával.

Állandóan nőtt a tagok száma, részben belföldi új tagok jelentkezése, részben külföldi szaktársak beutazása által. A konjunktúra kitünő volt, de a drágaság is rohamosan emelkedett, úgyhogy a bérek csakhamar elégteleneknek bizonyultak. Ebben a nehéz időben, amikor fokozott mértékben lett volna szükség a munkásság legszorosabb összetartására, derült égből lecsapó villámként érte a szervezett munkásságot a hír, hogy a szociáldemokrata napilap szerkesztőjét, Pfifferling elvtársat a szlovenszkoí minisztérium 1920 október 3-tól 4-re virradó éjjel áttette az osztrák határon. A város munkássága erre általános sztrájkjal felelt, amely hétfőn, október 5-én kezdődött. A nyomdai munkásság is csatlakozott a sztrájkhoz, de mivel előrelátható volt, hogy az akciónak nem lehet eredménye és minden áldozat hiábavaló, a nyomdászok három napi sztrájk után felvették a munkát. A többi munkásság szombatig tüntetett, és hétfőn összeomlott a sztrájk, amely a munkásszervezetek megbontásához is vezetett. A munkásság ereje meg volt törve és a párt egy részének a III. internacionáléhoz való csatlakozása csak betetőzte a szakadást. A nyomdai munkásság közül is akadtak néhányan, akik politikai szempontból szakadást akartak előidézni a nyomdásszervezetben is, azonban erélyes kézzel sikerült a bomlást megakadályozni.

Felbátorodva a munkásmozgalomban lejátszódó szomorú eseményektől, a nyomdatulajdonosok 1920 december 15-én felmondották az 1921 március 14-én lejáró kollektív szerződést. Azonban a rohamosan emelkedő drágaság miatt 1920 november 7-én kényszerítve voltak még a következő bérmegállapodást aláírni:

Az Országos Árszabálybizottság folyó hó 7-én Košicén tartott ülésén, a fokozódó drágaságra való tekintettel a következő bérjavítást állapította meg:

1. Minden szakmunkás részére az eddigi fizetésre való tekintet nélkül heti 40 korona.
2. Minden munkásnő és segédmunkás részére az eddigi fizetésre való tekintet nélkül 15 korona.
3. Minden tanuló vagy tanulóleány részére a szombaton, folyó hó 6-án kifizetett rendes hetibérnek 10 százaléka.

Ez a bérjavítás az 1920 november 8-án kezdődő héten lép életbe és így először folyó hó 13-án kerül kifizetésre és pedig Szlovenszko és Podkarpatszka Rusz összes nyomdavárosaiiban egyformán.

Ez a megállapodás a mostani árszabály tartamára, azaz 1921 március 14-ig érvényes.

A küszöbön álló árszabálytárgyalásokra való tekintettel 1921 január 23-án Turč. Sv. Martinban országos értekezlet volt, amelyen: Bratislava, Košice, Turč. Sv. Martin, Ružomberok, Prešov, Trnava, Komárno, Levoča, Užhorod, Trenčín, B. Bystrica és Spišská Nová Ves nyomdavárosok voltak képviselve. Az ellenállási alap illetéke 1 százalékról 2 százalékra lett felemelve.

Szaktársaink nagy feszültséggel várták az árszabály-revizíót, azonban a munkaadók különböző módon halogatták a tárgyalások megkezdését, úgy hogy harcra is került a sor. A bratislavai szaktársak első komoly megmozdulását október 24-én a minisztérium beavatkozása folytán be kellett szüntetni, mert ekkor rendelték el Károly exkirály visszatérése miatt a mozgósítást és a minisztérium kivételes intézkedéseinek eleget kellett tenni. Előzőleg Košicén — az államnyomda kivételével, ahol a követeléseket teljesítették — október hó első hetében sztrájk tört ki az összes nyomdákban. A košicei munkaadók erre felhívásban fordultak az ország munkaadóihoz, amelyben a munkásság kizárására szólították fel őket. Erre azonban csak Prešovon került sor, mert ott megtagadták a košicei munkák szedését és nyomását. Nehány kisebb nyomdavárosban is sztrájkba állt a munkásság, azonban a mozgósítás miatt a sztrájkot mindenhol be kellett szüntetni. A mozgósítás elmúltával sem voltak még hajlandók a munkaadók megfelelő egyezséget kötni, mire több ízben folyt eredménytelen tárgyalás után a nyomdai munkásság nov. 27-én sztrájkba lépett azokban az üzemekben, ahol nem teljesítették a munkásság követelését. A sztrájk különösen vidéken öltött nagyobb arányokat, de a bratislavai üzemek legtöbbségében is szünetelt a munka. A bratislavai sztrájktagja az Albrecht-kertben volt, ahol a 8 napos munkaszünetelés alatt a legvigabb hangulatban voltak együtt a szaktársak. Több ízben vették fel a tárgyalások fonalát, míg végül a hatóságok képviselőinek felszólítására és azok jelenlétében megindultak a tárgyalások, amelyek során előzetes megállapodásra került sor a kollektív szerződés megkötésére.

Ez az árszabályharc teljes kilenc hónapon keresztül tartotta izgalomban a nyomdai munkásságot és csak a példás fegyelemnek volt köszönhető, hogy sikerült a teljes vereséget elhárítani.

Ebben a mozgalmas esztendőben a küldöttközgyűlés május 21. és 22-én folyt le Ružomberokban. A zárszámadásokból kitűnt, hogy az egyesület anyagi szempontból is szilárd alapokon nyugszik. A vagyon Kcs 121.858.43-ra emelkedett. Az 1068-ra felszaporodott tagok egy év alatt 277.239 korona illetéket fizettek be. A közgyűlés az egyesület új

címét is megállapította, amely így szólt: „Szlovenszkoí és podkarpatská rusi grafikai munkások egyesülete“. — A vezetőség bejelentette, hogy 1921 április 11-re Brünnbe egy konferencia lett egybehívva, a Csehszlovák könyvnyomdászok szövetségének megalakítása céljából. A közgyűlés kimondta, hogy a szakszervezet megőrzi teljes politikai semlegességét. A segélyeket a következőképpen szabályozta a küldöttközgyűlés: Munkanélküli segély szakmunkásoknak: 52 hetiilleték után napi 8 Kcs, 260 hetiilleték után 10 Kcs; segédmunkásoknak és munkásnőknek 52 hetiilleték után napi 6 Kcs, 260 hetiilleték után napi 8 Kcs. Be lett vezetve a heti 20 filléres szanatóriumi illeték is.

Egy Košicén tartott közös értekezleten Szent István napja (augusztus 20-ika) helyett Cyrill és Metód napja (július 5.) lett ünnepnek nyilvánítva.

Az 1921 július 14-iki választmányi ülésen az egyesületi tagilleték szakmunkásoknak heti 10, segédmunkásoknak és munkásnőknek heti 5 koronára lett felemelve, a küldöttközgyűlés meghatalmazása alapján. Az ellenállási alapra a tagok keresetük 1 százalékát fizették. Az új illetékek 1921 augusztus 6-án léptek életbe.

A bécsi nemzetközi nyomdászkongresszuson egyesületünket Faczinek Pál és Lerner Dezső szaktársak képviselték, akik ez alkalomból tárgyalást is folytattak a magyarországi küldöttekkel a likvidációra vonatkozólag.

Miután Landesmann Lipót szaktárs visszalépett központi pénztárosi és titkári tisztségéről, Petrik Sylvester szaktárs lett ideiglenesen pénztárosnak alkalmazva. A titkári teendőket Lerner szaktárs vette át.

1922 január elsejével életbelépett az üzemi tanácsokról szóló törvény, amely bizonyos kérdésekben beleszólást biztosított a munkásságnak a 30 alkalmazottnál többet foglalkoztató üzemek menetébe. Mivel a nyomdaipari kollektív szerződés sok szempontból messzebbmenő jogokkal ruházta fel a bizalmiférfiakat, nyomdáinkban csak későbbben, a rosszabb konjunktúra bekövetkeztével választottak üzemi tanácsokat, amelyeknek a törvény a munkásság elbocsátása körül biztosított újabb jogokat.

Ebben az időben a nyomdaipari konjunktúra nagyon kedvezőnek volt mondható. Így például a bratislavai kerületi munkaközvetítőnél mindössze 14 szedő és 2 öntő volt előjegyzésben, egész Szlovenszkoában és Ruszinszkoában pedig összesen 34 szedő, 2 öntő és 1 berakónó volt munkanélkül, a Typographiában közölt kimutatás szerint. A Typographia 1922 január 1-től Lerner szaktárs szerkesztésében havonként háromszor jelent meg, egyező szlovák, német és magyar szöveggel. A lap szlovák részét Mikuš szak-

társ fordította, a német részt Denk szaktárs, aki egyúttal a lapot is jegyezte mint felelős szerkesztő.

Közben megtörténtek az új árszabály életbeléptetésével kapcsolatos intézkedések és megalakították a békéltető bíróságokat a következő kerületekben: 1. Bratislava, 2. Banská Bystrica, 3. Košice, 4. Komárno, 5. Trnava, 6. Ružomberok, 7. Užhorod. A Typographia február 10-iki számában közölte az új kollektív szerződés legfontosabb rendelkezéseit, mert az árszabályt, bár annak megkötése óta már két hónap telt el, még mindig nem készítették el a munkaadók, akik a nyomtatást magukra vállalták. A kollektív szerződés egyes pontjainak fontosabb módosításai a következők voltak: A kisegítő kondíció tartama négy hét. Ha a kisegítés legfeljebb 6 napig tartott, naponként 5.— korona pótlék jár. Betegség esetén annak első és utolsó napjára, amelyekre a kerületi pénztár táppénzt nem fizet, a munkaadó köteles állandó munkásának teljes bérét folyósítani. 1922 május 1-ig a fennálló bértételek maradtak érvényben, e naptól kezdve mindkét fél aláveti magát a prágai paritásos bizottság ármegállapító határozatainak. Az új árszabály rendezte továbbá a levonásba nem hozható munkaidőmulasztás, a bizalmiférfi hatáskörének és felelősségének és a szabadságidő megfizetésének kérdését és új pontokat vett fel a számolásra, a kötelező belégelésre és a 20 koronás éjjeli pótlékra vonatkozólag. Szabályozta a munkaidőt minden kategóriában, amely ugyszólván változatlan maradt. Munkabér szempontjából, a prágai árszabály mintájára, három bérosztályt állapított meg. Az A) osztályba tartoznak az ujonnan felszabadultak az első évben, a B) osztályba mindazok, akik 23-ik életévüket még nem töltötték be és a C) osztályba mindazok, akik 23-ik életévüket már betöltötték. Ez a beosztás a mai napig is fennáll. A munkabér két részből áll: törzsfizetésből és drágasági pótlékból. Ennek összege együttesen: az I. osztályba tartozó városokban 411, a II. osztályban 405 és a III. osztályban 399 korona. Ehhez mértén alakult az ujonnan felszabadultak bére is. Az árszabály szabályozta a pótlékok, vacsoraidő és különórák kérdését is. A felémelt bérminimummal kapcsolatban a minimumon felül díjazott szakmunkások heti 10, a munkásnők és segédmunkások heti 5 korona bérjavítást kaptak, amely 1922 március hó 4-én volt esedékes, az 1921 decemberi sztrájk befejezése alkalmával elért 25, illetve 15 koronás bérjavításon kívül.

Március 1-én vezette be egyesületünk az utassegély folyósítását. Ezzel kapcsolatban az egyesületi házban lévő utasszállót, amelyben a nagy lakáshiányra való tekintettel

még számos kolléga lakott állandóan, a központi vezetőség kiürítette és ujonnan rendezte be az átutazó kollégák részére.

Sorsdöntő napjait élte ekkor a csehszlovákiai munkásmozgalom is. Moszkvában megalakították a III. internacionálé mellett az ugynevezett vörös szakszervezeti internacionálét is, amely a politikai téren már régebben beállott bomlasztó folyamatot a szakszervezeti életbe is átvitte. 1922 márciusában tartotta meg az akkor még közel egy millió szervezett tagot számláló Csehszlovák szakszervezeti szövetség kongresszusát, amely hatalmas szótöbbséggel ki mondta, hogy továbbra is tagja marad az amszterdami szakszervezeti internacionálénak. A kisebbségben maradt kommunista ellenzék erre megalakította a kommunista szakszervezeti szövetséget és Moszkvához csatlakozott. Ez a szomorú tény a munkásság gazdasági harcvonálaban is teljes szakítást idézett elő, a csehszlovákiai dolgozó néposztályok mérhetetlen kárára és a burzsoázia és kapitalizmus őszinte örömére, amely ezt a szomorú körülményt a mai napig is egyre fokozódó eréllyel és mohósággal használja ki a maga javára. Az áldatlan testvérharc egymásután döntötte romba a szakszervezeteket s ezek pusztulása nyomában járt a munkásság teljes tehetetlensége és nyomorúsága. A bomlasztó mozgalom hullámai többbizben vesélyeztettek a mi szakszervezetünket is, s ennek első megnyilvánulásai már ebben az időben is mutatkoztak, amennyiben egyes elszigetelt szaktársi körök igyekeztek hangulatot keltetni az új kollektív szerződés ellen. De úgy ez a mozgalom, mint a szervezet egysége ellen indított későbbi támadások, hajótörést szenvedtek a mindenkori vezetőség erélyén és a józan gondolkodású tagok tulnyomó többségének határozott állásfoglalásán. A vezetőség az 1921-iki ružomberoki küldöttközgyűlés határozata értelmében szigoruan ügyelt arra, hogy a szervezeti életet pártpolitikai harcokkal meg ne fertőzzék és az ez ellen vétőkkel szemben a legerélyesebb eszközöket is alkalmazta.

Hosszu huzavona után, végre márciusban elkészült az új árszabály, de még szétküldése előtt észrevettük, hogy azt a munkaadók az imprimatura után önkényesen megváltoztatták. Mi tiltakoztunk ez ellen, majd újabb tárgyalás indult meg az árszabály szövegének felülvizsgálására. Ez a vita április 4-én, az Országos Árszabályhivatal ülésén nyert befejezést, amikor a munkaadók is belátták, hogy a megkötött árszabályt egyoldalulag megváltoztatni nem lehet. Így történt, hogy az újból eredeti szövegére helyesbített kollektív szerződést a tagok csak félévvel annak megkötése után kapták kézhez.

Az árszabálymozgalommal és az ezt megelőző sztrájk-
kal kapcsolatban nemcsak a kommunista sajtó, hanem a
munkaadók lapja, a Grafika és a brünni Lidové Noviny
is sorozatos támadásokat intéztek szakszervezetünk ellen.
Az ultraradikálisok keveselték az elért eredményeket és
szokott módjukon az árulás vádját zuditották a vezetőségre,
ezzel szemben a munkaadók lapja terrorral és lelkiismeret-
lenséggel vádolt bennünket, a Lidové Noviny pedig nem
rettent vissza a denunciálástól sem, amennyiben a hatásá-
gok fellépését sürgette szakszervezetünk ellen. Ez a kü-
lönböző oldalról jött koncentrikus támadás, amely egyb-
ként nyílt bizonyítéka volt annak, hogy helyes úton járunk,
a legnagyobb felháborodást váltotta ki az ország nyomdai
munkásságánál. A bratislavai helyicsoport március 5-én
tartott taggyűlése, Schulcz szaktárs indítványára határozati
javaslatot fogadott el, amelyben erőlyes hangon tiltakozott
egyrészt az árszabály meghamisítása, másrészt a fentemli-
tett lapok támadása ellen.

Március hó 26-án új fordulóponthoz érkezett szak-
szervezetünk. Hosszas előkészítő megbeszélések és intéz-
kedések után, ezen a napon ült össze Prágában a Cseh-
szlovák Könyvnyomdászok Szövetségének alakuló kon-
gresszusa, a Typografická Beseda székházában. A csatlá-
kozott csehországi, morvaországi, szlovenszkói és sziléziai
egyesületek kiküldöttein kívül megjelentek a belföldi rokon-
szakmák képviselői, a Csehszlovák szakszervezeti szövet-
ség részéről Tayerle központi titkár. Külföldről képvisel-
tették magukat: a németországi nyomdászszövetség Seitz
szaktárssal, a magyarországi nyomdászegyesület Rothen-
stein szaktárssal és az ausztriai nyomdászszövetség Weigelt
szaktárssal. A kongresszus egyhangulag jóváhagyta az elő-
készítő bizottság határozatait, amelyek szerint a csatlako-
zott egyesületek mindegyike megtartja teljes autonómiáját
úgy szervezeti, mint segélyezési téren. Megállapodás történt
azonban arra nézve, hogy az alapsegélyek mind a négy
egyesület területén egyforma magasak legyenek. Eme egy-
séges segélyek elszámolása egy közös számlára történik, ami
biztosítéka annak, hogy még a legrosszabb konjunktúra
esetén sem kerülhet egyik másik egyesület fizetési zava-
rokba. Egy későbbi időpontban az alapsegélyek folyósítását
a Szövetség megfelelő tagilleték ellenében teljesen saját
kezelésébe vette át. A Szövetség által elszámolt, illetve
az általa később folyósított szövetségi segélyeken kívül
minden egyesület még külön segélyeket nyújt tagjainak
saját számlájára.

Az alakuló kongresszus a szövetségi tagilletéket, ame-
lyet az egyesületek pénztárai fizetnek be minden tag után

a Szövetség pénztárába, heti 2 koronában állapította meg. Ezenkívül a berendezési költségekre minden egyesület egy-szersmindenkorra tagonként 3.50 koronát fizetett be a Szö-vetség pénztárába. Megalakulásakor a Szövetségnek több mint 6000 tagja volt. Ebből Csehországra 4000, Morva-orzágra 1000, Szlovenszkóra 800 és Sziléziára 250 tag esik. Ebben a taglétszámba csak a szakmunkások szerepelnek, mert hiszen a munkásnőknek és segédmunkásnőknek csak Szlovenszkon van közös szakszervezetük a szakmunkások-kal. A Szövetség központi vezetősége úgy van összeállítva, hogy abban minden egyesületnek megfelelő képvisellete van, természetesen a vezetőségi tagok túlnyomó része — már költségkimelés szempontjából is — a prágai szaktársak köréből rekrutálódik. A Szövetség a 2 korona tagdíjból fedezi a személyi és tárgyi kiadásokat, a hivatalos lapok költségeit (köztük a Szövetség kezelésébe átvett 'Typogra-phiát is), a nemzetközi titkárság és szakszervezeti szövetség illetékeit stb. A szlovenszkói Typographia 1922 április hó 1-től csak két nyelven, szlovákul és magyarul jelenik meg és Hornák Pál szaktárs, a lap szlovák fordítója je-gyezte mint felelős szerkesztő. A németajku szaktársak a Szövetség Prágában megjelenő „Gutenberg” című szak-lapját kapják. Egyesületünk részéről a Szövetség alakuló kongresszusán Faczinek Pál elnök, Lerner Dezső titkár és Hornák Pál szerkesztő vettek részt. A Szövetség elnökévé Němeček szaktársat, a csehországi egyesület addigi elnö-két, alelnököknek Neumann és Blažek szaktársakat válasz-tották meg. A szlovenszkói egyesület részéről Faczinek szaktárs a vezetőségbe, Lerner szaktárs a felügyelő bizott-ságba lett beválasztva.

Május hó 14-én folyt le Ružomberokban egyesületünk VI. rendes évi küldöttközgyűlése, amelyen a Szövetség képviseletében Neumann Kamill alelnök jelent meg. A je-lentések egyhangu tudomásulvétele után a küldöttközgyű-lés elfogadta a központi vezetőség illeték- és segélyfeleme-lés iránti indítványát. Ezek szerint a szakmunkások heti-illetéke 10 koronáról 15 koronára és a munkanélküli segély napi 13 koronáról 18, illetve 15 koronáról 20 koronára lett felemelve. Ezenkívül a rokkantak az alapszabályszerű se-gélyen kívül negyedévenként 150 korona rendkívüli segély-ben részesültek.

A küldöttközgyűlésen elfogadott jelölőlista alapján, or-szágos szavazás után a következő szaktársak választottak be a vezetőségbe: Ambrus Ödön, Bláha Ján, Erdelsky Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Jindra József, Kuchař Ri-chárd, Kugelman Gyula, Labuda József, Mísal Martin, Poul Ferencz, Schulcz Ignác, Steiner Mór, Weisz Károly,

Werner Jenő; a felügyelő bizottságba: Babic József, Červen István, Derka Béla, Hron Ferencz, Hruby Antal és Orován Sándor szaktársak. A leköszönt Ambrus és Werner szaktársak helyébe Möser és Kollarik póttagok lettek behívva. A vezetőség alakuló ülésén elnöknek Faczinek Pál, alelnöknek Kugelmann Gyula és Erdélysky Emil, jegyzőnek Schulcz Ignác szaktárs lett megválasztva.

Az év derekán már felütötte fejét a munkanélküliség réme, amely azóta egyre fokozódó mértékben nyomja vállainkat. A valuta emelkedése miatt nagy gazdasági krízis állott be, amely a nyomdaiparra is kihatással volt. Emellett számos nyomtatványt és könyvet készítették külföldön, a hivatalok nyomtatványszükséglete egyre kisebb lett, folyómunkáik elvégzésére pedig részben házi nyomdákat rendeztek be, részint sokszorosítógepeket használtak, úgy hogy egyre több munkáskéz vált feleslegessé a nyomdáknál. A nagy munkanélküliségre való tekintettel a központi vezetőség Bratislava, Košice és Užhorod városokat zárolta. A Typographia felhívást közölt a különórás ellen és állást foglalt a tanonctenyésztéssel szemben, amely ebben az időben érte el tetőpontját. A Szövetség egész területén sem volt jobb a helyzet és ez arra indította a Szövetséget, hogy hivatalos közlönyeiben eltiltsa a szaktársakat a kényszerszabadságolástól és a sokszorosítógepek munkaidő utáni kezelésétől.

A valuta emelkedésével kapcsolatban lényegtelen olcsóbbodás állott be s ez a körülmény feltámasztotta a kapitalisták bérleszállító törekvését. Ezt az étvágyukat a munkásság szakszervezeteinek rombadőlése következtében, sajnos, kiadósan elégitették ki. A különböző szakmákban egymásután bérleszállításra került a sor és ezen a téren az állam járt elől példával, amennyiben leszállította az állami alkalmazottak fizetését. Csak természetes, hogy a mi munkaadóink sem akartak visszamaradni a többiek mögött, ezért 1922 augusztus 31-én kelt átiratukban felmondták a kollektív szerződést. A munkaadók azonban még a kollektív szerződés lejártá előtt bérleszállítást akartak kierőszakolni. Ilyen előzmények után jött össze szeptember 27-én az Országos Árszabálybizottság, amely két napi szenvedelmes vita után, a fennálló megállapodások értelmében kimondta, hogy a szlovenszkói nyomdai munkásság béreit 1922 december 2-ig, az árszabály lejártáig megbolygatni nem lehet. Az ülésen elfogadott indítvány alapján a két érdekeltég október 20-án cserélte ki az árszabályrevízióra vonatkozó javaslatait. A munkaadók javaslata, némi csekély eltéréstől eltekintve, a prágai árszabály rendelkezéseit vette át, míg a mi részünkről benyújt-

tott javaslat, amely az árszabálybizottság munkásdelegációjának szeptember hó 10-én, Žilínán megtartott értekezletén lett meghatározva, nagyjában a régi árszabály fenntartására irányult s csak egyes pontokban javasolt bizonyos módosításokat.

E javaslatok alapján november 2-án indultak meg a tárgyalások a bratislavai Erzsébet-kávéház különtermében. A munkásdelegáció tagjai a következő szaktársak voltak: Faczinek Pál, Lerner Dezső, Hornák Pál, Schulcz Ignác (Bratislava), Weisz Jenő (B. Bystrica), Steiner Gábor (Körmárno), Kalinovics Ferencz és Glancz Imre (Košice), Gresz József (Prešov), Glasz Dávid (Ružomberok), Wetzler Kornél (Trnava), Jámbor József (Turč. Sv. Martin) és Schwingula Ferencz (Užhorod). A Szövetség részéről Němeček szaktárs, elnök vett részt, akit később Blažek szaktárs alelnök váltott fel. Nyolc napos szenvedelmes és kimerítő tárgyalás után, a munkásérdekeltség elvben beleegyezett a munkabérek redukálásába, miután az elől az általános bérleszállító tendencia mellett semmiképpen nem lehetett kibujni, ezzel szemben azonban a munkaadók hozzájárultak ahhoz, hogy az árszabály alapvető rendelkezései, különösen a szabadságidőre vonatkozólag, változatlanok maradnak. Az előzetes megállapodás után a további tárgyalás november 14-ére lett elhalasztva. November 12-én, vasárnapon az összes helyicsoportokban taggyűlések folytak le, amelyeken a tárgyalóbizottság tagjai ismertették a helyzetet. A helyicsoportok túlnyomó nagy része, az adott körülményekre való tekintettel, elkeseredéssel bár, de hozzájárult az előterjesztett békés megállapodáshoz. Néhány helyicsoport azonban ellenezte az előzetes megállapodás elfogadását és a legvégső fegyverek alkalmazását sürgette. A vezetőség, okulva a többi szakmákban lefolyt sztrájkok szomorú példáján, amelyek kivétel nélkül összeomlással és a munkaadók diktatúrával végződtek, a békés megállapodást propagálta és a tagok nagy többségének hasonló állásfoglalására támaszkodva, a november 14-én újból megindult tárgyalásokon, a fenti elv szem előtt tartásával igyekezett a munkaadóktól minél többet kicsikarni. November 15-én este végül megállapodás történt a bérkérdésben. A munkabérek osztályozása az új árszabályban a prágai árszabály alapján lett megállapítva. Ebben a keretben a munkabérek Bratislavában és Košicén 12.40, az I. osztályba tartozó városokban 14.80, a II. osztályu városokban 16 és a III. osztályu városokban 17.20 százalékkal csökkentek. Összességében ez a minimummal díjazottaknál Bratislavában és Košicén 51 koronát, az I. osztályban 61, a II. osztályban 65 és a III. osztályban 69

koronát tett ki. Ezzel szemben a legtöbb nyomdavárost az I. osztályba helyezték. Mivel a tagok tulnyomó többsége Bratislavában és Košicén dolgozik, országos átlagban egy tagra 13.6% bérlevonás esett. A segéd munkásság béréből csak 10 százalékot vontak le. A fenti bérlevonáson kívül, a minimumon és a pótlékokon felüli fizetések-ből egyöntetűen 15 százalék lett levonva. Ez a munkabércsökkenés december 9-én lépett életbe.

Az érzékeny bérvesztéssel szemben sikerült a kollektív szerződés alapvető pontjait továbbra is fentartani és megállapodás történt arra nézve is, hogy 1923 december 23-ig új tanoncot felvenni nem volt szabad. Az új árszabály 1924 december 31-ig, tehát két évre lett megkötve.

A tárgyalások tartama alatt, a munkásdelegáción belül egy kisebbség alakult ki, amely már eleinte is a legradikálisabb fegyverek alkalmazása mellett kardoskodott és kitartott eme álláspontja mellett továbbra is, annak dacára, hogy a tárgyalóbizottság többsége, de a november 12-iki taggyűléseken a tagok tulnyomó többsége is a békés meg egyezés mellett döntött. Ez a kisebbség minden kapacitálás ellenére elhagyta a tárgyalásokat és a szaktársak visszatartak a helyicsoportokba, ismeretleni a történeteket. Közben újból visszatértek Bratislavába, abban a hitben, hogy a tárgyalások még folynak. Ezalatt azonban már megtörtént az új kollektív szerződés aláírása. Erre a kisebbség rendkívüli küldöttközgyűlés egybehívását kérte, amit a vezetőség annál is inkább teljesített, mert eredetileg, a tárgyalások folyamán a vezetőség és a tárgyaló bizottság többsége indítványozta határozathozatal céljából egy rendkívüli közgyűlés egybehívását, amit a kisebbség akkor elutasított.

A rendkívüli küldöttközgyűlés november 26-án folyt le Ružomberokban, amelyen a központ négy tagján és a Szövetség megbízottjain kívül Bratislava 5, Košice 2 és még 16 helyicsoport 1—1 taggal képviseltette magát. A rendkívüli küldöttközgyűlést megelőző egy-két nappal megjelent az árszabálytárgyalásoknál kisebbségben maradt tárgyalóbizottsági tagok röpirata, amelynek nyomdászokhoz nem illő hangja és az abban foglalt csúnya rágalmak, általános felháborodást keltettek, olyannyira, hogy a košicei užhorodi és prešovi helyicsoportok aláírásával ellátott röpirat szerzőségét a küldöttközgyűlésen senki vállalni nem akarta. Kora reggeltől este 10 óráig tartó szenvedelmes vita után a küldöttközgyűlés egy több tag által benyújtott határozati javaslatot fogadott el 18 szavazattal 5 ellenében, amelyben tudomásul vette az árszabálytárgyalásokról szóló beszámolót és kimondta, hogy az új árszabállyal szem-

beni bármily ellenakciót megengedhetetlennek tart. Ezzel a határozattal lezárult a viharos 1922-iki árszabálymozgalom.

Mérlegelve az addig és közvetlenül azután lefolyt összes munkásmozgalmak eredményeit, meg kell állapítanunk, hogy a nyomdai munkásság a békés megegyezés révén a lehető legtöbbet biztosította magának, míg egykilátástalan harc kedvezőtlen eredménye alapjaiban rendítette volna meg szervezetünket és a kollektív szerződést. Meg kell még jegyeznünk, hogy a prágai árszabályterületen dolgozó szaktársaink, a megindult tárgyalások során, amelyeken a közmunkaügyi minisztérium megbízottjai is résztvettek, szintén jelentős bérredukcióba voltak kénytelenek belemenni.

Egyike a ma súlyos körülményeknek, amelyek a vezetőséget a békés megegyezés elfogadására szorították, a gazdasági válság következtében folyton fokozódó munkanélküliség volt. Szeptember hóban már a tagok 15 százaléka volt munkanélkül s fokozott aggodalomra adott okot, hogy a munkanélküliség ezuttal tartósnak bizonyult. Egyre több szaktárs merítette ki a 200 napos munkanélküli segélyt és a vezetőség, a munkanélküliek nyomorára való tekintettel kénytelen volt megfelelő illetékemelés mellett a 300 napos munkanélküli segély bevezetését javasolni, amit egyes küldöttek már az évi közgyűlésen is szorgalmaztak. Ezzel kapcsolatban az árszabálybizottság tagjainak szeptember hó 10-én, Žilinán tartott értekezlete a központi vezetőség javaslatára különjárulék fizetését határozta el, még pedig szakmunkások heti 15 koronás, ujonnan felszabadultak és a segédmunkásság 5 koronás különilletéket fizettek. A különilleték részben a sztrájkalap gyarapítására, részben pedig a munkanélküliek segélyezésére és egy modern, a mai kor követelményeinek megfelelő szaklap kiadására volt szánva.

A fenti határozat értelmében a különilletéket első ízben 1922 szeptember 17-én fizették be a szaktársak és ugyancsak ettől a naptól fogva lépett életbe a 300 napos munkanélküli segély, amely 100—100 naponként 52 hetiilleték befizetése után Kč 18.—, 10.— és 7.—, 260 hetiilleték után Kč 20.—, 10.— és 7.— koronát tett ki. Segédmunkások az első száz napra 9, a második száz napra 3, illetve 260 hetiilleték után 11 és 3 koronát kaptak naponként. Ezzel kapcsolatban a többi segélyeket is szabályozták. Ekkor kezdték meg az állami munkanélküli segély folyósítását is, amelyhez azonban szaktársaink csak hosszas procedúrák és bürokratikus nehézségek után jutottak. Ezek a nehézségek, a genti rendszerű segélyfolyósítás beveze-

téség, évekig eltartottak, ámbár Szövetségünk vezetőségének többszöri intervenciói után, átmenetileg mindig javulás állott be ezen a téren.

A háromezernapos munkanélküli segélyt azonban nem sokáig lehetett fentartani. A munkanélküliség minden várakozás ellenére a szezonban sem enyhült, sőt újabb üzemi-redukciók révén oly katasztrofális méreteket öltött, hogy december hó végéig, tehát három hónap alatt az egyesületi pénztár deficitje a magasabb segély következtében kb. 90.000 koronát tett ki. A vezetőség figyelmét az árszabálymozgalom kötötte le és így csak annak lezajlása után derült ki, hogy a munkanélküliek nem várt további rohamos emelkedése mennyire felborította a számításokat.

Tekintettel a nagy deficitre, a vezetőségnek el kellett döntenie, hogy felemelje-e a hetiilletéket, vagy pedig megelégedően leszállítsa a munkanélküli segélyt. Miután a bérleszállítás érzékenyen sújtotta a szaktársakat, a vezetőség az utóbbi megoldást választotta és ezt tette magáévá a helycsoportok többsége is. Ezért 1923 január hó első hetével megszűnt a háromezernapos segély és a munkanélküliek 52 hetiilleték után napi 18, 260 heti illeték után napi 20 korona segélyt kaptak 100 napig. A második 100 napra egyformán napi 5 korona segélyt folyósított az egyesület. Segéd munkások csak 100 napig kaptak segélyt. Ezenkívül az egyesületi pénztár a beteg, munkanélküli és rokkant szaktársaknak, a nyomdászszöveggyeknek egyenkint 60 korona, beteg és munkanélküli segéd munkásoknak és munkásnőeknek, valamint nyomdászárvának 40 korona karácsonyi segélyt fizetett ki.

Közben a ružomberoki rendkívüli kongresszus, az árszabálymozgalom befejezésére való tekintettel, december hónapra szakmunkások részére 7, segéd munkások részére 3, 1923 január első szombatjától kezdve pedig szakmunkásoknak 4, segéd munkásoknak 2 koronára szállította le a különilletéket.

December végén búcsút vett tőlünk Lerner Dezső szaktárs, az egyesület titkára, aki elfoglalta régi állását a magyarországi nyomdászszervezetben. Már a nyár folyamán lehetővé vált Lerner szaktárs visszatérése Budapestre, miután azonban a titkári állásra akkor kiírt pályázat meddő volt és árszabálymozgalom küszöbén állottunk, a budapesti egyesület, központi vezetőségünk felkérésére, hozzájárult ahhoz, hogy Lerner szaktárs az év végéig nálunk maradjon, hogy befejezhesse a szervezet kiépítésének és megszilárdításának munkáját, amelynek érdeme az ő nevéhez fűződik. A szlovenszkoí szaktársak mély megilletődéssel vettek búcsút Lerner szaktárstól és érdemdús mun-

kasságának elismerése fejében, amellyel nevét maradan-dóan belevészte egyesületünk történetébe, értékes emléktárggyal ajándékozták meg.

Lerner szaktárs munkakörét Schulcz Ignác szaktárs vette át, aki a központi vezetőség egyhangu határozata folytán már októberben lépett az egyesület szolgálatába. Lerner szaktárs távozásával megürült a Typographia magyar s ezzel együtt felelős szerkesztői állása, amelyre a Szövetség vezetősége pályázatot irt ki. A három pályázó közül a Szövetség Orován Sándor szaktársat bízta meg a lap szerkesztésével a legközelebbi szövetségi kongresszusig.

Hosszas huza-vona után, a ružomberoki szaktársak kiadásában megjelenő Slovenská Grafika szaklapot, a žilina konferencia határozatából kifolyólag a központ vette át és szerkesztésére Werner Jenő szaktársat kérte fel.

Az év történetéhez tartozik még a Typographenbund dalegyesület 50 éves jubileuma, amely június 4-én egy taggyűlés keretében lett megünneplelve. A tervezett nagyszabású ünnepségek egy sajnálatos incidens folytán elmaradtak. A Typographenbund vezetősége ugyanis több munkásdalárda mellett egy polgári dalegyesületet is felkért az ünnepségeken való közreműködésre, ami ellen a központi vezetőség vétót emelt. A rendezőség erre haragjában lefujta az egész ünnepséget, sőt a harag odáig ment, hogy a Typographenbund ki is hurcolkodott az egyesületi helyiségből és egy vendéglőben tartotta dalóráit. Dalos szaktársaink persze hamarosan rájöttek haragjuk indokolatlanságára és céltalanságára és újból az egyesületben ütöttek fel tanyájukat, ahol azóta zavartalan együttműködésben, elismerésreméltó munkálkodást fejtenek ki.

Ebben az esztendőben is számos jól sikerült mulatságot rendeztek a bratislavai kultúrszekciók és a vidéki helyicsoportok, amelyek hozadékából a szanatóriumalapnak is szép összeg jutott. Megemlítésre méltó még a Klub čs. typografos kirándulása Prágába és a Gépmeisterkör bécsi kirándulása, amelyeken számos szaktárs vett részt és a szaküzemek megtekintése révén értékes tapasztalatokra tettek szert.

Az esztendő halottjai közül ki kell emelnünk Hampel Antal szaktárs, a pozsonyi csoport első elnökének és Steiner Dezső szaktárs, a komáromi helyicsoport megalapítójának nevét.

Az 1923. év elején több kínos incidens zavarta meg az egyesületi élet békés menetét. A košicei „Munkás” című kommunista lap nem elégedett meg azzal, hogy politikai hangulatkeltés céljából állandóan támadta egyesületünk ve-

zetőségét és az árszabálymozgalomból kifolyólag elvfe-
adással és árulással vádolta, hanem január 19-iki számában
a közben eltávozott és Budapesten a fehér terror minden
üldözésének kitett Lerner szaktársat azzal a galád rága-
lommal illette, hogy az egyesületi pénztárból 90.000 koro-
nát sikkasztott el. Hogy miért éppen 90.000 koronát emle-
gettek, az csak később derült ki. Ugyanis a cikk aljas rá-
galmazója hallott valamit harangozni 90.000 koronáról,
mert ennyi deficittel zárult a háromszáznapos munkanél-
küli segély, három havi tartama alatt. Az ország nyomdai
munkássága általános felháborodással fogadta ezt az át-
látszó tendenciájú közleményt, melynek valótlansága min-
denki előtt nyilvánvaló volt. Hogy azonban kifelé is min-
den kételyt eloszlassunk, a közp. vezetőség országos ro-
vancsolást rendelt el, amely február 2-án lett megtartva,
a négy legnagyobb helyicsoport küldöttjének bevonásával.
A rovancsolás után, a vidéki küldöttek részvételével rend-
kívüli vezetőségi ülés volt, amelyen a bővített ellenőrző
bizottság jelentette, hogy az egyesületi ügykezelést és pénz-
tárt teljesen redbenlevőnek találta. Virágh szaktárs, košicei
küldött követelte, hogy a vezetőség mindazok ellen, akik
a nyomdai munkásság sorainak megbontását célzó, piszkos
akcióban résztvettek, a legmesszebbmenő szigorral járjon
el. Miután beigazolást nyert, hogy a kérdéses cikk a „Mun-
kás” mettőrljének, Glancz Imrének jóváhagyásával került
a lapba, a vezetőség nevezett szigorú megdorgálásban
részesítette és tagsági jogait 13 hétre felfüggesztette. Glancz
Imre azonban nem nyugodott ezután sem, állandó akna-
munkát folytatott a helyicsoport és az egyesület vezető-
sége ellen, úgy hogy a központi vezetőség, a košicei bi-
zalmitestület javaslatára később az egyesület tagjai sorából
kizárta. Ezt a határozatot a küldötteközgyűlés teljes egé-
szében jóváhagyta. A „Munkás” helyreigazító nyilatkozat-
ban vonta vissza rágalmaait.

Alig simultak el ennek az ügynek a hullámai, máris
ujabb támadás érte szervezetünk vezetőit, ezúttal az ellen-
kező oldalról. Egy bratislavai nyomda igazgatója, a gré-
mium akkori elnöke titkos feljelentésben azzal vádolta be
a rendőrségnél vezetőinket, hogy nem csehszlovák állam-
polgárok s hogy államellenes működést folytatnak. A rend-
őrségnek hamarosan módja volt ez állítások valótlanságáról
meggyőződni, s miután sikerült kikutatni a feljelentő sze-
mélyét, a Szövetség elnökségének közreműködésével azon-
nal akció indult meg eme egészen szokatlan eljárás meg-
torlására. Az intervenciók eredménye az volt, hogy a fel-
jelentő bizonyos határidő leteltével kénytelen volt Szlo-
venszkrét elhagyni.

Mindezek a kísérletek arra irányultak, hogy éket verjenek a nyomdai munkásság soraiba, amely az akuttá vált, kilátástalan munkanélküliség miatt sokat szenvedett. A munkanélküliek nyomorának enyhítésére a helyicsoportok helyialapokat létesítettek és az innen folyósított segélyeket különilletékekből és a különórák megadóztatásából fedezték. A helyi különilletékek sok esetben a heti 10 koronát is elérték, a különórák keresetét pedig általában 50 százalékkal adóztatták meg. A központi vezetőség is fentartotta az eredetileg március 30-ig megszavazott 4 és 2 koronás külön hetiilletéket a második száz napi 5 koronás segély biztosítására a küldöttközgyűlésig, amelyen a különilletéket heti 7 koronára és a második száz napi segélyt 8 koronára emelték fel. A vezetőség azonban nem elégedett meg segélyek nyújtásával, hanem minden rendelkezésre álló eszközzel a munkaalkalmak szaporítására törekedett. Mozgalmat indított a külföldről behozott nyomtatványok; a katonai és rendőri házinyomdák és a sokszorosító gépek szennykonkurrenciája ellen, igénybe véve a Szövetség elnökségének sikeres támogatását.

Szervezeti téren is egyre több teendő akadt, mert a nyomdaüzemekben, a változott konjunkturával kapcsolatban egyre sűrűbben fordultak elő árszabálýsérelmek, amelyek elsősorban a személyzetek további redukcióját célozták. A békéltető bíróságokon s az Árszabályhivatalon keresztül és a vezetők személyes intervenció útján sikerült azonban az árszabály rendelkezéseinek érvényt szerezni, ámbár igen sokszor csak hosszadalmas tárgyalások után. Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy az Ársz.-hivatal 1923 november hó 13-iki ülésén első ízben kellett pártatlan elnököt döntéshozatalra felkérni, ahogy azt az árszabály előírja arra az esetre, ha a két fél nem tud megegyezni. A pártatlan elnök egy bratislavai bíró volt, aki nagy igyekezettel és szertartásszással látta el tisztét, de miután szakmai dolgokban nem volt járatos, salamoni ítélettel mindkét fél kielégítésére törekedett, és a kérdéses két ügynek egyikében a munkaadóknak, a másikban a munkásságnak adott igazat. Mindkét fél a döntéssel annyira meg volt elégedve, hogy azóta sem szorgalmazták pártatlan elnök szereplését.

Komolyabb konfliktus csak egy adódott elő, a trnavai Sv. Vojtech pápi nyomdában, ahol minden jóakaratu intervenció hajótörést szenvedett egy Hodál nevű pap erőszakosságán. Miután ezzel az úrral minden megegyezés ki volt zárva, szaktársaink elhagyták az üzemet és a nyomdában a „Melantrich“ nevű brünni keresztényszocialista szakszervezet emberei vették át a munkát.

Az V. rendes évi küldöttközgyűlés a pünkösdi ünnepek alatt ülésezett Bratislavában. A küldötteken és a vezetőségen kívül, a Szövetség részéről Püst szaktárs jelent meg. Május 20-án este előértekezletet tartottak a küldöttek, amelyen a csehszlovákiai grafikai szakmák közös képviselte Brünmben lefolyt konferenciájának határozata alapján az ellenállási alap illetékét 1½ százalékra emelték fel. Másnap a kereskedelmi és iparkamarában zajlott le a küldöttközgyűlés. A vezetőség minden kérdést felölöl jelentését, amelyet Schulcz szaktárs adott elő, a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette. A beérkezett segély- és illetékemelési indítványokkal szemben a közgyűlés a központi vezetőségnek már fentebb ismertetett javaslatát tette határozattá. Schulcz Ignác titkár és Petrik Szilveszter pénztáros szaktársakat a közgyűlés egyhangulag megerősítette állásukban. Kimondotta még a közgyűlés, hogy az országos vezetőségbe a három legnagyobb helyicsopott: Košice, Užhorod és Trnava egy-egy tagot jelöl, akik döntő fontosságú ügyek tárgyalásánál résztvesznek az ülésen. Trnavának ez a joga azóta megszűnt s most csak a másik két város küld ki egy-egy vezetőségi tagot.

Országos szavazással a következő szaktársak lettek megválasztva az új vezetőségbe: Beranek Ottó, Bláha Ján, Daňhelka Václav, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gáspár János, Kowarik Károly, Köstler Ágoston, Kugelmann Gyula, Labuda József, Mísal Martin, Poul Ferenc, Steiner Mór, Schulcz Ignác, Kalinovics Ferenc (Košice), Schwingula Ferenc (Užhorod), Zahradník G. (Trnava). Felügyelőbizottság: Babic József, Bogušovský Emil, Červen István, Derka Béla, Hron Ferenc és Hruby Antal. Az országos vezetőség alakuló ülésén az elnökség a következőképpen alakult meg: Faczinek Pál elnök, Kugelmann és Erdelský alelnökök; Mísal szlovák jegyző; Kugelmann német jegyző, Fleischer Károly magyar jegyző.

Június 12-én a munkaadók grémiumainak országos szövetsége egyesületünkhöz egy átiratot intézett és kérte annak tárgyalását az Árszabályhivatal legközelebbi ülésén. Az átiratban rámutatott az általános gazdasági válságra, a szlovenszkói nyomdaipar krízisére, amelyet a történelmi országok nyomdaiparának versenye és favorizálása az állami hivatalok részéről csak fokoz, s mindezekben a bajokon úgy kívánt segíteni, hogy a munkásság mondjon le önként az átmeneti pótlékokról és arról a különbözetről, amely a történelmi országok és a szlovenszkói bérminimumok között fennáll. A július hó 4-én tartott országos vezetőségi ülés foglalkozott a munkaadók átiratával s megfogalmazta az erre adandó választ, amelyben leszögezte,

hogy a kollektív szerződés 1924 december 31-ig lett megkötve és annak alapvető rendelkezései e napig még nem változtathatók. A bérek leszállításának csak egy módja lehetséges, ha a megválasztott paritásos árvizsgáló bizottság az Árszabályhivatalnak jelentést tenne az életszükségleti cikkek megfelelő százalékkal való olcsóbbodásáról. Ez az átirat átnyújtásának napjáig nem történt meg, de a megélhetési viszonyok folytán meg sem történhetett. A Typographia hosszabb közleményben foglalkozott az átirattal és az arra adott válasszal és megállapította, hogy a bérleszállítás egyébként sem hozná magával a krízis enyhülését, amit legjobban bizonyít a kollektív szerződés megkötésénél eszközölt bérleszállítás is. A munkásság az új bérek elfogadásával már meghozta a legmesszebbmenő anyagi áldozatot a válság enyhítése érdekében, s miután ez az anyagi áldozat életnívónk kényszerű leszállítása mellett céltalannak is bizonyult, új módokat kell keresni az orvoslásra. Ajánlotta, hogy mindkét érdekelttség küldjön ki egy 3—3 tagú bizottságot, amely sürgősen vizsgálat tárgyává tenné mindama lehetőségeket, amelyek alkalmasak volnának a nyomasztó nyomdaipari krízis enyhítésére. Ez a bizottság dolgozzon ki egy nyomtatványárszabást, szabjon gátat minden szennykonkurrenciának és hasson oda, hogy a Szlovenszkóban szükségelt összes nyomtatványok a mi üzemeinkben készüljenek. A munkásérdekelttség tehát már a krízis elején rámutatott a válság enyhítésének helyes módzataira, amelyek később, a csorbatói egyezségben teljes mértékben érvényre jutottak. A munkaadók novemberben tartott rendes évi közgyűlése egy küldöttséget menesztett Szlovenszko teljhatalmu miniszteréhez, akinek egy emlékiratot nyújtott át, melyben felsorolta a szlovenszkói nyomdaipar sérelmeit és legalább az egyforma bánásmód elve alapján, a szlovenszkói nyomdaipar támogatását kérte tőle, 7 pontban foglalva össze azokat az intézkedéseket, amelyek fogantatását feltétlenül szükségesnek tartotta. Ennek az emlékiratnak csak igen csekély eredménye volt.

Hosszas tárgyalások után sikerült a budapesti nyomdászegyesülettel megegyezést létesíteni és a bratislavai egyesületi ház, a rokkantak és árvák segélyezése fejében átment a Szlovenszkói grafikai munkások egyesületének tulajdonába. A megállapodás végleges nyélbeütése céljából augusztusban Faczinek és Kugelmann szaktársak lettek Budapestre kiküldve. A ház átvételével kapcsolatban, különböző formában felmerült a ház átalakításának és egy harmadik emelet ráépítésének terve, a költségvetés azonban oly horribilis összeget mutatott, hogy ez megvalósíthatat-

lannak bizonyult és csupán a ház alapos tatarozására került sor, amelynek költségeit a lakóvédelmi törvény értelmében, amortizációs alapon a lakók fedezték. A ház telegekönyvi átirása csak 1927-ben történt meg.

Kulturális téren ez az esztendő szép eredményeket hozott. Első helyen említjük meg, hogy Bratislavában nyomdásztanonc szakiskola létesült, amelyben április 4-én kezdtek el a tanítást. Ez az iskola, amely később kis tanműhelylyel bővült, elismerésreméltó szaknevelő munkát végez, amelynek eredményességét az azóta eltelt évek során kiadott értesítők és a fiúk munkáinak kiállításai igazolják. Az év elején indult meg az egyesület kiadásában a „Slovenská Grafika“, amely csakhamar külföldön is elismertté tette nevét. A Typographia szaklap január 1-étől mint hetilap jelenik meg 2—2 oldalon, szlovák és magyar nyelven. Megnagyobbított formátuma és rendszeres heti megjelenése lehetővé teszi a szaktársak kimerítőbb tájékoztatását. Mint kultúreseményt regisztráljuk a Typografia sportklub február havában történt megalakulását is, mert sportegyesületünk a szükséges és hasznos testnevelés mellett a kultúrmunkába is eredményesen kapcsolódott bele. — Kultúrszekcióink programszerű működéséből kiemeljük a Gépmester-kör háromnapos tanulmánykirándulását Budapestre, június 29-től július 1-ig és a Typographenbund szeptember 8—9-iki kétnapos kirándulását Prágába, amelyek a szakmai ismeretek fejlesztésén kívül felújították és mélyítették a szaktársi és baráti kapcsolatokat a városok nyomdászai között.

A kultúrmunkát a központi vezetőség is elősegítette, egyrészt a kulturkörök kiadós szubvencionálásával, másrészt saját hatáskörében előadások és tanfolyamok rendezésével. Ilyen célokra a közgyűlés az ország négy legnagyobb városának egyenkint 1000 korona szubvenciót szavazott meg. Ezek a városok a központ által jóváhagyott kulturprogramot, a szaktársak indolenciája miatt csak mérsékelt sikerrel bonyolították le. Bratislavában ez a bűnös indolencia odáig terjedt, hogy a vezetőség által összeállított nagyszabású, minden kérdést felölelő kulturelóadás-sorozatot le kellett fujni. Ez a betegség, sajnos, még a mai napig is kerékkötője minden messzebbmenő kulturális munkának.

Ezzel szemben minden dicséretet érdemel a szaktársak szolidáris áldozatkészsége, amely úgy bajbajutott tagjainkkal mint az összmunkássággal szemben is megnyilvánult. Munkanélkülieink egyesületi segélyük kimerítése után, némely helyicsoportban már a második száz napi segély alatt is, a helyialapból rendkívüli segélyekben részesül-

tek. Miután az egyesületi pénztár állománya, a gazdasági krízis folytán nem tette lehetővé karácsonyi segélyek folyósítását, hat héten keresztül szakmunkások heti 2, segédmunkások heti 1 koronával adóztak erre a célra, hogy a szeretet ünnepére a mi szegényeinknek is kalács kerüljön az asztalára. Ugyancsak külön adót vetett ki az egyesület a nagy csehszlovákiai bányászsztrájk támogatására, amelyre két héten keresztül a kereset két százalékát adtuk le. A németországi nyomdászegyesület anyagi felsegítésére öt héten keresztül heti 2 koronát fizettek a szakmunkások. Mind ezt a jelentős anyagi áldozatot tagjaink, a kedvezőtlen megélhetési viszonyok dacára is, a legnagyobb készséggel teljesítették, tanujelét adván öntudatuknak és szolidáris készségüknek.

Egyesületünk, illetve annak tagjai a munkásság politikai mozgalmába is belekapcsolódtak és a szeptember 16-ikán tartott községi választásokon több szaktársunk került be a képviselőtestületekbe.

A gazdasági válságból eredő nehézségek dacára, az egyesület vezetősége tovább dolgozott a szervezeti intézmények kiépítésén. Ennek a munkának egyik jelentős állomása volt a bratislavai ifjúság munkásságának szervezeti megalakítása, amelynek mintájára később a többi nagyobb helyi csoportokban is létesültek nyomdásztanonc szakcsoportok.

A gazdasági válságban és az ezzel járó nagy munkanélküliségben, sajnos, az 1924. esztendő sem hozott változást. Az egyesületi munkaközvetítő, a három kerület jelentése alapján januárban 110 munkanélküli szedőt, 20 gépmestert, 3 öntőt és 32 munkásnőt mutatott ki, közvetítés pedig egyáltalában nem volt, néhány kísértőtől eltekintve. Ez az aggasztó helyzet késztette a vezetőséget, hogy a munkaadóktól a tanoncfelvételi tilalom meghosszabbítását kérje. A munkaadók ehhez a január hó 3-án lefolyt megbeszélésen hozzá is járultak, még pedig olyan formában, hogy 1924 december 31-ig tanoncot csak az illetékes kerületi békéltető bíróság előzetes hozzájárulásával szabadott felvenni. Harcot indított a vezetőség a különórázás ellen és utasította az üzemi tanácsokat, illetve a bizalmiférfiakat, hogy az ipartörvény alapján csak az iparfelügyelőség írásbeli engedélyének felmutatására járuljanak hozzá a különórázáshoz.

A munkanélküliek nyomorát némileg enyhítette, hogy a szövetség elnökének állandó intervenciójára, néhány elszórt esettől eltekintve, rendszeren folyósították az állami munkanélküli segélyt, ami napi 10 koronát tett. Családok minden családtagjuk után külön segélypótlékot kaptak. Július 1-én azonban ezt a segélyt lényegesen leszállították.

A munkanélküliség nemcsak nálunk öltött katasztrófális méreteket, hanem a Csehszlovák köztársaság egész nyomdaiparában, úgy hogy a Szövetség vezetősége az egyik országos egyesület körzetéből a másik országrészbe való költözködést az illető országos vezetőség előzetes engedélyéhez kötötte. Ez a korlátozás a mai napig is fennáll.

Az általános nyomorúságot egyes munkaadók a maguk javára akarták kihasználni. Így például Vigh úr, a közismert losonci nyomdatulajdonos, akinek árszabálýserelei állandóan ott szerepeltek a békéltető bíróságok napirendjén, ebbe a manőverbe másokat is bele akart vonni. Körlevélben február 3-ára értekezletre hívta össze a munkaadókat Losoncra, amelynek célja az árszabály felrúgása lett volna. A körlevélben leszögezte, hogy erre most van az alkalmas pillanat, amelyet nem szabad elszalasztani. Dicséretére legyen mondvá, a munkaadók szövetsége haláldéktalanul egy ellenkörlevéllel fordult tagjaihoz, amelyben figyelmeztette őket egy ilyen lépés veszedelmére. Közben a Vigh úr eszméjével szimpatizáló munkaadók is megtudták, hogy itt nem a munkaadók összességének, hanem Vigh úr és lučeneci társainak személyes érdekeiről van szó, amennyiben ilyen módon akartak kibújni a békéltető bíróság határozatainak teljesítése elől. Így történt aztán, hogy egyetlen egy meghívott principális sem jelent meg az értekezleten, sőt még a körlevelet aláírt 5 lučeneci főnök sem jött el teljes számban, ami felett azután addig civakodtak az urak, amíg hajba nem kaptak. Ezzel véget is ért a lučeneci forradalom.

Sulyosabb kimenetelű volt a trnavai Sv. Vojtech vállalat nyomdájában kitört konfliktus. Mint már említettük, itt Hodál főtitisztelendő úr keverte a kártyákat és a helyzet az üzembn a sorozatos és tudatos árszabálýserelemek következtében annyira kiéleződött, hogy tagjaink beszüntették a munkát. A nyomdaigazgatóság erre a brünni Melantrich keresztényszocialista szakszervezet tagjait állította munkába, nem törődve azzal, hogy a helybeli családok nyomdai munkások kenyér nélkül maradtak. Ez az eljárás, amely aligha hozható összhangba a nagyhangon hirdetett keresztényi szeretettel, a legnagyobb felháborodást váltotta ki a trnavai összmunkásságnál. Egymást érték a nyilvános népgyűlések és tüntetések, amelyeken Schulcz szaktárs és a Szakszervezeti Tanács részéről Santruček elvtárs ismértették a tényállást. Hodál úr azonban ezután sem volt hajlandó a kollektív szerződést aláírni és így a kenyértelessé vált szaktársakat máshol kellett elhelyezni. Ebben a mozgalomban is egyes közigazgatási hatóságok nyilvánvaló rosszakaratával kellett megküzdenünk, ami a fejét

felvetni készülő reakció csálhatatlan előjele volt. E hatósági túlkapások miatt egyesületünk vezetősége nyílt levélben fordult a Csehszlovák Szakszervezeti Szövetséghez, amelyben orvoslást sürgetett.

Röviddel a trnavai események után, Užhorodon rendőrség oszlatta fel taggyűléseinket, arra való hivatkozással, hogy alapszabályainkat nem terjesztették be az ottani kormányzónak jóváhagyás végett. Itt rögtöni intervencióval biztosítottuk a csoport zavartalan működését.

Az egyesület VI. évi rendes közgyűlését Košicén tartotta meg, pünkösdi első napján. Pünkösdi másodnapján a košicei helyicsoporthoz ünnepelte fennállásának 50 esztendőjubiläumát, impozáns keretekben. Elsősorban is ennek a jubileumnak lefolyását ismertettük vázlatosan. A jubileumi ünnepségek a küldöttközgyűlés befejezése után, vasárnap este vették kezdetüket egy ünnepi hangversennyel, amelyen a bratislavai Typographenbund dalkör teljes ének-kara nagy sikerrel működött közre. Hangverseny után jól-sikerült táncmulatság volt. Hétfőn délelőtt 10 órakor vette kezdetét a jubilaris közgyűlés a Városháza dísztermében. A Szövetség küldöttjén, Němeček szaktárson, a központ kiküldöttjein és a vidéki küldötteken kívül megjelentek a helybeli társadalmi körök és testületek képviselői és a košicei nyomdászsg. Kalinovits és Banekovics szaktársak megnyitója után Rosenberg és Horváth szaktársak ismertették a helyicsoporthoz 50 éves működését, amelynek szép leírását albumban, nyomtatásban is kiadta a csoport. Az üdvözlő beszédek sorát Němeček szaktárs nyitotta meg, majd Faczinek szaktárs az Egyesület nevében szólalt fel. Utána számos szónok tolmácsolta megbízói üdvözlését. A beérkezett üdvözlő levelek és táviratok felolvasása után Banekovics és Kalinovics szaktársak mondtak köszönetet a csoport nevében. Az ünnepséget a Typographenbund éneke nyitotta meg és zárta le. Délután 2 órakor 250 területes társaság volt a Schalkház nagytermében. Az elhangzott számos pohárköszöntő közül különösen Schulcz szaktárs meglepő szavai és Czwick szaktárs orosz nyelven elmondott beszéde keltett mély hatást. Ezzel véget is értek az ünnepségek, amelyek a košicei helyicsoporthoz eredményekben és tradíciókban gazdag félszázados működését zárták le, hogy kiindulási pontul és buzdításul szolgáljanak egyesületünk második legnagyobb csoportjának további fejlődéséhez.

Megelőző nap, pünkösdi vasárnapján zajlott le a VI. rendes évi küldöttközgyűlés a košicei Városháza termében, amelyen a hivatalból résztvevő tagokon kívül 19 helyicsoporthoz 24 taggal képviseltette magát. A Szövetség ré-

széről Nèmeček szaktárs jelent meg, aki lendületes beszédében rámutatott a feltétlen fegyelem, a nemzetiségre és politikai meggyőződésre való különbség nélküli összetartás jelentőségére. Fejtegetéseit lelkes tapssal jutalmazták a jelenlevők. Az üdvözlő beszédek után Schulcz szaktárs két órás beszámolót tartott a vezetőség elmúlt évi működéséről, amelynek során kitért az egyesület anyagi helyzetének megszilárdulására, ami a 140.031,29 Kcs tiszta hozadékból is kitűnik. Utalt az egyesület ezévből nyomatásban először kiadott évi jelentésére, amelynek adataiból kitűnik, hogy ezt az eredményt nem a tagok jogainak és érdekeinek megrovíditásával, hanem a minden szempontból keresztülvitt takarékossággal és a segélyezésnek biztos bázisokra való fektetésével sikerült elérni. Ismertette az általános gazdasági krízist, amelynek következménye az egyre növekvő munkanélküliség és vázolta a vezetőség rendszabályait ennek enyhítésére. Végül beszámolt az országos munkásbiztosító pénztárral kötött megállapodásról, amelynek értelmében évenként 30—40 tagunk mehet szanatóriumba vagy üdülőhelyre, egyesületünk szanatóriumi alapjának és a betegsegélyező pénztárnak 50—50 százalékos hozzájárulásával. Rámutatott még az új kollektív szerződés megkötésének eshetőségeire, amelyek a legmesszebbmenő felkészültséget teszik szükségessé. Schulcz szaktárs titkári, Petrik Sylvester szaktárs pénztárosi és Hruby szaktárs ellenőri jelentését a közgyűlés tudomásul vette.

Az indítványok során a küldöttközgyűlés hozzájárult a központi vezetőség javaslatához, hogy a különilleték heti 2 koronával szállíttassék le, egyben azonban elfogadta a spišská nová vesi helyicsoport indítványát, amely szerint ez a 2 korona 1924 végéig továbbfizetendő és az így összegyűlt összeg az ellenállási alaphoz csatolandó. Ha erre az összegre egy esetleges bérharc kapcsán annak idején nem volna szükség, az a karácsonyi segélyek folyósítására lesz felhasználva. A küldöttközgyűlés elfogadta a vezetőség előterjesztését egy 8 tagú állandó árszabálytárgyaló bizottság delegálására, 2000 koronát a helyicsoportokban rendezendő kultúrelőadásokra, 1000 koronát pedig a helyicsoport könyvtárak kiépítésére szavazott meg. Ezzel a küldöttközgyűlés Fácinek Pál elnök zárszavával végetért.

Röviddel a küldöttközgyűlés után a munkaadók 1924 június 30-án kelt átiratukban felmondták december 31-ére a kollektív szerződést. Maga a felmondás ténye nem volt meglepetés, annál nagyobb csodálkozást keltett azonban, hogy a főnökök, egy nem létező megállapodásra hivatkozva közölték, hogy 1925 január 1-től kezdve a történelmi országok árszabálya automatikusan nálunk is érvénybelép

és pusztán ennek a határozatnak keresztülvitele céljából delegálták árszabálytárgyaló bizottságukat. Csak természetes, hogy a munkásérdekeltség ezt a diktátumnak beillő értesítést, amely már magában hordozta a bekövetkezett árszabályharc csiráját, a legnagyobb határozottsággal utasította vissza. A munkaadókhoz intézett válasziratban egyesületünk vezetősége rámutatott arra, hogy a munkásérdekeltség soha nem járult hozzá és soha ígéretet nem tett a prágai árszabály automatikus átvételére, sőt ellenkezőleg az összes jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy mindig ragaszkodtunk a külön árszabályhoz mindaddig, amíg a megélhetési viszonyok a köztársaság országaiban eltérést mutatnak. Ennek leszögezésével azt az előterjesztést tettük a munkaadóknak, hogy mindkét fél 1924 augusztus 1-én délben cserélje ki az árszabályrevízióra vonatkozó konkrét javaslatait, amelyek 8 napon belül nyilvánosságra hozandók. Hogy az árszabálytárgyalások az érvényben levő kollektív szerződés lejártáig befejezhetők legyenek, javasoltuk, hogy már 1924 november 3-án vegyék kezdetüket.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a munkaadók fenti agresszív álláspontját egyes košicei munkaadók erőszakolták ki a nyomdatulajdonosok stubnyai kongresszusán. Ezek között vezető szerepet játszott Matzner úr, aki már az előző kollektív szerződés tárgyalásánál is a „scharfmacher” szerepében lépett fel.

Csakhamar megérkezett a munkaadók válasza, amelyben hozzájárulásukat adták a javaslatok kicserélésére előterjesztett dátumhoz, azonban az árszabálytárgyalások megkezdésének időpontjául október 6-át javasolták. Ehhez vezetőségünk is hozzájárult.

Közben országos szavazás útján új vezetőség került az egyesület élére, amelynek tagjai a következő szaktársak voltak: Bajza Ján, Beranek Otto, Daňhelka Václav, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gáspár János, Gressó József, Kowarik Károly, Kugelmann Gyula, Mísal Martin, Poul Ferenc, Steiner Mór, Sedilek Štefan, Vlčan György, Laupál Antal (Košice), Révay Tivadar (Užhorod), Zahradník Géza (Trnava). A felügyelőbizottság tagjai: Babic József, Bláha Vojtech, Červen Štefan, Hron Ferenc, Hruby Antal, Kozsich Antal szaktársak lettek. Az elnökség a következő szaktársakból alakult: Faczinek Pál elnök; Mísal Martin szlovák, Kugelmann Gyula német és Fleischer Károly magyar jegyzők.

Az új vezetőség legnagyobb figyelmét a küszöbön álló árszabályrevízió kötötte le. Augusztus és szeptemberben az ország minden nyomdávárosában taggyűléseket hívott egybe, amelyeken a központ küldöttei ismertették a helyzetet

és a tagokat harckészségre és kitartásra buzdították. Erre annál is inkább szükség volt, mert augusztus 1-én, az árszabályjavaslatok kicserélésénél a munkaadók egy átiratot nyújtottak át, amelyben újból leszögezték álláspontjukat a prágai kollektív szerződés teljes átvétele mellett, mely elhatározásuk — úgymond — szükségtelenné teszi külön javaslatok előterjesztését. Ez az átirat ultimátumnak is beillett s most már látható volt, hogy a küszöbön álló árszabálymozgalom aligha fog harc nélkül lezajlani. Ugyancsak augusztus 1-én nyújtottuk át a mi árszabálymódosító javaslatainkat, amelyek kisebb változtatásokat tartalmaztak a munkaidőre, a betegség és katonai szolgálat idejére fizetendő bérmegeterítésre, a fizetett szabadságidő felosztására, a gépszedők tanulási idejének és béreinek szabályozására, a nyomógépek kezelésére stb. vonatkozólag, végül a tanoncfelvételi skála alapos revízióját követeltük.

A taggyűléseken nagy elkeseredéssel vettek tudomást szaktársaink a munkaadók álláspontjáról és egyhangu határozattal útasították a vezetőséget, hogy a legvégső eszközökkel is igyekezzen megvédeni eddigi vívmányainkat. Bratislavában az augusztus 15-én megtartott általános taggyűlésen kívül a vezetőség külön-külön értekezleteket hívott egybe: a nyomdai és könyvkötészeti munkásnők, a nyomdai segédmunkások, a tanulóleányok és tanoncok, a gépmeserek és nyomók, végül a gépszedők és tömöntők részére, amelyek ugyancsak az árszabályrevízióval foglalkoztak.

De a munkaadótáborban is nagyban folyt a készülődés. Különösen egyes košicei munkaadók tanusítottak nagy agresszivitást és kisebb-nagyobb tudatos árszabálýsérelemmel igyekeztek zavart csinálni és a helyzetet kiélezni.

Ilyen feszült hangulatban ült össze október 13-án Košícén a két érdekeltség árszabálybizottsága. A munkaadók részéről mint megbízottak megjelentek: Id. Angermayer Károly, ifj. Angermayer Károly, Koós, Matzner, Szeley, Moskóczi, Nehasil, Novák, Földesi, Keller és Katona urak; a munkások részéről: Faczinek, Kugelman, Schulcz, Mísal, Werner, Polacsek, Schwingula és Jámbor szaktársak. Jelen voltak továbbá Čejka úr, a prágai központi grémium titkára és Němeček szaktárs, Szövetségünk elnöke. A tárgyalás elején a felek megegyeztek abban, hogy pontról-pontra menve, új árszabályt fognak szerkeszteni. Szenvedelmes vita indult meg minden egyes pontnál, különösen a munkaidőre, a munkabérre és a fizetett szabadságra vonatkozó pontoknál. Egy heti tanácskozás után a munkásérdekeltség kérelmére a tárgyalásokat félbeszakították és Bratislavába helyezték át, ahol szerdán, október 22-én folytatódott az egyesületi helyiségben szombaton délig. Ekkor

folytatásuk a munkaadók kívánságára november 3-ára lett elhalasztva. A november 3-án megindult folytatólagos tárgyalás azonban már november 4-én megszakadt a munkaadók makacssága miatt, akik a prágai árszabályban meghatározott minimális munkabérek bevezetéséhez ragaszkodtak. Ez heti 30–40 koronás bérredukciót jelentett volna, amibe a munkásság már csak azért sem mehetett bele, mert a paritásos árvizsgáló bizottság legutolsó jelentése 20 százalékos drágulást állapított meg, ami béremelésre jogosított volna. Emellett a munkaadók követelték a 8 órás munkaidő bevezetését minden éjjeli és nappali munkakategóriában és megszegve a košicei tárgyalásokon tett ígéretüket, ragaszkodtak a fizetett szabadságidő eltörléséhez, illetve korlátozásához. Ez volt a helyzet már a tárgyalások október 25-én történt megszakításakor is. Az árszabálytárgyalóbizottság a vasárnapon, november 2-án Bratislavában tartott országos vezetőségi ülésen beszámolt addigi működéséről és vázolta a felmerült nehézségeket. Ezen az ülésen a Szövetség elnöke, Němeček szaktárs is résztvett. Beható vita után az ülés egy a másnap folytatandó árszabálytárgyalásokon a munkaadókhoz intézendő határozati javaslatot dolgozott ki, amelyben ajánlottuk a jelenlegi kollektív szerződés meghosszabbítását, s ennek ellenében hozzájárultunk ahhoz, hogy a legközelebbi kollektív szerződés együttes tárgyalás útján az egész köztársaság területére köttessék meg. A munkaadók azonban elutasították ezt a javaslatot, s miután továbbra is ragaszkodtak a bérleszállításhoz és a munkaidő meghosszabbításához, a tárgyalások kedden, november 4-én végleg megszakadtak. A központi vezetőség utasítására a nyomdai munkásság Bratislavában csütörtökön, Košicén pénteken és Užhorodon szombaton délután 1/4 órakor megszakította a munkát és taggyűléseket tartott, amelyeken a közp. vezetőség küldöttjei ismertették a napirendet. A taggyűlés befejezése után az éjjeli lapszemélyzetek bementek dolgozni. Ezenkívül szigorú rendelkezést adott ki a vezetőség mindennemű különórás beszüntetésére és újabb munkaszakas (Schicht) bevezetését eltiltotta. Ezzel a munkamegszakítással és ezekkel a rendszabályokkal tudtul adtuk a munkaadóknak, hogy szűkkeblűségek és reakciós törekvéseik a legmesszebbmenő ellenállásunkat váltották ki. A munkaadók táborában nagy megrökönyödéssel fogadták ezt az akciót és november 7-én kelt átiratukban megtorlással fenyegetődtek. Az ellentétek tehát a végsőkéig kiéleződtek. November 16-án, vasárnapon újból összeült a központi vezetőség és az árszabálytárgyaló bizottság munkásdelegációja és hosszas tanácskozás után megállapodott abban, hogy szerdán, november

19-én reggel, a munka megkezdése előtt a bizalmiférfiak Szlovenszko és Podkarpatszka Rusz minden nyomdaüzemében egy megállapodást terjesztenek be aláírás végett a munkaadónak, amely szerint ez hozzájárul ahhoz, hogy a fennálló kollektív szerződés érvényét arra az időtartamra hosszabbítsák meg, amennyire a november 17-én meginduló tárgyalásokon a prágai árszabályt megkötik s hogy ennek lejárta után közös tárgyalások útján új birodalmi kollektív szerződés köttessék, természetesen azzal a feltétellel, hogy a jövőben is tekintetbe veendők a köztársaság országaiban uralkodó különböző megélhetési viszonyok. 1924 október 1-ével az akkor érvényben levő minimumok az állami indexszámmal egyenlőnek tekintendők és annak alakulása szerint történik a bérszabályozás, az áremelkedés vagy csökkenés százalékának arányában.

Ezt a megállapodási formulát a bizalmiférfiak szerint este a munkaadók aláírásával vagy anélkül visszakérték és csütörtökön, november 20-án reggel Bratislavában, Košicén, Užhorodon és Prešovon a központ rendeletére csak azokban az üzemekben vették fel a munkát, ahol a munkaadó a megállapodást aláírta. Az ország többi városaiban, további intézkedésig tovább folyt a munka. Ezzel a lépéssel kezdetét vette a sztrájk, amelyet nem tett kikerülhetővé a munkaadók szövetségének november 19-iki átirata sem, miután ők abban újból leszögezték addigi álláspontjukat, amely békés tárgyalások alapját nem képezhette. Ezt a tényt válasziratunkban közöltük a munkaadókkal és kifejeztük hajlandóságunkat a békés megállapodásra, amennyiben elállnak merev és tarthatatlan redukciós álláspontjuktól. Erre az átiratra már válasz nem érkezett.

A megállapodást a benyújtás napján a Štátna, Pocisk a spol., Concordia, Gutenberg, Merkur, Klinger, Kowarik és Viktoria nyomdák irták alá: Ezek az üzemeken kívül, az ország legnagyobb négy nyomdavárosában szünetelt a munka. A munkaadók szövetsége erre rendeletet adott ki, hogy az ország minden nyomdaüzemében zárják ki a munkásokat. Ezt a rendelkezést nagyon sok helyen nem hajtották végre a munkaadók, de itt önkéntelenül is segítségükre voltunk, mert méltó feleletül a kizárásra a szakszervezet vezetősége az egész ország területére általános nyomdászsztrájkot rendelt el, úgy hogy a megállapodást aláírt nyomdákon kívül minden üzemből kivonultak a munkások. Az országot Bratislava és Košice székhellyel két sztrájkterületre osztotta fel a vezetőség és szombaton, november 29-én kifizették az első sztrájksegélyeket. A dolgozó nyomdai munkások keresetük 10 százalékát adták le a sztrájkalapra.

A mozgalom ötödik napján már nagy hevességgel dúlt a harc, amely teljes hat hétig tartott. A napilapok közül csak a Robotnícke Noviny és a Reggel jelentek meg, mindkettő Bratislavában, amelyek az igazság álláspontján állva, a mi ügyünket szolgálták. A munkaadók testülete eleinte a cseh- és morvaországi lapok útján igyekezett álláspontját védelmezni, később azonban, egyes magukról megféleldeztet ujságírók segítségével, akik leültek a gép mellé szedni és egy féltucatnyi nyomdásznak csúfolt sztrájktrővel sikerült a sztrájk utolsó szakában a Slovenský Deník című lapot a Slovenská kníhtlačiareňben naponként 4 oldalon megjelentetniük. Most már ezen a lapon keresztül támadtak bennünket nagy hevességgel. Emellett valószínűs rőpiratháború indult meg a két fél között, amelyek hangja nem volt mindig szalonképes, de hű tükre volt azoknak a nagy ellentéteknek, amelyek a sztrájk kitöréséhez vezettek.

A szlovenszkói nyomdai munkásság dicséretreméltó elszántsággal és áldozatkészséggel tartott ki a legutolsó napig és köteteket lehetne írni a városok sztrájkanyáinak vig és megható életéről, a sztrájkjárőrökről, a rendőrséggel és a sztrájktrőrökkel vívott kisebb csetepatékról, az éjjel-nappal állandó sürgős-forgásról az egyesületben, az éjjeli cirkálásról, a tanoncok bátor magatartásáról. Mindez a mai generációnak még élénk emlékezetében van, a jövő generáció részére pedig a Typographiában közölt sztrájktrőkör ragad ki néhány karakterisztikus esetet, amelyekre e szűk keretek között ki nem térhetünk. Azonban e helyen is meg kell emlékeznünk a leghatásosabb és legszebb epizódra, a bratislavai sztrájkanyán lefolyt karácsonyi ünnepélyre. A harc legsúlyosabb és legbizonytalanabb napjaiban meggyújtottuk a karácsonyfa szeretetet és reménységet jelképező gyertyáit, amelyek fényében ünnepi szónokaink méltatták az ünnepély szimbólikus jelentőségét abban az örök harcban, amelyet a kizsákmányoltak vívnak a kizsákmányolókkal. A teljes számban összegyűlt nyomdászság határtalan lelkesedéssel itt tett újból fogadalmat rendíthetetlen hűségéről és ragaszkodásáról a szakszervezet iránt és további szívós kitartásáról a nehéz harcban. A lélekemelő ünnepélyt a gyermekek megajándékozása és kedélyes családi mulatság követte. A bratislavai nyomdai munkásság azóta is minden esztendőben karácsonyi ünnepélyt rendez a sztrájk emlékére.

A közönség túlnyomóan nagy része szimpátiával viseltetett harcunk iránt, ami abban is megnyilvánult, hogy egyes helyeken az orvosok ingyen gyógyították és a borbélyok ingyen borotválták tagjainkat és számos természet-

beni adományt juttattak a sztrájktagyára a nemesen gondolkodó emberbarátok. Az ország munkássága is élénk figyelemmel kísérte a sztrájkot, ha nem is volt módjában segítségünkre sietni. Keservesen csalódtunk azonban egyes újságírókban, akik teljesen a kapitalisták érdekeit védelmezték, sőt sztrájk törésre is vállalkoztak. Pedig azt hittük, hogy a közös kenyérsors legalábbis semleges magatartásra fogja bírni őket. Voltak azonban újságírók, akik teljes szívükkel a mi ügyünk mellé állottak, szóban és írásban harcolva igazunkért. Ezek magatartása elfeledteti velünk a többiek mindenképpen elítélendő eljárását és reményt ad arra, hogy a jövőben a két egymásra utalt testület nem fog egymás érdekei ellen véteni.

Szövetségünk vezetősége és a többi testvéregyesületek természetesen a legnagyobb erkölcsi és anyagi támogatásban részesítették bennünket és Nemeček szaktárs, elnök több ízben járt a sztrájk idején Bratislavában, ahol személyes intervenciójával sokat lendített az ügyeken. A szomszédos országok egyesületeit és a nemzetközi titkárságot is pontosan értesítettük a harc minden fázisáról, amelynek lefolyását és eredményét mindenhol a legnagyobb elismeréssel figyelték.

Most még a sztrájk tulajdonképpeni lefolyását akarjuk röviden ismertetni. Az általános sztrájk kimondása után — karácsony előtti főszezon lévén — a munkaadók egy részénél, de különösen az újságkiadók táborában mozgalom indult meg a tárgyalások megindítása iránt. Bratislava város tanácsa is kezébe vette a közvetítést és ennek megbízásából december 1-én dr. Krausz Ferenc alpolgármester elnöksége alatt első ízben jöttek össze a harcban álló felek. A munkaadókat Angermayer, Nehasil és Moskóczi urak; egyesületünket Kowarik, Mísal és Schulcz szaktársak képviselték. Két napi tárgyalás után az információs tárgyalások befejeződtek, minden konkrét eredmény nélkül, mert a munkaadók egyes érdekeltségeik kívánságai szerint óráról-órára változtatták meg előterjesztéseiket s ezt a taktikázást később is folytatták, a közvetítőként szereplő dr. Kovács városi tanácsos útján.

Bratislava város népjóléti ügyosztályának ilyen körülmények mellett eredménytelenül végződött közvetítése után a szlovenszkoí teljhatalmu miniszter megbízta dr. Fric miniszteri tanácsost, hogy közvetítés útján igyekezzen a nyomdaiparban a békét megteremteni. Dr. Fric, miután mindkét fél álláspontjára vonatkozólag megfelelő információkat szerzett be, december 15-re, hétfő délutánra meghívta a két érdekeltség képviselőit előzetes megbeszélésre, amelyen a hatóságok megbízottai is résztvettek. Több-

órás vita után kiderült, hogy a munkaadók makacsul ragaszkodnak bérleszállító törekvéseikhez és taktikázásukból nyilvánvalóvá vált, hogy karácsony előtt a munkát már nem akarják felvenni, mert egyrészt meg akarták takarítani a karácsonyi ünnepek kifizetését, másrészt azt remélték, hogy a sztrájkban töltött karácsonyi ünnepek depri-málólág fognak hatni a munkásságra. Hogy ez utóbbi feltevésükben mennyire csalódtak, annak legjobb bizonyítéka a bratislavai nyomdászszág lélekemelő karácsonyi ün-nepélya.

Ennek a taktikázásnak megfelelően folytak le a más-napi tárgyalások is, amelyek dacára a munkásképviselek megértő magatartásának, eredménytelenül fejeződtek be, miután a munkaadók különösen a bérkérdésben görcsösen ragaszkodtak álláspontjukhoz. A sztrájk tehát tovább folyt, a karácsonyi ünnepek alatt is. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a munkaadók taktikáját a nagybankok és nagytőke képviselői diktálják, akiknek másirányban is szükségük volt arra, hogy harcunk elbukjon. Ezt a tendenciát hama-rosan felismerték a kisebb nyomdatulajdonosok is és töme-gesen jelentették be hajlandóságukat az egyezmény alá-írására és a munka felvételére. Egyesületünk vezetősége azonban csak oly üzemekben engedélyezte ezt, ahol ez taktikai szempontból előnyös volt, így például a bratisla-vai „Unia“ nyomdában, amely a „Slovák“ című lapot ké-szíti. Az újságkiadók is egyre türelmetlenebbek lettek, mert a több mint négy hete tartó sztrájk a lapok létalapját veszélyeztette. Ezért egyes lapkiadók állandóan törekedtek arra, hogy a békét megteremtsék. Több sikertelen próbál-kozás után végül a karácsonyi ünnepek alatt Arkauer Ist-ván, a Híradó szerkesztő-tulajdonosa közvetítésével sike-rült egy előzetes plattformot létesíteni, amelynek alapján a két fél árszabálytárgyaló bizottsága december 27-én újból összeült és megszakitás nélküli tárgyalás után, amelyeken Németek szaktárs, Szövetségünk elnöke is résztvev, va-sárnap, december 28-án reggel aláírták a megállapodást, amely szerint kedden, december hó 30-án minden nyomda-üzemben felvették a munkát. Minden állandó alkalmazás-ban volt nyomdai munkás és munkásnő régi jogainak elismerése mellett munkába lett állítva. Megrendszabályo-zásnak nem volt helye. A sztrájk kitörésekor visszatartott három nap munkabér január 3-án teljes összegben folyó-sítatott. A sztrájk tartama alatt történt hírlapi vagy más úton elkövetett, személyek illetve intézmények elleni köl-csönös támadások egy közös nyilatkozatban meg nem tör-ténteknek nyilvánítottak. 1925 január 17-ig az eddigi kol-lektív szerződés maradt érvényben és az új kollektív szer-

ződésnek a kötött megállapodások szerinti megszövegezésére szerkesztőbizottság küldetett ki, amelyben mindkét fél egyenlő arányban kapott képviselőt.

Az új kollektív szerződésre vonatkozó megállapodás a régi kollektív szerződés kardinális pontjait változatlanul meghagyta, csak a munkaidő tekintetében történt módosítás, amennyiben az egyes kategóriákban 7 órás munkaidő helyett $7\frac{1}{2}$, $7\frac{1}{2}$ órás helyett $7\frac{3}{4}$ és $7\frac{3}{4}$ órás helyett 8 órás munkaidő lett bevezetve. A munkabér kérdésében a két fél a fennálló bérminimum alapjául a 1120 pontos állami indexet fogadta el, amelynek alapján szabályozandók a bérek, az állami statisztikai hivatal mindenkor indexkimutatása szerint. Bérredukcióra ezek szerint nem került sor a mai napig. A szabadságidő mértéke és időbeosztása teljes egészében változatlan maradt, úgyszintén az ünnepnapokra, a korrektorokra, tömöntőkre, segédmunkásokra, segédmunkásokra és tanoncokra vonatkozó kardinális rendelkezések is. Egyes alárendelt jelentőségű pontokban megállapodás történt a két fél között. Ezek közül említésre érdemes az a rendelkezés, amely a különórák új díjazását szabályozza, ami legfeljebb néhány fillérnyi differenciát jelent. Érvényben maradtak a bízalmiférfiak régi jogai és azok a rendelkezések, hogy árszabályhú nyomdában csak olyan munkás és munkásnő dolgozhatik, aki a mi szakszervezetünk tagja. Užhorod az osztályonkívüli városok sorába, Vrútky az első osztályba került, ami mindkét városban 10 koromás bérjavítást jelentett.

Nagyjában ez a megegyezés lényege, amelynek gyors létrejöttét nagyban elősegítette, hogy közben a prágai árszabályterületen öt évre kötötték meg a kollektív szerződést. Ennek megfelelően nálunk is öt évre lett megkötve az árszabály, amely 1929 december 31-én jár le.

Ezzel befejezést nyert a hathetes sztrájk, egyesületünk első komoly tűzpróbája, amelyből becsülettel és töretlenül kerültünk ki, elismerést szerezve az egész közvélemény előtt a szlovenszkoí és podkarpatszka ruszi nyomdai munkásság példás fegyelmének, harc- és áldozatkészségének. December 30-án minden üzemben megindult a munka és egyes kisebb zökkenőktől eltekintve, hamarosan minden a régi kerékvágásba került.

Mielőtt a további fejlemények vázolására térnénk ki, vissza kell nyulnunk az 1924 év egyéb jelentősebb eseményeire. Szeptember 8-án folyt le Hamburgban a IX. nemzetközi nyomdászkongresszus, amelyre Szövetségünk vezetősége négytagú delegációt küldött ki. Ennek tagja Szlovenszkoíból Faczinek szaktárs volt. Október hó 5-én volt Prágában a Szövetség rendkívüli kongresszusa, amelyen a

szlovenszkói egyesületet a vezetőségben helyetfoglaló Faczinnek Pál és Schulcz Ignác szaktársakon kívül, országos választás útján Daňhelka, Kugelmanin és Laupál szaktársak képviselték. A napirend első pontjánál Némecsek szaktárs elnök a küszöbön álló árszabályrevíziókkal foglalkozott. Hangsúlyozta, hogy a köztársaság munkássága nem engedi megszorítani eddigi jogait és a szlovenszkói egyesületnek a legmesszebbmenő támogatást helyezte kilátásba, külön árszabályának megvédésére. Ezután az egységes szövetségi tagilleték heti 3.60 koronában lett megállapítva, amelyből 2 korona a genti rendszerű állami segélyfolyósításról szóló törvény értelmében létesített külön munkanélküli segélyalapnak jut. A rokkantaknak a kongresszus 200 koronás gyorssegélyt szavazott meg, amelyhez felerészben az egyesületek járultak hozzá.

Egyesületünk szorosan bekapcsolódott az általános munkásmozgalomba is és résztvett annak minden megnyilvánulásában, így többek között a Bratislavában rendezett nagy drágaságellenes népgyűlésen és a szeptember 21-én világszerte rendezett békemanifesztáción. A politikai élet jelentős eseménye volt a szociális biztosításról szóló törvény megszavazása a parlamentben.

Kulturális téren is serény tevékenység folyt minden szekcióban. A szokásos tanfolyamokon, előadásokon és koncerteken kívül a Klub čs. typografv és a Typographenbund szeptember 7. és 8-án kirándulást rendeztek Brűnnbe és a Macochára. Junius 1-én a prágai nyomdásztanulókat látták vendégül a bratislavai helyicsoport és a kultúrsekción. Február hó 2-án a bratislavai tanonczsakiskola rendezett kétnapos tanulmánykirándulást Bécsbe, melyen számos szaktárs is résztvett. Új kulturegyesülettel is gyarapodott egyesületünk, amennyiben Košicén megalakult a „Gutenberg” dalkör, amely azóta nagy sikerrel működik. Az egyesület nemzetközi pályázatot írt ki levélpapirosára és levelezőlapjára, amelyre számos országból 87 pályázótól 287 munka érkezett be. A munkákat a bécsi Graphische Gesellschaft bírálta meg, amely levélpapirosért az első díjat egy szlovenszkói szaktársnak, Blažko Ferencnek ítélte oda, a levelezőlapra kiírt első díjat pedig Lenhart Anton prágai szaktársnak. A pályázat gazdag anyagából az egyesület vándorkiállítást rendezett, amelynek nagy sikere és nevelő hatása volt az egész országban.

Az új kollektív szerződés 1925 január 26-án lépett életbe. Mint minden árszabályrevíziónál, ezuttal is csakhamar jelentkezett a jobb- és baloldali ellenzék. Egyrészt a košicei munkaadók voltak elégedetlenek az új árszabállyal, másrészt pedig a Munkás és a Pravda kom-

munista napilapok köré csoportosult radikális barátaink hallatták ismét hangjukat és nem átalították árulással megvádolni egyesületünk vezetőségét. Ezek a hazug és átlátszó tendenciájú rágalmak természetesen ezúttal sem találtak talajra a mi tagjaink között, mert mindenki tisztában volt azzal, hogy mindent elértünk, ami az adott körülmények között elérhető volt, s hogy oly kollektív szerződést kötöttünk, amely kétségen kívül a legjobb Csehszlovákiában. Bel- és külföldi testvéraink kivétel nélkül elismeréssel irtak harcunkról és annak eredményeiről s ez feleslegessé tette, hogy a csunya rágalmakkal és azok felelőtlen terjesztőivel vitába szálljunk.

A sztrájk ideje alatt egyes nyomdákban munkatorlódás állott be, úgy hogy egy átmeneti időre megjavult a munkapiac helyzete. Csakhamar azonban ismét rosszabbodott a konjunktúra és a munkanélküliek száma elérte a régi magasságot. Ebben az időben az egyesület területén átlag 90 szedő, 30 gépmester és 40 berakónő volt munkanélkül, közvetítés pedig alig volt s legtöbb esetben csak kisegítésre igényeltek munkacsoportokat. Ily körülmények között a helyicsoportok továbbra is fenntartották a helyialapokat és az anyagi eszközöket helyi különadók kivetéséből és a különórák megadóztatásából merítették. Az 1924. évi küldöttközgyűlés határozatából kifolyólag, az egyesületi különilleték 1925. január első hetétől kezdve heti 7 koronáról 5 koronára lett leszállítva. Ezzel szemben az ellenállási alap illetéke továbbra is a hetikereset $1\frac{1}{2}$ százalékát tette ki, mert a grafikai szakmák közös képviselőtársaságának konferenciája ily értelmű határozatot hozott az összes csatlakozott egyesületekre vonatkozóan.

Hosszas vajadás és többszöri elhalasztás után, 1925. május 3-án Szövetségünk is életbeléptette az állami munkanélküli segélynek genti rendszerű folyósítását. Ezzel kapcsolatban, a törvényes rendelkezéseknek megfelelően, szükségessé vált a munkanélküli segélyek új szabályozása a Szövetség egész területén. Az új munkanélküli segélyek a következőképpen lettek megállapítva: 52 hetiilleték befizetése után 100 napig 9 korona szövetségi és 9 korona állami segélyt, összesen napi 18 koronát, további 100 napig napi 8 korona egyesületi segélyt kap a munkanélküli. 260 hetiilleték befizetése után a munkanélküli segély az első száz napban napi $12 + 12 = 24$ korona, a második 100 napban napi 12 korona. Azok a tagok, akik bármely okból nem kaphatják meg az állami segélyhozzájárulást, az egyesülettől az első száz napra 5, illetve 6 koronás napi pótlékot kapnak. Ujjonnan felszabadultak, akik legkésőbb 6 héten belül lépnek be az egyesületbe, amennyiben a karenc-

idő letelte előtt válnak munkanélküliekké, 100 napig napi 8 korona rendkívüli segélyben részesülnek.

A csehszlovák parlament 1925 márciusában két törvényt fogadott el. Az egyik a munkások fizetett szabadságát biztosítja, ha nem is kielégítő mértékben. Ezzel párhuzamosan azonban, a kapitalisták nyomására, az ünnepnapokat is törvényesen szabályozták, vagyis néhány ünnepet eltöröltek, egy-két új állami ünnepet iktattak be, végeredményben azonban a fizetett ünnepnapok száma néggyel kisebbedett. Az eltörölt ünnepek között van húsvét és pünkösdhétfő és karácsony másodnapja. A kettős ünnepnapok megszüntetése érzékenyen sújtotta a munkásságot, mert a lehetetlen lakásviszonyok folytán az alkalmazottak ezrei csak ily kettős ünnepnapokon kereshették fel alkalmaztatási helyüktől távol élő családjukat. Ez a körülmény és a kettős szünnapok általános szociálpolitikai jelentősége arra bírta a vezetőséget, hogy ünnepcsere révén biztosítsa a húsvéti, pünkösti és karácsonyi kettős ünnepnapokat. A munkaadók megértéssel fogadták ezt a törekvést, amely alapján véve bizonyos szempontból az ő érdekükben is állott és 1925 május 15-én létrejött az első ilyen irányu megegyezés, mely szerint pünkösdhétfőn, június 1-én munkaszünet volt a nyomdákban s ehelyett december 8-án, kedden munkanapot tartottunk. Azóta minden kettős ünnep előtt hasonló megegyezést kötöttünk a munkaadókkal, legújabbán pedig az Árszabályhivatal egy egész esztendőre állapította meg az ünnepek cseréjét.

A sztrájk utáni első hónapokban hamarosan helyreállt a régi viszony a két érdekelttség között. Mint már említettük, a košicei grémiumhoz tartozó munkaadók elégedetlenek voltak az új árszabállyal és azt állították, hogy egyes pontjainak szövegezése nem felel meg a sztrájk befejezése alkalmából kötött megállapodásnak. Persze, hamarosan kiderült eme állítás tarthatatlansága, mert az árszabályt egy mindkét részről delegált paritásos bizottság szerkesztette, a két országos szervezet állandó ellenőrzése mellett. Lassan a košicei akció hullámai is elűltek. Minden kerületben megválasztották a békéltető bíróságokat, megalakult az Árszabályhivatal is és megindult az árszabályközösség munkája.

Szakszervezetünk a becsülettel megvívott árszabályharc befejezése után azonnal a szervezeti intézmények kiépítéséhez fogott. Az árszabály öt évre való megkötése lehetővé tette egy nagyszabású program kidolgozását, amelynek első részét a vezetőség a pünkösti ünnepeken Ružomberokban tartott küldöttközgyűlésen terjesztette elő. A VII. rendes évi küldöttközgyűlésen 16 helycsoport részé-

ről 21 küldött vett részt. A Szövetség képviselőjében Blažek szaktárs jelent meg. Teljes két napig tartott a küldött-közügyülés, amely bővelkedett szenvedelmes vitákban. Az első napon délelőtt előértekezletet tartottak a küldöttek, amelyen a vezetőség betérjesztette az ellenállási alap zár-számadásait és ezzel kapcsolatban indítványozta, hogy az ellenállási alap illetéke 1925 július hó 4-étől kezdve 1927. július 1-ig a keresetnek 1. százalékára szállíttassék le. En-nél a pontnál volt az első hevesebb vita, miután egyes küldöttek a redukálendő fél százalékot a munkanélküliek további segélyezésére és részben más alapok megerősítésére kívánták tovább fizettetni. A vezetőség azonban szám-szerű adatokkal bebizonyította, hogy a tekintetbe jövő ősz-szeg a munkanélküliek segélyezése szempontjából egészen jelentéktelen és az eredeti indítványt a közgyűlés elfogadta.

Délután két óraker nyitotta meg Faczinek szaktárs, egyesületünk elnöke a rendes küldötteközgyűlést. A szoká-sos üdvözlő beszédek után Schulcz szaktárs előadó közel három órás beszédben ismertette a központi vezetőség je-lentését, amelynek során kitért az összes aktuális kérdé-sekre. Beszédének javarészt a lezajlott árszabálymozga-lom indító okainak, minden mozzanatának, következmé-nyeinek és a leszűrt tanulságoknak vázolása képezte. Szó-katlanul hosszú, érdekes és hasznos vita indult meg a vezetőség jelentése felett, amelyben minden helyicsoport küldötte felszólalt és elmondta megfigyeléseit és megjegyzé-seit. Végül a közgyűlés tudomásul vette a vezetőség je-len-tését és az ez után betérjesztett pénztári és ellenőri je-len-tést. Kowarik szaktárs indítványára köszönetet szavazott a küldötteközgyűlés az egyesület tisztviselőinek, akik szorgos és kitartó munkájukkal az egyesület szervezeti és gazda-sági intézményeit magas nivóra emelték, továbbá a központi vezetőségnek önzetlen és önfeláldozó munkájáért.

Ezzel a közgyűlés első napja véget ért. A ružomberoki szaktársak a vendégek tiszteletére társasvacsorát rendeztek, amely kedélyes hangulatban telt el.

Másnap a munkanélküliség és a munkanélküliek segé-lyezésének kérdése szerepelt mint első pont a napirenden. Ez a kérdés legfájósabb pontja szervezeti életünknek, a mely minden közgyűlésen a legnagyobb vitát váltja ki. A ružomberoki közgyűlés napirendjén is számos segélyeme-lési indítvány szerepelt, ezzel szemben a vezetőség java-solta, hogy maradjon érvényben a munkanélküliek két-száznapos segélyezése az addigi mértékben és a további segélyezést a helyicsoportok maguk lássák el. Azonban ne-hány helyicsoport, különösen a košicei, indítványozta, hogy országosítsák a helyicsoportok különilletékeit és ve-

zessék be a háromszáznapos egyesületi segélyt. Hosszas és szenvedelmes vita után, amelynek során bebizonyítást nyert, hogy a 300 napos segély folyósítása tetemes illetékemelését követelne, a közgyűlés szótöbbséggel a vezetőség javaslatát fogadta el. Ezzel kapcsolatban sok szó esett a munkanélküliség leépítéséről a kivándorlás elősegítése és a tanoncfelvétel korlátozása révén, amit a közgyűlés a megválasztandó új vezetőség legfőbb feladatául tűzött ki. A genti rendszerű állami segélyfolyósítás hibáival is bőven foglalkozott a közgyűlés és megbizta a vezetőséget, hogy erre vonatkozólag intézzon felterjesztést a Szövetség vezetőségéhez.

Schulcz szaktárs, előadó hosszasan ismertette az Országos Munkásbiztosító Pénztárral kötött megállapodást a szanatóriumi és fürdőhelyi gyógykezelésre vonatkozóan, amely évente 40—50 tagnak teszi lehetővé, hogy közös költségen fürdőhelyre és szanatóriumba jusson. A megállapodás értelmében a súlyos betegeket továbbra is kötelesek a pénztárak saját költségükön fürdőhelyre vagy szanatóriumba beutalni és csak a könnyebb betegek és üdülésre szoruló tagok küldhetők el közös költségen. Ezek beutalásához a minden nyomdavárosban kijelölt nyomdász-orvos véleményezése elegendő, a pénztári főorvos felülvizsgálata mellett. A küldöttközgyűlés nagy örömmel hagyta jóvá a megállapodást és hozzájárult a szanatóriumi hetillettéknek 20 fillérről 1 koronára való felemeléséhez. Ebből az illetékből 80 fillér a közös beutalási költségek fedezésére, 20 fillér pedig a szanatóriumalap további gyarapítására szolgál, amely 1924 végén 83.951,20 koronát tett ki.

A szanatóriumi és fürdőhelyi gyógykezelésnek ezt a megoldását a vezetőség csak átmenetnek tekinti egy nyomdászszanatórium megvalósításáig, esetleg a Szövetség többi egyesületeivel karöltve. Mindaddig azonban, míg erre előteremtjük a szükséges anyagi eszközöket, ez a megoldás is nagyon öröndetes, mert hiszen évenként 40—50 tagunknak biztosít gyógyulást és üdülést.

De a rokkant szaktársakról sem feledkezett meg a küldöttközgyűlés. A vezetőség előterjesztésére a küldöttközgyűlés az egyesületi rokkantsegélyt 50 százalékkal felemelte, amely így 50 százalékkal lett nagyobb, mint a Szövetség által nyújtott rokkantsegély. Egyben hozzájárult a Szövetség kongresszusához beterjesztendő indítványhoz, a melyben a szövetségi rokkantsegély 50 százalékos felemelését kértük.

A trnavai helyicsoport indítványa az utassegélyek 100 százalékos felemelésére az egyesület keretén belül nem volt

megvalósítható, de intézkedés történt a helyicsoportokban az átutazók elszállásolásának és ellátásának megkönnyítésére. Egyhangú határozatot hozott a küldöttközgyűlés a kultúrmunka fejlesztésével kapcsolatos indítványoknál, hozzájárult a vándorkönyvtárak létesítéséhez és kötelességévé tette az összes csoportoknak előadások és tanulmányok rendezését. Végül a vezetőség indítványára elhatározta, hogy a segédmunkásság részére új havi szaklapot fog kiadni. Az úzhorodi helyicsoport indítványára a Szövetség kongresszusára egy beadvány benyújtását határozta el a küldöttközgyűlés a Typographiának hat oldalra való kibővítésére, a lap kétnyelvűségére való tekintettel. A szokásos felebbezések és kérelmek elintézése után véget ért a ružomberoki küldöttközgyűlés, amely egyike volt a legnívósabbaknak s egyben lezárta a sztrájk mozgalmas korszakát, hogy megszabja irányát a béke öt esztendejére szóló szervezeti és kulturális munkának.

A küldöttközgyűlés után a vezetőség azonnal nekilátott ennek a munkának s elsősorban a munkapiac tehermentesítését tűzte ki célul. Felhívással fordult a fiatal szaktársakhoz, amelyben a külföld felkeresésére buzdította őket, vázolván előttük a valcnak kulturális, anyagi és erkölcsi előnyeit. A központi iroda a legmesszebbmenő támogatást nyújtotta a külföldre készülő szaktársaknak az útlevél és vízumok megszerzése körül s anyagi szempontból is elősegítette azt, hogy a tanulni és tapasztalni vágyó fiatalok külföldre kerülhessen, ahol gyakran munkalehetőség is kínálkozik. Különösen ebben az időben voltak a szaktársaknak ez utóbbi szempontból kedvező kilátásai, mert a nyomdászat őshazájában, Németországban, amely a valcolók első és legfontosabb uticélja, elsőrangú nyomdaipari konjunktura volt, úgy hogy minden félig-meddig használható munkaerőt tárt karokkal fogadtak. Ausztriából és köztársaságunk németlakta vidékeiről tömegesen át is mentek a kollégák Németországba, sőt tőlünk is utrakelt egykét tucatnyi szaktárs. Ezek mind elhelyezkedést is találtak Németországban.

Ez a jó konjunktura azonban alig tartott tovább egy esztendőnél s a munkanélküliség emelkedésével a németországi hatóságok egymásután utasították ki a külföldi munkaerőket a birodalomból. A németországi konjunktura és a kedvezőbbé vált valc lehetőségek azonban mégis megmozgatták némileg a fiatalokat s azóta minden esztendőben útnak indulnak néhányan, akik közül egyesek tapasztalatokban és tudásban gyarapodva térnek újból vissza, egyesek azonban, megragadva a kínákozó munkalehetőséget, külföldön helyezkednek el.

Ebben az időben küldte át a magyarországi egyesület ama volt tagjainak tagkönyvecskéit, akiknek ezt már a régi egyesület idején kiállították. A többi Magyarországból átvett tag lajstrom alapján lett átvéve a szlovenszkoí nyomdászegyesületbe.

Június havában pályázatot irt ki a vezetőség a megindítandó segéd munkás haviszaklap szerkesztői tisztségére. Miután a pályázat meddőnek bizonyult, a központi vezetőség a lap szerkesztésével Orovan szaktársat, a Typographia szerkesztőjét bizta meg. A lapot Faczinek Pál szaktárs jegyzi. 1925 augusztus 1-én jelent meg a lap első száma „Gutenberg” címmel. Miután azonban a Szövetség németnyelvű közlönye is ezt a címet viseli, a lap 1926 január hó 1-én felvette a „Grafik” címet és azóta ily elnevezés alatt jelenik meg minden hónap elsején. A lap megjelenésével egy időben indult meg a segéd munkásság intenzívebb szervezése. E célból öttagu szervezőbizottságot választott a segéd munkásság taggyűlése, amelybe a központi vezetőség két tagját küldte ki. A bratislavai bizalmiférfitestületben a segéd munkásságot Dobrovodská szaktársnő és Scharinger segéd munkás képviselik.

Országos szavazás útján új vezetőség lépett az egyesület élére, amelybe a következő szaktársak kerültek: Babic, József, Beranek Ottó, Bláha Vojtech, Blaschke Viktor, Daňhelka Václav, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gressó József, Kämpfner Zsigmond, Kowarik Károly, Kugelman Gyula, Mísal Martin, Poul Ferencz, Steiner Mór, Weisz Fülöp, Kalinovits Ferenc (Košice), Cziffranecz Sándor (Užhorod). A felügyelőbizottságba Hruby Antal, Hron Ferenc, Kozsich Antal, Michal Antal, Poláček Gusztáv és Sedilek István szaktársak lettek megválasztva. A július 8-án megtartott alakuló ülésén az egyesület elnökévé Kugelman Gyula; alelnökökké Erdelský Emil és Mísal Martin; jegyzőkké Daňhelka, Beranek és Steiner szaktársak lettek megválasztva. A lelépő elnöknek, Faczinek Pál szaktársnak úgy a központi vezetőség, mint későbbi ülésén a Szövetség vezetősége köszönetet szavazott az egyesület élén kifejtett sokéves munkásságáért.

Június hó 1-én léptették életbe Szlovenszkon és Podkarpatská Ruszban az új ipartörvényt, amelynek legjelentősebb rendelkezése a mi szempontunkból, hogy a nyomdaipar üzését is képesítéshez köti. Iparunknak régi kívánsága ment ezzel teljesedésbe, amit egy jobb jövő biztos zálogának tekinthetünk. Ezzel megszűnt a nyomdaipar a laikusok szabad vadászterületévé lenni és a jövőben csak az nyithat nyomdát, aki a szakmát szabályszerűen kitanulta. Átmenetileg nem állott be ugyan jelentősebb változás, mert

a törvénynek nincsen visszaható ereje, azonban a jövő szempontjából sorsdöntő jelentőségű ez a rendelkezés.

Az új ipartörvény életbeléptetése több ezzel összefüggő rendelet kibocsátását tette szükségessé. Ezek közül a nyomdaipart különösen a 125. sz., 1925 május 26-án kiadott rendelet érinti, amely az ólommal dolgozó munkásság egészségének megóvására ir elő igen fontos és célszerű intézkedéseket. A rendszabályok részben a munkaadót, részben a munkásságot kötik. A rendeletnek a nyomdaiparra vonatkozó részét a Typographia közölte. Miután országunk nyomdaiparának gazdasági helyzete nem tette lehetővé a törvényben előírt berendezkedések rohamos megvalósítását, csak fokozatosan lehet életbeléptetni azokat. Az Árszabályhivatal mindkét érdekeltség költségére nyomtatásban is kiadta az ólomrendelet reánk vonatkozó szakaszait s az előírások betartása és a berendezkedések megvalósítása az üzemi tanácsok és bizalmiférfiak agilitásával s ezzel párhuzamosan az üzemek anyagi teljesítőképességével arányban megy végbe.

Szeptember hó 27—29-én, három napon keresztül folyt le impozáns keretek között a Szövetség II. rendes közgyűlése, amelyen a Szövetség vezetőségén és funkcionáriusain és az országos egyesületek képviselőin kívül a nemzetközi titkárság részéről Schäffer szaktárs, a németországi nyomdászszövetség részéről Seitz szaktárs, az ausztriai nyomdászegyesület képviselőjében Weigelt szaktárs, a magyarországi egyesület részéről Rothenstein szaktárs és a hollandiai egyesület részéről Van der Wal szaktárs vettek részt. Képviseltették magukat a belföldi szervezetek és rokonszakhelyi egyesületek is. Egyesületünket Horváth Fülöp, Kugelman Gyula és Mísal Martin mint küldöttek, Faczinek Pál és Schulcz Ignác mint a Szövetség vezetőségének tagjai és Orovan szerkesztő szaktársak képviselték. Az első nap délelőtti az üdvözlő beszédekkel telt el. Délután Némeček szaktárs, a Szövetség elnöke terjesztette elő a vezetőség évi jelentését, amelyhez egyesületünk részéről Kugelman Gyula szaktárs szólt hozzá, aki megállapította, hogy a helyzet Szlovénzán állandóan rosszabbodik, amit elsősorban az ország iparának lezülése idéz elő. Hangsúlyozta az országos egyesületek szoros együttműködésének szükségességét és megköszönte a sztrájk alatt nyújtott hathatós támogatást. Felhívta a Szövetséget, tegyen meg mindent a munkásság gazdasági mozgalmának egységesítése érdekében.

A különböző jelentések elfogadása és az alapszabályok módosításai után, sorra került a szövetségi segélyek szabályozása. Ennek során a rokkantségélyt új osztályozás mel-

lett 50 százalékkal és a betegsegélyt 100 százalékkal emelte fel a küldöttközgyűlés a vezetőség indítványa alapján, miután az egyes egyesületek idevonatkozó indítványaitak vizs-zavonták. Egyben kimondta, hogy a rokkantsegélyek ha-vonkint utólag fizetendők. Miután így a rokkantak leg-közelebbi segélyüket csak egy hónap múlva kapták meg, az egyesületek saját alapjaikból rendkívüli segélyeket folyó-sítottak nekik. Egyesületünk ezt a rendkívüli segélyt 150 koronában állapította meg. A segélyek felemelése szűk-ségessé tette az egyesületek által minden tag után a Szövet-ség pénztárába befizetett tagdíj emelését is, amely heti 6.60 koronában lett megállapítva.

A közgyűlés második napján Nemeček szaktárs „A gaz-dasági helyzet és a technikai haladás iparunkban” címen tartott szépen felépített előadást. A megindult vitában egye-sületünk elnöke, Kugelmann szaktárs szólalt fel, aki szám-szerű adatokkal kimutatta, hogy egyesületünk területén a technikai berendezkedések tökéletesítése által mennyire megnőtt a munkanélküliek száma. Sürgős orvoslást kívánt a katonai és rendőrségi házinyomdák ügyében, amelyek nem alkalmaznak szakmunkást és szükségesnek jelentette ki, hogy a szülőket röpiratok útján figyelmeztessék a nyomda-ipar helyzetére, nehogy fiaikat erre a túlszűfolt pályára adják.

Harmadnap a szervezeti kérdések tárgyalására került a sor. Nemeček szaktárs hosszabb beszédben vázolta a grafikai szakmák szervezeteinek egységesítését akadályozó nehézségeket. A vita során Schulcz szaktárs is felszólalt, aki a legutóbbi sztrájk tapasztalataiból kiindulva mutatott rá arra a hátrányra, amellyel a munkásmozgalom szét-zíláltsága jár. A tanonckérdésben a tanoncszervezetek bé-csi mintára való kiépítését javasolta. Szóba került még a szakmai továbbképző egyletek egységesítésének kérdése is, amely hosszabb vitát váltott ki. Az összes napirendi pontokhoz a közgyűlés elfogadta a vezetőség által kidol-gozott határozati javaslatokat.

A közgyűlés gazdasági okokból nem járult hozzá a Typographiának 6 oldalra való kibővítéséhez. A lap szer-kesztőjét, Orovan szaktársat további három évre megerő-sítette tisztségében. A Szövetség vezetőségébe egyesületünk részéről Schulcz szaktársat rendes, Kugelmann szaktársat póttagnak, az ellenőrzőbizottságba Petřík szaktársat rendes és Poul szaktársat póttagnak választották meg. A záró-beszédek elhangzása után, amelyek során a nemzetközi titkárság képviselője, Schäfer szaktárs hangsúlyozta a cseh-szlovákiai nyomdai munkásság példás szervezettségét, a közgyűlés véget ért.

Közvetlenül a küldöttközgyűlés után az ország nagyobb városaiban beszámoló taggyűlések voltak. Košicén, Užhorodon és Prešovon Horváth Fülöp szaktárs referált a taggyűléseken. Október 25-én volt a bratislavai helyicsoport taggyűlése, amelyen Szövetségünk elnöke, Némecsek szaktárs és Schulcz szaktárs számoltak be a közgyűlés lefolyásáról és határozatairól. Némecsek szaktársat az alkalommal szép ünneplésben részesítették. Délután végignézte a S. K. Typografia mérkőzését az MTK csapatával, mely alkalomból a sportklub szép emléklakettel nyújtott át neki. Este a Sörház termében kedélyes estélyt rendeztek tiszteletére, amelyen a Typographenbund és számos szaktárs működött közre.

Október 11–12-én ülésezett Bratislavában az Árszabályhivatal, amelynek több fontos határozata közül kiemeljük az árszabály 23. §-a 3. pontjának magyarázata-képpen hozott elvi döntést, a vacsoraidő díjazására vonatkozólag.

A szövetségi küldöttközgyűlés határozatából kifolyólag megindult a tanoncszervezetek kiépítése, egyben pályázatot írt ki a vezetőség a szülőkhöz intézendő brozsura szerkesztésére. A pályadíjat Maiwald szaktárs nyerte meg, akinek munkája a legjobban megfelelt a kitűzött célnak. A brozsura magyar, szlovák, cseh- és német nyelven lett kiadva és a legszélesebb körben terjesztve. A vezetőség Lerner szaktárs egykori szövegével falragaszokat is készíttetett, amelyek kiragasztásra kerültek az egész országban. A napi sajtó is foglalkozott ezzel a kérdéssel és óvta a szülőket, hogy fiaikat a nyomdászpályára adják.

November közepén a bratislavai bizalmiférfitestület elhatározta, hogy havonként rendszeresen fogja üléseit tartani, amelyeken a helyi és szervezeti ügyeken kívül a nemzetközi nyomdászcsalád és az általános munkásmozgalom ügyeivel is foglalkozni fog. Ez a rendszer azóta is fennáll és rendkívül üdvösnek bizonyult minden szempontból.

December 20-án rendezte meg a bratislavai helyicsoport a volt sztrájkutányán, a Reismann-féle vendéglőben karácsonyi ünnepélyét, amelyet azóta is minden esztendőben megismételt. Ennek költségeire a nyomdákba kiadott gyűjtőíveken 2705.50 korona folyt be. Az ünnepélyen Kugelman, Schulcz és Babic szaktársak méltatták annak szimbólikus jelentőségét, megemlékezvén az egy év előtt lezajlott sztrájkáról és az akkor első ízben tartott karácsonyi ünnepély morális hatásáról. A Typographenbund éneke és a beszédek elhangzása után a gyermekek megajándékozása következett, majd a gyűjtés által befolyt összegből a helybeli rokkantak, munkanélküliek, betegek, özvegyek

és árvák között külön segélyek lettek kiosztva, az egyesületi pénztárból folyósított országos karácsonyi segélyeken kívül.

Kulturális és társadalmi szempontból is mozgalmas volt az 1925. esztendő. Az egyesület, a helyicsoportok és a kultúrkörök által rendezett szokásos tanfolyamokon és előadásokon kívül kiemeljük a bratislavai tanoncok prágai háromnapos tanulmányutját és a Gépmesterkör aug. 15-iki kirándulását Brümbe. A sztrájk kedvező befejezésének öröme, január 8-án nagy álarcosbál volt a bratislavai Redoute összes terméiben, amely fényesen sikerült. Ugyancsak szép lefolyású volt a Bellevueben június 8-án rendezett János-ünnepély is. Vidéki helyicsoportjaink is rendeztek néhány jólsikerült mulatságot, amelyek tiszta jövedelméből megfelelő részt juttattak a szanaťoriumalapnak is.

Ebben az esztendőben is néhány derék tagunkat ragadta el a halál. Ezek közül első helyen Verdan szaktárs, nemzetközi titkárról kell megemlékeznünk, aki élete delén, alkotásának teljében esett áldozatul egy kötelességteljesítése közben szerzett gyilkos kórnak. Halálát az egész nyomdászvilág gyászolta. Április 27-én hunyt el Bratislavában 89 éves korában Eichleiter Ferdinánd szaktárs egyesületünk egyik megalapítója és első elnöke. Eichleiter szaktárs 1836-ban született Münchenben. A nyomdászatot az Augsburg melletti Friedbergben tanulta ki, 1856-ban, 20 éves korában került el vándorútján Pozsonyba, ahol le is telepedett és haláláig nálunk maradt. Mikor a régi monarchiában, a Bach-korszak alatt, a munkásság kezdett felelőssé válni, Eichleiter szaktárs néhány más szaktárral egyetemben lerakta egyesületünk alapjait, amelynek évekig elnöke volt. Megrokkolásáig tevékeny részt vett az egyesületi élet minden ágában. Halála nagy részvétet váltott ki minden körben. Az elhunytak közül meg kell még emlékeznünk Jámbor József szaktársról, a turč. sv. martini helyicsoport éveken át volt elnökéről, aki tevékeny részt vett a szlovenszkoí egyesület megalapozásában és tagja volt az árszabályozó bizottságnak is. Turč. Sv. Martinban helyezték örök nyugalomra. A központi vezetőség megbízásából Babic szaktárs mondott sirjánál búcsúztatót.

A munkapiac helyzete az 1926 évben sem javult, sőt Németországból kiutasított szaktársaink visszatérése által némi rosszabbodás is állott be a Szövetség egész területén. A Szövetség vezetősége ezért február 23-án kelt felhívásában, amelyet a Typographia is lekötött, felkérte a szaktársakat, hogy a különórázástól a legmesszebbmenő mértékben tartózkodjanak. De ismételten felütötte a fejét a drágaság is és a nyomorúságot csak fokozta az a körül-

mény, hogy február első szombatjától kezdve a heti kereset 2.8 százalékát vonták le az 1919—1926 évek kereseti adójának letörlesztésére, a pénzügyigazgatósággal kötött egyezség alapján. Az állami indexkimutatás nem tette lehetővé bér-emelés szorgalmazását, de a nehéz megélhetési viszonyokra való tekintettel a bratislavai bizalmitelek még karácsony előtt elhatározta, hogy az üzemi tanácsok és bizalmiférfiak minden üzemben kérjenek a személyzet részére karácsonyi és ujévi remunerációt. A Typographia erről szóló híradása nyomán, vidéken is követték ezt a példát a bizalmiférfiak. Az akció kielégítő eredménnyel is járt, mert míg előző években alig egy-két nyomda nyújtott személyzetének gyorssegélyt, az egyöntetű intervenció révén úgy Bratislavában mint a vidéken számos nyomda folyósított remunerációt, amelynek összege fejenként 100 korona és egy teljes hetifizetés között váltakozott. Ezt az akciót bizalmiférfi szaktársaink azóta is minden esztendőben lefolytatják.

A kedvezőtlen gazdasági helyzet és nyomdaiparunk tervszerű mellőzése az állami nyomtatványszükséglet szálításánál, az üzemek létalapjait is megingatta. A nyomdaipar mindkét érdekeltségénél egyre jobban felmerült a kívánság a legszorosabb együttműködésre, az ipar szanálása érdekében. Szervezetünk vezetősége már régen hangsúlyozta ennek szükségességét és álláspontjának a Typographiában több ízben hangot is adott. Ezekre a cikkekre a munkaadók lapja, a Grafika is reflektált. Megindult az eszmecsere a szaksajtóban és a két érdekelttség vezetőségei között is, eleinte kötetlen formában. A megbeszélések folyamán mindinkább határozottabb vonásokban bontakoztak ki az együttműködés irányvonalai és az április hó 18-án Bratislavában tartott árszabályhivatali ülésen már fontos határozatok hoztak a társasüzemek megrendszabályozására vonatkozólag, továbbá közös beadvány lett szerkesztve a minisztériumhoz az államnyomdák ügyében. Turč. sv. martini küldöttközgyűlésünk több olyan határozatot hozott és néhány olyan rezolúciót fogadott el, amelyek a nyomdaipari helyzet konszolidációját szolgálták. Kinyilatkoztatta ama készségét, hogy az ipar helyzetének megjavítása és szanálása érdekében, a legmehesszebbmő eszközökkel támogatni kész a munkaadók kényszerszervezkedésére irányuló törekvéseket, amennyiben ennél a kérdésnél a mi érdekeinkre is tekintettel lesznek. Szakszervezetünk vezetősége is fontos határozatokat átiratban is közölte a grémiumok központi elnökségével, ahonnan rövidesen az a válasz érkezett, hogy a munkaadók örömmel üdvözlők az együttműködésre irányuló készséget és a kérdések részletes megbeszélésére meghívták szakszervezetünk képviselőit.

lőit a nyomdatulajdonosok június hó 19-én, Csorbán megtartandó évi közgyűlésére.

Elnökségünk készséggel tett eleget ennek a meghívásnak és az egyesület megbízásából Kugelman Gyula elnök, Schulcz Ignác közp. titkár és Stier Béla (Košice) szaktársak vettek részt a csorbai konferencián. A munkaadók részéről: Angermayer Károly elnök, Nehasil Antal és Moskóczi József elnökségi tagok, Katona János (Košice), Földessy Gyula és Kreisler Géza (Užhorod), Benkő J. (Lučenec), Spányi M. (Prešov) és Jaroň Károly (Bratislava) urak vettek részt.

Beható tárgyalások után, a két érdekeltség megbízottjai a következő pontokban foglalták össze a legszükségesebb tennivalókat: 1. A munkaadók kényszerszervezetének mielőbbi országos megalakítása. 2. Szlovenszko és Podkarpatszka Rusz nyomtatványszükségletének ez országokban való elkészítése. 3. Szennykonkurrencia elleni védekezés. 4. Társasüzemek visszaélései elleni védekezés. 5. Állami katonai, rendőrségi, községi, bank- és házinyomdák elleni védekezés. Az eljárási módokat megbeszélésre és ezek gyakorlatba való átvitele céljából a két érdekeltség 5—5 tagu közös munkabizottságot küldött ki. A közös munkabizottság felváltva Kelet- és Nyugatszlovenszko-ban tartja üléseit. Megállapodás létesült ezzel párhuzamosan a tanonc-tenyésztés leküzdésére is, amelynek folyamányaként a két érdekeltség szeptember 5-én Turč. Sv. Martinban jegyzőkönyvbe foglalta, hogy 1926 évi szeptember hó 15-től 1929 évi december hó 31-ig Szlovenszko és Podkarpatszka Rusz területén csak abban az esetben vehető fel valamely nyomdában tanuló, ha ehhez az Árszabályhivatal már előzőleg hozzájárult.

Mindkét fél haladéktalanul megválasztotta a közös munkabizottság tagjait. Szakszervezetünk: Kugelman Gy. elnök, Schulcz Ignác titkár, Mísal Martin, Kotek Antal és Stier Béla (Košice) szaktársakat küldte ki a bizottságba, amely július 8-án tartotta első közös értekezletét Bratislavában. Itt megbeszélésre kerültek mindazok a kérdések és intézkedések, amelyek országunk nyomdaiparának talpraállítása céljából elkerülhetetlenül fontosak. Megállapodás történt, hogy a közös munkabizottság küldöttséget meneszt a szlovenszko-i minisztériumba és a prágai szakminisztériumokba, amelyek ecsetelni fogják a szlovenszko-i és podkarpatszka ruszi nyomdaipar helyzetét, megsürgetik a kényszergrémiumok engedélyezését és követelik annak szigorú keresztülvitelét, hogy a nálunk fogyasztásra kerülő nyomtatványok a mi üzemeinkben készüljenek. Ez utóbbi követelés alátámasztására a bizottság statisztikai adatok be-

szerezését határozta el, amelyek alapján egy emlékiratot intézett az összes minisztériumokhoz, parlamenti klubokhoz, közintézményekhez és a Szlovenszkóban és Podkarpatská Ruszban megválasztott összes képviselőkhöz és szenátorokhoz.

Szeptember 5-én tartotta meg a közös munkabizottság második értekezletét Turč. Sv. Martinban. Közben megtörténtek a fenti akció keresztülvitelére szükséges előmunkálatok, elkészültek a szükséges emlékiratok, továbbá felhívások a szlovenszkói ipar többi érdekeltségeihez az együttműködést illetően. A közös munkabizottság hozzájárult ezekhez az intézkedésekhez és elhatározta, hogy országunk nyomdaiparának szomorú helyzetére a sajtó útján is felhívja a nyilvánosság figyelmét. Ezen az ülésen került aláírásra a tanoncfelvételi tilalomról szóló megállapodás, amelyről fentebb megemlékeztünk.

Ezt a kitűzött programot a közös munkabizottság a legpontosabban végrehajtotta. Több ízben járt küldöttség a szlovenszkói minisztériumban, valamint az állami hivatalokban. November 24-én a két érdekeltség közös küldöttsége indult el Prágába, hogy tolmácsolja nyomdaiparunk sérelmeit és kívánságait a prágai szakminisztériumokban. A küldöttség tagjai voltak: Angermayer Károly, Bežo Gusztáv és Nehasil Antal munkaadók; Kugelmann Gyula, Mísal Martin és Schulcz Ignác szaktársak. A Csehszlovák szakszervezeti szövetség megbízásából Pocisk János szenátor, bratislavai nyomdaigazgató kalauzolta a küldöttséget, akinek intervenciójára november 25-én ankétára ültek össze a szakminisztériumok képviselői a küldöttség tagjaival. Élénk eszmecsere indult meg, amelynek során a küldöttség minden tagja vázolta a szlovenszkói és podkarpatszká ruszi nyomdaipar helyzetét és kívánságait. A szakminisztériumok referenseinek válaszaiból kitűnt, hogy a benyújtott emlékiratokban foglaltakat komoly mérlegelés tárgyává tették, mert sorban kitértek a felsorolt sérelmekre, magyarázatot és ígéretet nyújtva az egyes pontoknál. Pocisk szenátor azzal a kéréssel zárta le a nagysikerű ankétát, hogy az illetékes tényezők legyenek meg minden lehető iparunk talpraállítása érdekében.

Megállapíthatjuk, hogy a közös munkabizottság akcióinak rövidesen mutatkozott is némi hatása, ami a nyomdák nagyobb foglalkoztatásában nyilvánult meg. Az eredmény azonban távolról sem volt kielégítő, úgyhogy a közös munkabizottság továbbra is permanenciában maradt és időről-időre újabb intervenciókkal és akciókkal igyekszik felhívni az illetékes tényezők figyelmét iparunk helyzetére és igazságtalan mellőzésére.

Szervezetünk vezetősége azonban a maga hatáskörében is megtett mindent a munkanélküliség enyhítésére. Tovább folytatta a harcot a mértéktelen különórázás ellen és ébren tartotta a fiatalság érdeklődését a valcolás iránt. Egyes munkaadók ama törekvése, hogy személyzetüket még a kollektív szerződés rendelkezéseinek rovására is leépítsék, számos differenciára adott alkalmat, úgyhogy a békéltető bíróságoknak és az Árszabályhivatalnak számos ilyen ügyben kellett döntést hoznia. Megbizottaink minden esetben igyekeztek minél több tagunknak munkalehetőséget biztosítani.

Hosszas tárgyalások után, márciusban végleg megvalósult a tagoknak a kerületi pénztárakkal közös költségre szanatóriumba és gyógyhelyre való küldésének kérdése, a küldöttközgyűlés által elfogadott megegyezés alapján és a beutalás a melegebb hónapok beálltával zavartalanul ment végbe. Közben mindinkább aktuálisá vált egy másik jóléti berendezkedés ügye is: a halálozási segélypénztár megvalósítása. Az eszmét Wagner Ferdinánd szaktárs vetette fel még 1925 nyarán, amely csakhamar visszhangra talált a szaktársaknál. Wagner szaktárs eredeti javaslata úgy szólt, hogy a Szövetség minden tagja fizessen be a minden tag elhalálozását követő szombaton 2 koronát. Ez az összeg 7000 tagnál 14.000 koronát tenne ki, s ezt az özvegy vagy az elhunyt tag legközelebbi hozzátartozója kapná kifizetve. Elénk eszmecsere indult meg a Typographia hasábjain, amelynek során kitűnt, hogy a szaktársak többsége szimpatizál a tervvel s csak a megoldás módjára vonatkozólag voltak különbözők a vélemények. Elejétől fogva azonban az volt a nézet, hogy a halálozási pénztárt sikeresen csakis az egyesület keretében lehet megvalósítani. Az 1926. évi küldöttközgyűlés előtt újból napirendre került az ügy a Typographia hasábjain és a központi vezetőség, engedve a közóhajnak, elhatározta, hogy „Halálozási segélypénztár” címmel egy új, a többi segélyezési ágaktól teljesen független intézményt létesít s ennek szabályzatát előterjeszti a küldöttközgyűlésnek.

Turč. Sv. Martinban tartotta meg egyesületünk VIII. rendes évi küldöttközgyűlését május 23—26-án, amely ugy tartamára, mint a végzett munkára való tekintettel tartott az összes eddigi küldöttközgyűléseken. A háromnapos tanácskozások során kitért az összes egyesületi, szakmai, munkásmozgalmi és politikai kérdésekre. Célszerűen kidolgozott, minden sérelmet és követelést felölélő határozati javaslatokat fogadott el az egységes munkásfront megteremtéséről, az adó- és illetőségi kérdésről, a kollektív szerződések törvényes védelméről, az állampolgárság kérdéséről,

az állami nyomdák túlkapásainak megszüntetéséről stb. A központi vezetőség jelentését, a pénztári és ellenőri jelentést a küldöttközgyűlés kimerítő vita után tudomásul vette és hozzájárult a munkanélküliség enyhítését célzó előterjesztésekhez. Nagy vita fejlődött ki az egyes helyicsoporthoz által beterjesztett segélyemelési javaslatok felett. Miután a küldöttek nagy többsége az illetékemelés ellen szavazott, az összes segélyemelési indítványok tárgytalanokká váltak, a rokkantsági kivételével, amely a központi vezetőség javaslatára, a prešovi helyicsoporthoz indítványának értelmében osztályok szerint havi 10–60 Kcs-el lett felemelve. Hosszas vita indult még a halálozási segélypénztár kérdésében is. Erre vonatkozólag a központi vezetőség két indítványt terjesztett be. Az első indítvány a halálesetenkénti egyszeri hozzájárulás alapján volt felépítve és egyenlő segélyeket biztosított az elhalálozottak hozzátartozóinak, a másik indítvány szerint rendes hetiilleték teljesítése mellett, a befizetett egyesületi hetek arányában való fokozatos halálozási segélyek lettek volna folyósítandók. A közgyűlésen elhangzott felszólalásokból új szempontok merültek fel, azért a küldöttközgyűlés megbízta a vezetőséget, hogy a kérdést a Typographia útján és a taggyűléseken újból ismertesse és a kialakult véleményeket leszűrve, a bővített központi vezetőség dolgozzon ki új javaslatot, amelynek elfogadása felett az ország nyomdászszága titkos szavazással dönt. Ennek három hónapon belül kellett megtörténnie.

Az indítványok során a küldöttközgyűlés kimondta, hogy minden nyomdai munkás és munkásnő köteles valamely osztályharcos nemzetközi munkáspárt tagja lenni és annak pártsajtójára előfizetni. Elfogadta a küldöttközgyűlés a központi vezetőség indítványait a tanulmányok kötelező látogatására, a tanoncszakesoporthoz megalakítására és előadásokkal egybekötött vándorkiállítások rendezésére. Elyben elfogadta az užhorodi helyicsoporthoz által beterjesztett javaslatot, mely egy nyomdászdelegációnak Oroszországba való kiküldetését célozta és megbízta a központi vezetőséget, hogy erre vonatkozólag dolgozzon ki részletes tervet.

A küldöttközgyűlésen 17 helyicsoporthoz képviselőiben 21 küldött és a hivatalból megjelent 7 szakértés vett részt. A Szövetséget Németek szakértés elnök képviselte, aki minden fontosabb kérdéshez hozzászólott. A helyicsoporthoz a küldöttközgyűlés résztvevőinek tiszteletére szombaton este társasvacsorát rendezett a Slovan-szálló termében, amelyen a megye és város képviselőin kívül a szlovák kultúra számos kitűnőse, köztük Škultéty József egyetemi tanár is megjelent, aki meleg szavakkal vázolta a kultúra tech-

nikai munkásainak, a nyomdászoknak szoros kapcsolatát a kultura szellemi munkásaival. Vasárnap délbén a küldöttek kivonultak a helyi temetőbe, ahol az ország nyomdász-sága nevében koszorút tettek le Jámbor szaktárs és az ott pihenő többi szaktársak sirjaira. A siroknál Mísal és Thurzo szaktársak mondtak megható beszédet, méltatva az elhunytak érdemeit.

Közvetlenül a küldöttközgyűlés után kezdetét vette egy közel fél évig tartó olyan korszak, amelyre csak fájdalommal gondolhatunk vissza. Ez a korszak bővelkedett izgalmakban és személyes harcokban s egyes tagjaink elvakultságukban az egyesületi vezetők és az egyesület egysége ellen oly súlyos cselekedetekre ragadtatták magukat, hogy a vezetőség két ízben a tagok sorából való kizárással és többekkel szemben fegyelmi büntetésekkel volt kénytelen élni. Mint már több esetben azelőtt, ezuttal is a kommunista párt bomlasztó törekvései játszották a főszerepet, amelyek azonban teljes hajótörést szenvedtek a vezetőség erélyes fellépésén és a tagok óvatosságán és határozott magatartásán. Szakszervezetünk ebből az ujjabb rohamból is szilárdan és egységesen került ki s nem jutott a többi munkásszervezet szomorú sorsára. Ezzel ujjabb bizony-ságát adjuk annak, hogy szervezetünk erős életgyökerei minden viharral és támadással szemben sértetlenek és szilárdak maradnak.

A roham a kommunista sajtóban kezdődött meg. Először a „Pravdában“ jelent meg egy cikk, amely a szervezet élén álló személyeket a legpiszkosabb és legaljasabb rágalmakkal illette. Ez a cikk nagy felháborodást váltott ki mindenfelé és miután nyilvánvalóvá vált, hogy a rágal-mak egytől-egyig szemenszedett valótlan-ságok, az országos vezetőség, a bratislavai bizalmite-stület és az ellenőrző bizottság a Typographiában erélyes hangu nyilatkozatban cáfolták meg a rágal-makat és rámutattak azok tenden-ciájára is. Csakhamar sikerült a cikk sugalmazóját is meg-állapítani, akit a vezetőség egyhangu határozattal törölt a tagok sorából.

Közben lezajlott az országos vezetőség választása. A szlovenszko-i egyesület megalakítása óta első ízben ellen-zéki listát adott ki egy szaktársi csoport. A lista mellé egy röpiratot is kibocsátottak, amelynek felelőtlen és csu-nya hangjából rögtön rá lehetett ismerni Ézsau ke-zére. A listán jelölt szaktársak túlnyomó többsége, a Ty-pographiában közölt közös nyilatkozatban felháborodással utasított vissza minden közösséget a beleegyezésük nél-kül történt jelöl-tetésükkel, de különösen a kiadott röpi-rattal. Az ellenzéki lista kisebbségben is maradt, de a

mögötte álló szaktársi csoport nem oszlott fel és Gutenberg-sejt elnevezés alatt tovább folytatta működését. A košicei „Munkás“ című lapban, egy kommunista képviselő szaktárs tollából cikk jelent meg, amely éles támadást tartalmazott a vezetőség ellen, árulással és lepaktálással vádolván meg azt, végül felhívta a szaktársakat, hogy minden városban alakítsák meg a kommunista sejteket. A bratislavai bizalmiférfi testület, valamint a košicei és bratislavai taggyűlések ez ügyben hozott határozata után, a vezetőség elhatározta a bratislavai Gutenberg-sejt felosztatását, miután bebizonyítást nyert, hogy szakszervezeti dolgokkal foglalkozik és az egyesület minden testületének működését és legbensőbb határozatait a kommunista párt megbízottainak, tudomására hozza. Ez veszélyeztette a szervezet egységét, annál is inkább, mert a sejt tagjai kis kivétellel olyan tagokból rekrutálódtak, akik nem éppen szepőlőten szervezeti multra tekintettek vissza. Egyben kimondta a vezetőség, hogy a jövőben sem tűri meg külön szakmai nyomdászsejtek megalakítását. A „Munkás“-ban megjelent támadó cikk íróját a vezetőség törölte a tagok sorából és a bratislavai sejt vezetőjét három esztendőre eltiltotta minden tisztség viselésétől.

Košicei helycsoportunk politikai pártállásra való tekintet nélküli egyhangú erélyes állásfoglalására a kassai „Munkás“ c. lap október 2-án egy nyilatkozatot közölt, amelyben sajnálatát fejezte ki a lap hasábjain a nyomdászszervezet ellen megjelent indokolatlan támadó cikkek közlése felett s megállapította, hogy azok téves információkon alapultak. Egyben kijelentette a szerkesztőség, hogy a jövőben a szakszervezet vezetőségének előzetes információja nélkül a nyomdászszakszervezetet támadó cikkeket nem fog megjelentetni. A „Pravda“ című kommunista napilap is helyreigazító nyilatkozatot adott le, amelyben beismerte, hogy a rágalmozó cikkeiben felsorolt vádak a valóságnak meg nem felelnek. A kommunista sajtó rágalmozási hadjárata a Szövetség vezetőségét is foglalkoztatta, amely határozatban eltiltotta minden tagját, hogy a nyomdászszervezeteket vagy azok vezetőit támadó vagy rágalmozó cikket kizsedjen és kinyomjon.

Az egész ügy, annak minden kinos mellékepeződjával egyetemben az 1927 évi küldöttközgyűlésen fejeződött be, mikor a küldöttek egyhangú határozatban elégtételt szolgáltattak a vezetőségnek és a meglámadott funkcionáriusoknak és jóváhagyták a történt intézkedéseket. Miután közben elültek a szenvedélyek hullámai, a vezetőség indítványára a košicei Munkás-ban megjelent cikk írójának a küldöttközgyűlés visszaadta régi tagsági jogait és fel-

függesztette a bratislavai sejt szervezőjének fegyelmi büntetését.

Mint már megemlítettük, országos szavazással a hivataltal lista lett megválasztva, amelyen a következő szaktársak kerültek be az új vezetőségbe: Babic József, Daňhelka Václav, Dudák János, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Fleischer Károly, Gáspár Ján, Gressó József, Kotek Anton, Kowarik Fülöp, Kugelman Gyula, Mísal Márton, Poul Ferencz, Perl Artur, Steiner Mór és Weisz Fülöp; a felügyelőbizottságba: Beranek Ottó, Hron Ferencz, Hruby Antal, Kozsich Antal, Michal Antal és Sedilek Štefan. A június 23-ikán tartott alakuló ülésen az egyesület elnökévé Kugelman Gyula, alelnökké Mísal Márton és Faczinek Pál, jegyzőkké Dudák János, Gáspár János és Steiner Mór szaktársak lettek megválasztva. A leköszönt Daňhelka, Fleischer, Babic és Perl szaktársak helyébe: Csóka János, Labuda József, Špaňol Adolf és Morháč Pál lettek behívva.

Az új vezetőség azonnal hozzálátott a küldöttközgyűlés határozatainak végrehajtásához. A halálozási segélyre vonatkozólag három indítványt bocsátott országos szavazás alá. Az első szavazás eredménye alapján a központi vezetőség a halálozási segély életbeléptetésére új, végleges indítványt dolgozott ki, még pedig az egyesületi alapszabályok keretében, oly formában, hogy az egyesület minden dolgozó tagja az egyesületi illetékkal együtt heti 1 koronát fizet a külön alapként kezelt halálozási segélypénztárba, amelyből a legalább 52 hetiilletéket befizetett elhunyt tagok hozzátartozóinak, a szabályzat által megállapított sorrendben 5000 korona halálozási segélyt folyósít az egyesület. A halálozási segélypénztár tartalék-alapjának megteremtése céljából minden nyomdai munkás és munkásnő, a munkanélküliek, beteg- és rokkantállományban levők is, 15 korona beiratási díjat tartoznak befizetni. Az 1926 november hó 1. előtt rokkantállományban levő elhunytak hozzátartozói — miután ezek a rokkant szaktársak a beiratási díjon kívül illetékkal nem járultak a segélyalaphoz — 1000 korona segélyt kapnak. Ezt a végleges indítványt a vezetőség új országos szavazás alá bocsátotta, amelynek során 593-an szavaztak az indítvány elfogadása mellett, 181-en ellene. A halálozási segélyalap e szavazási eredmény alapján 1926 november 1-én életbelépett. A szaktársak, szaktársnők és segédmunkások befizették a beiratási díjakat s ennek ellenében minden tag megkapta a halálozási segélypénztár alapszabályokkal el látott külön tagigazolványát.

Ezzel egyesületünk egy új szociális intézménnyel gyarapodott, amely a kenyérkeresőt veszített özvegyeket, árvákat vagy szülőket legalább egy rövid időre megszabadítja a kenyérgondoktól, esetleg lehetővé teszi nekik, hogy a segélyből maguknak szerény existenciát alapítsanak. Csakhamar mutatkozott is a halálozási pénztár áldásos hatása és fatális véletlen, hogy éppen oly tagjaink hozzátartozói részesültek elsőnek halálozási segélyben, akik állást foglaltak annak bevezetése ellen. A halálozási segélypénztár életbeléptetése óta eltelt közel két esztendő alatt beigazolást nyert, hogy az előzetes számítások reálisak voltak és az alap ez idő alatt megszilárdult. Amennyiben a jövőben, szerencsétlen körülmények folytán, a rendesnél nagyobb számú tagunk halálozna el, tagjaink szolidáris érzése és áldozatkészsége mellett ebben az esetben is biztosítva lesz a megállapított segélyösszeg folyósítása.

Egyesületünk központi irodája, a küldöttközgyűlés határozatához hiven, minden szükséges lépést megtett az Oroszországba küldendő nyomdászdelegáció útjának egyengetésére. A prágai orosz konzulátus útján sikerült is mindent előkészíteni s csak a költségek előteremtése volt hátra, amelyek összege előzetes számítás szerint öt személy részére kb. 60.000 koronát tett volna ki. A gyűjtőiveken jegyzett összeg azonban oly csekély volt, hogy a központi vezetőség nem is rendelte el annak befizetését és a nagy munkanélküliségre és gazdasági válságra való tekintettel elhatározta, hogy az Oroszországba küldendő nyomdászdelegáció tervét elejti.

Egyesületünk az év elején résztvett a „Typographia” szövetkezeti nyomda megalapításában, amely a csődbejutott „Gutenberg”-nyomda berendezését vette át. Az új üzemben egyesületünk anyagi érdekeltséget is vállalt és a központi vezetőség által kiküldött szaktársak bekerültek a vállalat igazgatóságába és felügyelő bizottságába. 1927 elején a nyomdahelyiséget az egyesületi ház udvarán emelt új épülettel kibővítették. Ez az épület is az egyesület vagyona képezi, de emellett a vállalat köteles annak építési költségeit amortizációs alapon megtéríteni.

Az 1926 esztendő gazdag volt kulturális eseményekben is. Elsősorban a bratislavai iskolanyomda megnyitását kell megemlítenünk, amely január 10-én volt, az érdekelt hivatalok és testületek, ezek között a nyomdászszakszervezet képviselőinek jelenlétében. Az iskolanyomda a tanulók gyakorlati kiképzését is lehetővé teszi az iskola keretében, sőt megfelelő kibérlés után lehetőségét nyújthat a nyomdai szakmunkások esti tanfolyamokon való gyakorlati továbbképzésére. Az iskolanyomda azóta számos, a fiúk által

ott készített munkái szerint hasznosnak és nagyjelentőségűnek bizonyult, ami nem maradhat hatás nélkül jövő generációnk boldogulására.

Košicei szlovák és cseh nyelvű szaktársaink az év közepén megalakították a Typografia prágai továbbképző egyesület ottani helyicsoportját, amely azóta hasznos kulturális és továbbképző működést fejt ki. Többi kultúregyesületeink szokásos előadásait és tanfolyamait bonyolították le.

Az angol bányamunkásság többhónapos sztrájkjának segélyezésére tagjaink 8000 koronát adtak össze gyűjtés útján, míg a karácsonyi segélyek fedezésére a központi vezetőség a kereset után három héten át fizetendő 1 százalékos adót vetett ki. A soproni helyicsoport fennállásának 50 esztendő jubileumára a vezetőség Faczinek szaktársát küldte ki. De az egyesület és annak tagjai minden más szempontból is teljesítették kötelességüket a szaktársakkal, a nemzetközi nyomdászcsaláddal és az általános munkásmozgalommal szemben.

Az esztendő halottai közül megemlítjük a Prágában tragikus körülmények között, fiatalon elhunyt Hornák Pál szaktársunkat, a Typographia volt felelős szerkesztőjét, aki nagyszerű szlovák nyelvtudását és munkaszeretetét éveken keresztül egyesületünk szolgálatába állította. Košicén Szalay Ferencz, Bratislavában Kalaba János szaktársunk elhalálozása keltett széleskörű részvétet. E két derék, aránylag fiatalon elhunyt szaktársunk tevékeny részt vett e két város nyomdászainak szakmai, társadalmi és egyesületi életében.

Az 1927 esztendő elején némi enyhülés állott be a munkapiacon. Egyes nyomdák foglalkoztatása kielégítő volt, más üzemek azonban, különösen Kelet-szlovenszkóban és Ruszinszkóban, nagy anyagi nehézségekkel küzdöttek, úgyhogy a bérek folyósításával is sokszor hátralékban maradtak. Ilyen ügyek gyakran szerepeltek a békéltető bíróságok napirendjén és arról tettek tanuságot, hogy nyomdaiparunk válsága még egyre tart. A közös munkabizottság január hó 27-én Košicén tartott ülése is foglalkozott a válságos helyzettel és az addig történt intervenciók és akciók jóváhagyása után, sajtómatiné megtartását határozta el Bratislavában s ezt március 6-án meg is rendezte a Savoy-szálló különtermében. Meghívást kaptak erre az összes lapkiadók és lapszerkesztőségek. A nyomdatulajdonosok és szakszervezetünk megbízottai részletesen ismertették a szlovenszkói nyomdaipar sérelmeit és kívánságait, rámutatván arra, hogy a nyomdaipar halódása egyben a hírlapírás és általában a kultúra visszafejlődésével jár. A szlovák,

magyar és német sajtószindikátus és a lapkiadók megjelent képviselői teljes megértéssel fogadták a fejtegetéseiket és az ország sajtójának legmesszebbmenő támogatását helyezték kilátásba. A lapokban terjedelmes referátumok jelentek meg a nyomdaipari helyzetéről, amelyek felébresztették az illetékes körök figyelmét is.

Az év elején az egyesület ügyészenek közvetítésével megtörtént az egyesületi ház teljes átvétele és telekkönyvi beiktatása. A Typographia propagandája nyomán akció indult meg a szabad szombat délután bevezetéséért, amely számos nyomdában sikerrel is járt. Ezekben a nyomdában a személyzet szombaton hét órás osztatlan munkaidőben dolgozik, úgyhogy délután 2 órakor hagyja abba a munkát.

Egyesületünk ezévi küldöttközgyűlése a szokottnál korábban, már április 17-én lett megtartva Banská Bystricán. 17 csoport képviselőjében 22 küldött jelent meg, az egyesület elnökségén és tisztviselőin kívül. A Szövetséget Němeček Václav elnök képviselte. Hosszu évek óta ez volt az első küldöttközgyűlés, amely mentes volt minden pártpolitikai izű felszólalástól. Ennek megfelelően az összes határozatok, bár beható és tárgyilagos vita után, egyhangulag hozattak. A közgyűlés tudomásul vette a titkári, pénztári és ellenőri jelentést és jóváhagyta a halálozási pénztár megalakítását, valamint az egyesületi tisztviselők új szolgálati pragmatikáját. Az 1928-ban tartandó 60 esztendőes egyesületi jubileum költségeire a közgyűlés 20.000 koronát és kultúrcélokra 10.000 koronát szavazott meg.

Miután a küldöttközgyűlés 6 szavazat ellenében állást foglalt a košicei helyicsoporthoz által javasolt illetékemelés ellen, az összes segélyemelési indítványokat el kellett vetni. Ezzel szemben 1927 május hó 1-től kezdve a szövetségi segély, az egyesületi árvasegély és az első három napi szövetségi betegsegély 100 százalékkal emelkedett.

A szövetségi utassegély és betegsegély fenti mértékben történt emelkedése folytán szükségessé vált a szövetségi heti tagilleték Kés 6.60-ról Kés 7.20-ra való felemelése. Miután ezt az illetéket az egyesületek fizetik be, ez az emelés a tagokat közvetlenül nem érintette. Mivel a segéd-munkások és munkásnők nem tagjai a Szövetségnek és így nem részesülhettek volna az első három napi felemelt betegsegélyben, a központi vezetőség, a legközelebbi küldöttközgyűlés utólagos jóváhagyása mellett, száz százalékkal emelte fel egyesületi betegsegélyüket az első három napra.

Az új központi vezetőség országos szavazás útján történő megválasztása alkalmából egy szaktársi csoport újból

ellenzéki listát adott ki, amely azonban mindössze csak 267 szavazatot kapott. A bratislavai bizalmitestület által összeállított és a küldöttközgyűlés által jóváhagyott hivatalos listán a következő szaktársak kerültek be az új központi vezetőségbe: Babic József, Bláha Vojtech, Erdelský Emil, Faczinek Pál, Gressó József, Kučera Julius, Kotek Anton, Kowarik Fülöp, Kugelmann Gyula, Mísal Martin, Perl Artur, Seidler Ottó, Spaňol Adolf, Steiner Mór és Weisz Fülöp. Az ellenőrző bizottság tagjai lettek: Derka Béla, Dudák János, Hruby Antal, Kozsich Antal, Michal Anton és Poul Ferencz. A május 11-én tartott alakuló ülésen az egyesület elnökségébe a következő szaktársak lettek megválasztva: Kugelmann Gyula elnök, Faczinek Pál és Mísal Martin alelnökök, Babic József, Kowarik Fülöp és Steiner Mór jegyzők. A felügyelőbizottság elnöke Poul F. szaktárs lett.

Július hó első szombatjától kezdve, az 1925 évi ružomberoki küldöttközgyűlés határozatából kifolyólag, az ellenállási alap illetéke újból a heti kereset 1½ százalékára emelkedett.

Nitrai helyicsoportunk szép keretek között ünnepelte meg július 5-én fennállásának 25 esztendő jubileumát, amelyre a központi vezetésén kívül a Typographenbund és a Typographia sportklub is lerándult Nitrára.

A budapesti Magyar Grafika szaklap áldozatkészségéből, a közös munkabizottság közreműködésével nagyszabású nemzetközi nyomtatványkiállítás volt július 1–3-án Bratislavában, a Művészházban és egy héttel előbb Košicén. A kiállítás anyagát Wanko Vilmos szaktársunk, a Magyar Grafika szerkesztője bocsátotta rendelkezésre és ő volt egyúttal a kiállítás rendezője és előadója is. Mindkét városban a hivatalos körök és a nagyközönség élénk érdeklődése nyilvánult meg a kiállítás iránt, amelynek célja volt többek között felkelteni a kereskedelem és ipar érdeklődését az izléses nyomtatványok iránt. A kiállítás keretében nyertek elhelyezést a szlovenszkoí nyomdatermékek is, amelyek tanúságot tettek nyomdaiparunk teljesítő- és versenyképességéről.

Augusztus 24-én, bécsi tanulmánykirándulásról visszatérően, a budapesti Gépmeisterkör 20 tagu csoportja látogatta meg Bratislavát. Egy társasbéd és egy jól sikerült családi est keretében láttuk őket vendégül.

Hosszu tárgyalások után valóra vált a košicei helyicsoport régi óhaja, hogy saját egyesületi házában rendezhesse be helyiségeit, amelyekben minden külső befolyástól menten, fokozottabb szervezeti és kulturális működést fejthet ki. Banská bystricai küldöttközgyűlésünk, a köz-

ponti vezetőség javaslatára, egyhangu lelkesedéssel járult hozzá ahhoz, hogy az egyesület Košicén, második legnagyobb helyicsoportunkban egy házat vásároljon. A küldött-közügyülés után tárgyalások indultak meg egy alkalmas ház megvétele iránt. A központból kiküldött szakértő a Kovács-ucca 74. számú Stincsik-házat alkalmasnak tartotta a megvétele és így az szeptember 6-án az egyesület tulajdonába ment át. A régi háztulajdonos több helyiséget üritett ki a ház átvétele alkalmából, amelyeket a csoport — igénybevéve a központ kölcsönét — tetemes költséggel szép egyesületi helyiségekké alakított át. A ház, a hozzátartozó nagy kert és a berendezés az egyesület tulajdonát képezi. Az átalakított és célszerűen berendezett egyesületi helyiségek felavatási ünnepélye 1928 január 17-én volt, amelyen a központ is képviseltette magát.

Kultúrszekcióink ebben az esztendőben is megfelelő programot bonyolítottak le. Központi vezetőségünk itt jó példával járt elő, amennyiben a bratislavai bizalmiteztület részére nagyobb szabású előadássorozatot állított össze, amelynek keretében számos szaktekintély, közöttük Némecsek szaktárs, Szövetségünk elnöke, tartott előadást a legaktuálisabb kérdésekről.

Az év kultúreseményei közül kiemeljük a prágai Typografia dalkör január 2-án tartott bratislavai hangversenyét. Az S. K. Typografia pünkösdkor Budapesten mérközött az ottani nyomdászcsapattal. Ezek a látogatások nagyban hozzájárultak e városok nyomdászainak kölcsönös megismerkedéséhez.

Már a Szövetség küldöttközügyülésén is sok szó esett a köztársaság továbbképző egyesületeinek egységesítéséről, vagy legalább is a szoros együttműködés megteremtéséről. A Szövetség vezetőségének kezdeményezésére több ízben folytak le konferenciák ebben az ügyben. A mi egyesületi életünkben is megnyilvánultak a továbbképző munka széttagoztóságának hátrányai, ami oda vezetett, hogy a központi vezetőség a kultúrszekciók hozzájárulásával egy központi továbbképző szövetet létesített, Országos Szakképző Tanács címen, amely egyesületünk egész területén egységesen fogja a kultúrmunkát intézni. Ezzel egyidejűleg, 1928 január hó 1-ével megszűnt a Slovenská Grafika szaklap, hogy lehetővé váljék egy új szövetségi szaklap megalapítása. A Szakképző Tanács további kiépítése már az 1928 esztendő történetéhez tartozik s így e helyen csak megalkulásának tényéről számolhatunk be.

Szaktársaink ebben az esztendőben sem feledkeztek meg az inségben levők legmesszebbmenőbb támogatásáról. Bratislavában a segélyüket kimerített tagok ebédrel való

ellátása céljából külön alap létesült, amelybe a szaktársak rendes hetiilletékeket fizetnek. A júliusi bécsi forradalmi események áldozatai hozzátartozóinak segélyezésére egyesületünk 5000 koronát szavazott meg. A bécsi rendőrség brutalitása és a reakció túlkapásai ellen ez alkalomból, július 20-án szaktársaink minden nyomdaüzemben 10 percre abbahagyták a munkát. A karácsonyi segélyek fedezésére tagjaink három héten keresztül 1 százalékát fizették keresetüknek.

Az esztendő halottai sorából kiemeljük Dirmeier Ferdinánd szaktársat, aki 1927 február 10-én hunyt el 73 éves korában. Dirmeier szaktárs tevékeny részt vett a régi pozsonyi nyomdászegyesület életében, amelynek éveken át elnöke és irányítója volt.

*

Ezzel elérkeztünk az 1927. év végéhez. Mielőtt befejeznénk egyesületünk 60 éves történetét, egy kis epizódra akarunk még kitérni, amely ma, mikor a tanoncszakcsoportok szervezése és kiépítése folyik, különösen aktuális és élénk fényt vet az akkori viszonyokra.

1885 nyarán, az akkor tanoncsorban levő Kowarik szaktárs kezdeményezésére egy tanoncszakcsoport megalakítását vették tervbe a fiuk. Rövid két hét alatt az összes tanoncokat megnyerték e tervnek és mindegyikük hajlandónak mutatkozott az 5 krajcáros hetiilleték fizetésére. A szakcsoport célja volt a fiuk továbbképzése, előadások és könyvek útján. (Az egyesületi könyvtárt a tanoncok akkoriban nem vehették igénybe.) Erre a célra a fiuk kb. 50 könyvet össze is adtak és elhatározták, hogy sztrájk esetén ők is csatlakoznak a segédek mozgalmához. A Vödricz 30. sz. háznak egy magánlakásában egyesületi helyiséget is béreltek, ahol minden kedden taggyűlést, minden vasárnapon előadásokat akartak tartani. Ekkor azonban oly esemény jött közbe, amelyre a fiuk nem számítottak. Egy keddi napon 20 fiu jött össze értekezletre, megtárgyalták az alapszabályokat és a választmányba a következőket jelölték: Schaffranek István elnök, Moszkowcsák Gusztáv pénztáros, Kalmár Henrik jegyző, Kuszling Lajos könyvtáros. Az új választmány mindjárt össze is ült és a többi tagok elhagyták a helyiséget. Erre hirtelen kitarult az ajtó és egy kutya surrant be, követve Schwingenschlögel rendőrfelügyelőtől és Beck rendőrfogalmazótól. A fiuk, nem lévén elkészülve ily magas látogatásra, az első percekben szótlanul meredtek a belépőkre, azonban hamarosan felocsúdtak és megkérdezték, hogy minek köszönhetik ezt a nagy kitüntetést.

A fogalmazó úr erre kijelentette, hogy a rendőrség feljelentés folytán tudomást szerzett arról, hogy itt titkos összejövetelek folynak. A rendőri közegek ezután sorban kihallgatták a fiukat, akik egy pillanatig sem tagadták, hogy a feljelentő ama állítása; miszerint rendes illeték lesz beszedve, megfelel a valóságnak, sőt bemutatták az ideiglenes pénztárkönyvet is, mely szerint addig 3 forint 73 krajcár folyt be és ebből a helyiség bérletére 3 forint lett kifizetve. A könyvtári jegyzéket is előmutatták a fiuk, amelynek átvizsgálása után a fogalmazó úr a következő bölcs megjegyzést eresztette meg: „Minden tisztelet Goethenek és Schillernek, de miért nem foglalkoztok ti az ország törvényeivel?” — „Mert a törvénykönyvek nagyon drágák és mi nem bírjuk megvásárolni őket” — vágta vissza okosan a fiuk. A fogalmazó úr néhány intő szava után a fiuk megkérdezték, hogy adott körülmények között folytathatják-e az egyesület működését. A rendőrtisztviselő ezt megengedte, de lelkükre kötötte a fiuknak, hogy az alapszabályok jóváhagyásáig minden összejövetelt előzetesen be kell jelenteniök a rendőrségnek. Erre elhagyták a helyiséget, oly sorrendben, ahogy bejöttek: elől a kutya, utána a rendőrfelügyelő és nyomában a fogalmazó úr. A fiuk már másnap kinyomozták, hogy a denúciáns egy Komorner nevű szedő volt. A tanulók a nyomdákban kemény dorgálásban részesültek a munkaadók és segédek részéről és azzal fenyegették meg őket, hogy amellyük még egyszer érintkezésbe kerül a rendőrséggel, azt azonnal kidöbják. Ez annyira hatott a fiukra, hogy lemondtak a további szervezkedésről.

Országos Széchenyi Könyvtár

Egyesületünk hatvan éves történetéből láthatják a szakársak, hogy szerény kezdetből miként épült ki a ma már szilárd alapon nyugvó szakegyletünk. Talán lesznek szakársak, akik azt fogják mondani: „Mi fiatalok vagyunk, semmi közünk a múlthoz, mi a jövőnek akarunk élni!

Pedig a múlt története az az alap, amelyen a jövő felépül. Ha a szakársak figyelmesen olvassák el egyesületünk történetét, sok mindent meríthelnek belőle. Megfigyelhetik, hogy mi volt káros a múltban és megállapíthatják, hogy mi volna hasznos a jövőben, hogy mily utakon kell tovább haladnunk, ha ezt a nagy művet, melynek alapjait 1867-ben, illetve 1868-ban elődeink rakták le, megtartsuk és eredményesen továbbbepítsük.

Szorgos és önfeláldozó munkával, önzellen és határtalan áldozatkészséggel sikerült aránylag rövid idő alatt hatalmas várat emelnünk, amely minden viharban és harc-

ban, minden bajban és szükségben védelmet és támogatást nyújt a nyomdai munkásságnak.

Rövid hat esztendő alatt szilárdult meg egyesületünk, befelé a gondos kiépítés által, kifelé kiterjedése révén az egész egykori Nyugatmagyarország területére. 1874-ben akkori szaktársaink megalapították a rokkantakat, özvegyeket, árvákat és munkanélkülieket segélyező és szakképző pénztárt. Az épület tető alá került és a szaktársak tömegesen húzódtak be falai közé. 1868-ban még alig 30 tagja volt az egyesületnek, de 1874-ben számuk már 90-re emelkedett.

Elődeink, akik akkoriban a vezetést kezükben tartották, nehéz munkát végeztek. Még kellett birkózniuk a mindent lenyűgöző közönnyel, fel kellett világosítaniuk a szaktársakat a szervezkedés előnyeiről, öntudatot kellett beléjük plántálni, hogy megbízható harcosokká váljanak. Jól meg kellett gondolni, erősen megalapozni minden lépést, mert tanulságok hijján könnyen történhetett volna hiba, amely az egész művet pusztulással fenyegette. A legcsekélyebb tévedés megrendíthette volna a szervezetben való hitet és a tagok áldozatkészségének legjelentéktelenebb túlfeszítése összeomláshoz vezetett volna. Csak amikor teljesen megszilárdult az öntudat, amikor a szervezet fogalma és szerete a szaktársak vérébe ment át, lehetett fokozottabb mértékben igénybevenni a tagok áldozatkészségét és a szocialista eszme csiráit hinteni el közöttük. És mikor 1888-ban az első rokkant áldozatkészségének gyümölcsét kezdte élvezni, teljes értékében ismerte fel a nyomdászszervezetünk értékét és jelentőségét. Az ezután következő gazdasági harcban a nyomdászszervezet megbízható pajzsának bizonyult, amelynek védelme alatt, minden különösebb áldozat nélkül vívtak ki maguknak szaktársaink nagyobb darab kenyeret, jobb munkaviszonyokat.

1895–1896-ban épült fel az egyesület háza, látható jeleül az egykori nyugatmagyarországi nyomdászszervezet anyagi és erkölcsi erejének és mikor 1905-ben a pozsonyi egyesület beolvadt a nagy magyarországi nyomdászcsaládba, már kereken 300 fegyelmezett és osztálytudatos tagot számlált, akik nagy lelkesedéssel csatlakoztak az országos mozgalomhoz és tevékeny részt vettek minden megnyilvánulásában.

Az új, országos keretben megindult és fellendült szervezeti és kulturális munkát csak a világháború pusztító vihara akasztotta meg. Ezt követte az országhatárok megváltozása, ami újabb zavarokat idézett elő. De a szilárdan megalapozott s a szaktársak összetartásán és öntudatán felépített nyomdászegyesület, dacolva minden viharral és nehézséggel, csakhamar újból feltámadt és mint a szloven-

szkói és podkarpatszka ruszi nyomdászszág szervezete, még hatalmasabb és erősebb formát öltött. Viruljon és erősödjön tovább e szervezet a nyomorba jutott szaktársak támogatására. Legyen erős bástyája a nyomdai munkásságnak a kizsákmányolás és elnyomatás ellen.

Szaktársaink pedig ne térjenek napirendre az egyesület története felett, hanem vonják le a múltból a hasznos tanulságot. Lehet, hogy néhány epizód a mai generáció szemében kicsinyesnek, sőt mulatságosnak fog feltűnni, ez azonban az akkori időkben szükségesség volt, az akkori kor-szellem váltotta ki őket és minden szokatlanságuk és furcsaságuk mellett egy célt szolgáltak, egy irányba törekedtek: a nyomdászszág és az összmunkásság felszabadítása felé.

Mennyi szenvedést és nélkülözést enyhített ez az egyesület fennállása óta? Hát lehet ezt számokban kifejezni? — Nem! Mert eltekintve a munkanélküliek, átutazók, betegek, rokkantak, özvegyek és árvák anyagi segélyezésétől, felbecsülhetetlenek azok a kultúrértékek, amelyeket a nyomdászszervezet 60 esztendő fennállása alatt nyújtott tagjainak és az egész nyomdaiparnak. A tagok áldozatkészségével összegyűjtött fillérekből vált lehetővé az átutazók ellátása és támogatása, hogy ne térjenek le a becsület útjáról; a munkanélküliek segélyezése, hogy kitartsanak a kenyérért vívott életküzdelemben; a betegek istápolása, hogy gyógyíthassák magukat. Sőt a legutóbbi időben fürdő- és gyógyhelyi üdülést és pihenést biztosít a szervezet azoknak is, akiken még nem hatalmasodott el a betegség, hogy kiragadja őket a kór fenyegető karjaiból. Az özvegyek és árvák sorsát az özvegyi és árvasegéllyel enyhíti s ehhez járul legujabban a halálozási segély tekintélyes összege is.

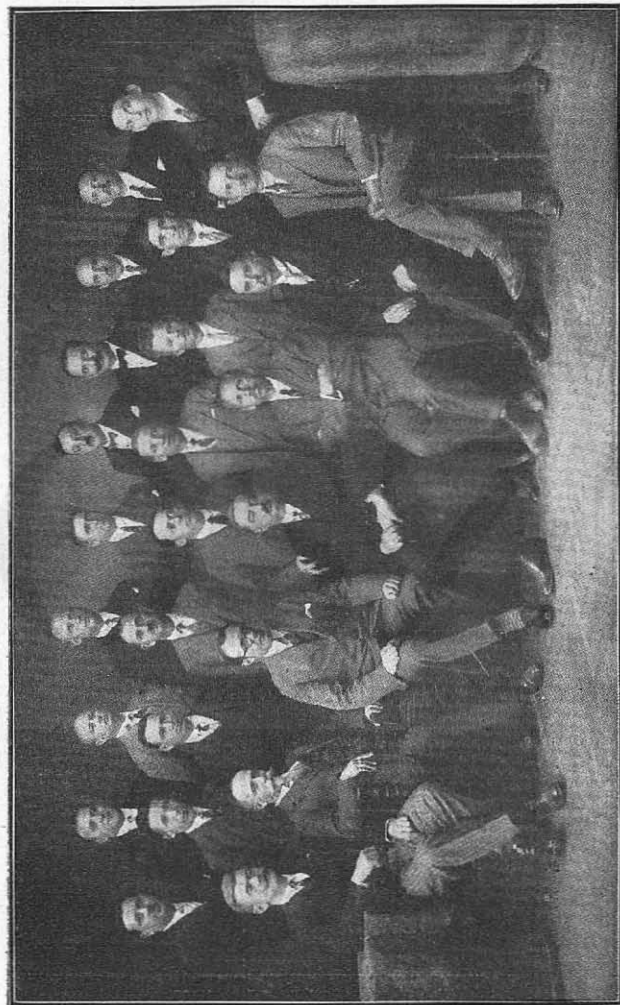
Mindeme anyagi áldozatok mellett előadások és tanfolyamok, könyvtárak és szaklapok útján mérhetetlen kultúrális értékeket teremtett a szervezet, amelyek a jövő nyomdászgenerációk javát is szolgálják.

A mai generáció pedig e történet olvasásakor adózik tisztelettel és megbecsüléssel azoknak az elődöknek, akik ezt a hatalmas művet megalapozták és felépítették és fogadja meg, hogy az általuk kilúzótt úton fog tovább haladni a mai és a jövő nyomdai munkásság javára, mert ezzel rójja le legjobban köszönetét a nyomdászszervezet úttörőinek és állít nekik méltó örök emléket.

Szaktársak! Sokat vívott ki már szakszervezetünk, de még mindig sok a tennivaló. Sorakozzatok egységesen és szilárdan bástyái alá, mert csak így fogjuk tudni a jövőben is igazunkat és célunkat kiharcolni.

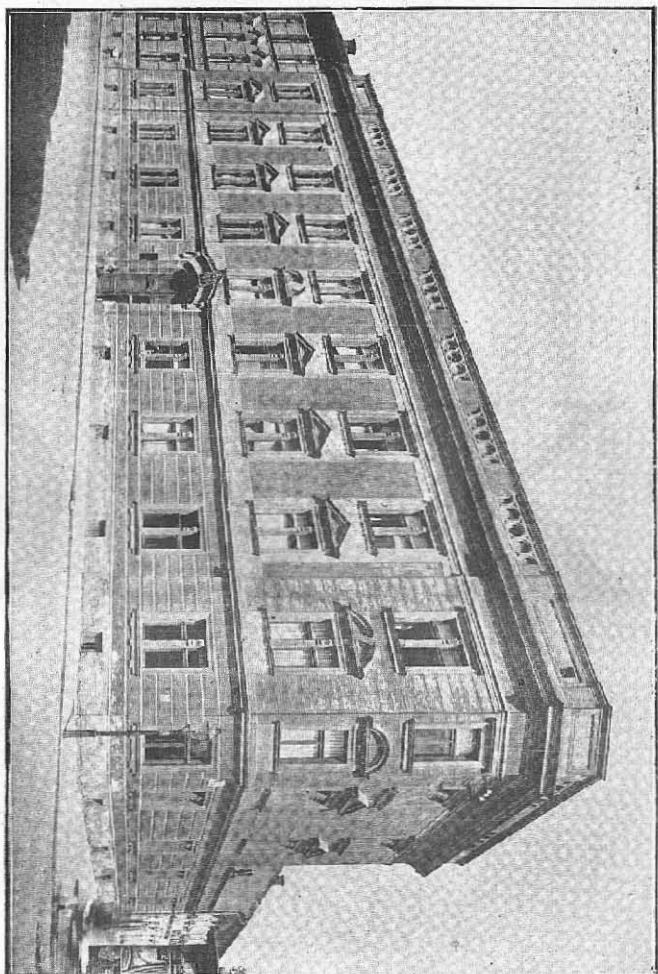
Jelszavunk legyen továbbra is: Összetartás! Fegyelem! Áldozatkészség!

KÖZPONTI VEZETŐSÉG ÉS FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG A JUBILEUMI ESZTENDŐBEN

Alsó sor (balról jobbra): Hrabý Antal, Kovarik L. Károly, Nisal Márton, Kugelmann Gyula, Fazinetz Dániel, Boravics Ottó, Erdősiy Emil.
 Középső sor: Blaha Vejtich, Sadler Gusztáv, Wéssz Imre, Sier Béla, Schütz Ignác, Schwingula Ferenc, Gressó József, Perl Artúr, Steiner Márk.
 Felső sor: Orszán Sándor, Pölz Gyula, Spáthl Adolf, Petik Sylvester, Deika Béla, Kossich Antal, Miksa Antal, Dudák János.

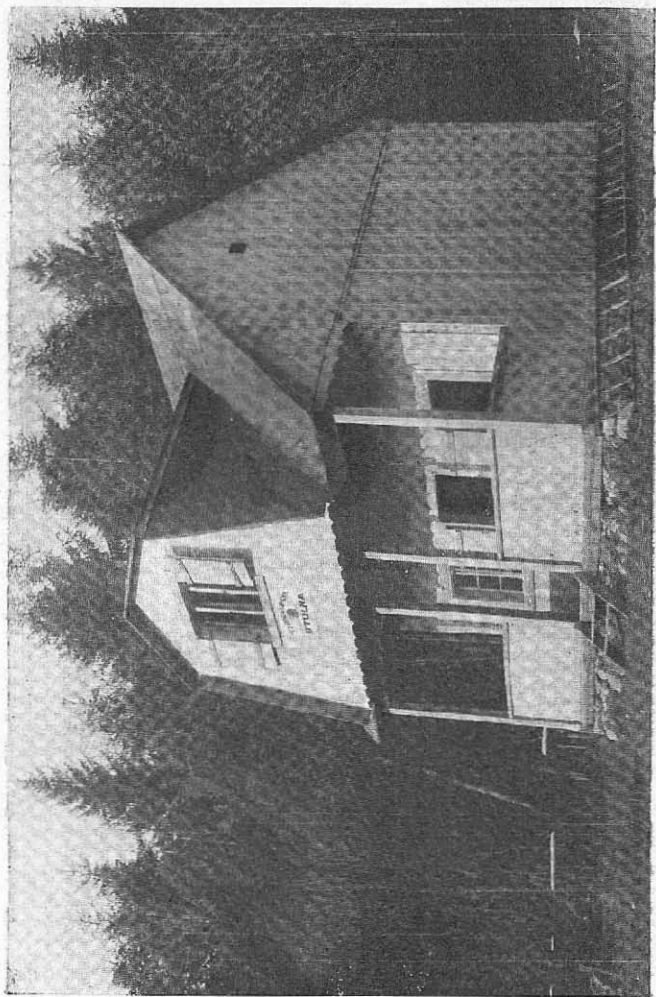

EGYESHLETI HÁZ BRATISLAVÁBAN

EGYESULETI HÁZ KOŠICÉN

TURČ. SV. MARTINI EDULÓHAZ

ÖSSZEFOGLALÓ KIMUTATÁS AZ EGYESÜLET GAZDASÁGI MŰKÖDÉSÉRŐL AZ 1919—1927 ÉVEKEN

Év	Összes bevételek	Összes kiadások	Maradvány	Árt. megfiz.	Kölcs. megfiz.	Utaz. megfiz.	Ellát. kiadásai	T. megfiz.	Ellát. megfiz.	Kölcs. megfiz.	Kölcs. megfiz.	Szociál. kiadások	Kölcs. kiadások	T. kiadások	Ellát. kiadások	Összes kiadás	Összes bevételek
1919	19.085,49	8.215,02	1.365,--	622,--	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1920	21.498,87	292.802,01	18.398,--	6.582,34	1.086,--	13.443,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1921	465.225,68	577.142,93	49.841,--	57.204,74	1.125,--	10.840,--	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1922	801.620,38	848.230,54	837.800,--	1.628,--	16.574,--	1.811,--	300,--	4.188,--	5.840,17	14.290,--	79.081,--	26.685,92	7.118,96	40.829,01	127,01	183.515,84	228.085,79
1923	826.487,85	786.467,98	58.840,724,--	8.148,--	22.860,--	3.165,--	1.200,--	4.408,--	335,80	18.820,--	76.227,--	21.807,78	8.608,86	140.011,23	1281	303.348,88	467.248,39
1924	823.786,87	683.381,64	212.900,--	72.048,--	8.698,--	44.460,--	1.308,--	4.002,--	—	—	62.807,--	45.142,86	67.872,79	300.806,29	1244	508.742,06	765.174,26
1925	883.386,97	727.682,40	228.187,--	4.080,--	71.880,--	700,--	1.350,--	3.886,--	10,--	15.220,--	70.888,--	58.672,66	60.177,67	146.375,41	1247	646.115,47	961.385,63
1926	900.228,08	843.480,97	210.487,--	182.013,--	8.728,--	108.580,--	5.108,--	2.700,--	2.424,70	16.700,--	60.165,--	40.515,76	62.670,80	68.785,41	1225	708.585,88	1.062.700,66
1927	965.965,13	788.067,26	108.290,--	185.407,--	7.082,--	120.110,--	12.142,--	1.600,--	2.889,--	18.400,--	64.228,--	48.162,84	68.871,46	147.280,78	1229	618.134,78	1.391.524,78

